

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2013

Kristina Formánková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

**PROBLEMATIKA MEZINÁRODNÍCH ÚNOSŮ DĚTÍ
RODIČI**

Kristina Formánková

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

**PROBLEMATIKA MEZINÁRODNÍCH ÚNOSŮ DĚTÍ
RODIČI**

Kristina Formánková

Název oborového pracoviště: Katedra mezinárodního práva

Název studijního programu: Právo a právní věda

Název oboru: Právo

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Květoslav Růžička, CSc.

Katedra mezinárodního práva

Plzeň 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma „Problematika mezinárodních únosů dětí rodiči“ jsem zpracovala samostatně a použila jen pramenů a literatury uvedených v příloženém seznamu pramenů a literatury.

V Plzni dne 12. dubna 2013

.....

podpis studenta

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat svému vedoucímu práce prof. JUDr. Květoslavu Růžičkovi, CSc. za cenné rady a připomínky během zpracování této diplomové práce a JUDr. Markétě Novákové, zástupkyni ředitele Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, za velmi vstřícné poskytnutí informací. Děkuji též své rodině za podporu během celé doby studia.

Obsah

1. Úvod	1
2. Vymezení pojmu mezinárodního únosu dítěte	4
3. Relevantní mezinárodní právo soukromé	8
4. Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí	9
5. Nařízení Rady (ES)	11
6. Výklad Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí	12
6.1. Předmět Úmluvy	12
6.2. Definice únosu.....	14
6.2.1. Právo péče o dítě.....	15
6.2.2. Místo obvyklého bydliště dítěte.....	18
6.3. Základní princip právní – ochrana nejlepších zájmů dítěte	24
6.4. Ústřední orgán.....	25
6.5. Styčný soudce	29
6.6. Řízení o navrácení dítěte	30
6.6.1. Rychlost řízení	35
6.6.2. Podmínky navrácení	37
7. Specifika řízení o navrácení dle občanského soudního řádu	51
8. Uznávání a výkon cizích rozhodnutí	57
8.1. Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí	59
8.1.1. Vztah Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí a Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí	62

8.2. Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí	65
8.3. Nařízení Rady (ES)	69
8.4. Smlouvy dvoustranné	71
9. Problematika navrácení v případě třetích států	73
10. Závěr	78
Seznam pramenů a literatury	81
Přílohy	92
Cizojazyčné resumé	97

1. Úvod

V době otevřených hranic, stále intenzivněji probíhající globalizace a nárůstu mobility občanů dochází mnohem snadněji a hojněji k mísení rozličných kultur, jehož výsledkem je vznik partnerských vztahů mezi osobami s různou státní příslušností. Problém vyvstává v případě rozpadu daného partnerského vztahu, kdy se partneři, kteří jsou rodiče nezletilého dítěte, nedohodnou na místě výkonu péče o jejich dítě. Jeden z rodičů se často ocitá v situaci, kdy se nachází opuštěn v cizí zemi, bez znalosti místního jazyka, bez zázemí svých dobrých přátel, často podroben domácímu násilí, či jiným patologickým jevům jako je konzumace drog, či alkoholismu druhého partnera. Jindy stačí pouze drobné nepochopení, často díky odlišnému náboženskému vyznání či kulturnímu přesvědčení.

Nedojde-li proto mezi rodiči k dohodě, nebo není-li věc péče o dítě ošetřena v předstihu orgánem státní moci, může se stát, že jeden z rodičů tuto pro něj bezvýhodnou, zoufalou situaci vyřeší po svém, ať už odvozem či zadržením dítěte mimo stát obvyklého bydliště dítěte. Takový rodič často jedná bez znalosti místního právního řádu, jež není ani schopen z důvodu kulturních odlišností odhadnout. Zcela v takovýchto situacích opomíjí právo dítěte být vychováván oběma rodiči. Jak bylo zdůrazněno v čl. 1 Doporučení Parlamentárního shromáždění Evropské Rady č. 874 (1979)¹, „*děti nesmějí být nadále považovány za vlastnictví rodičů, ale musí být uznána jejich osobnost se všemi jejich právy a potřebami*“².

Nastane-li takováto protiprávní situace tzv. mezinárodního únosu dítěte, dochází k zásahu státní moci za účelem odstranění stavu *contra legem*. Nástrojem státu pro řešení těchto krizových situací jsou rozličné mezinárodní instrumenty přijaté v druhé polovině dvacátého století. Jedná se zejména o Úmluvu o občanskoprávních aspektech

---

¹ Council of Europe, Parliamentary Assembly. *Recommendation 874 (1979) on a European Charter on the Rights of Child* [online]. [Cit. 10.10.2012]. Dostupné z: <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta79/erec874.htm#1>

² Doslovný překlad převzat z: Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *První pomoc pro mezinárodní rodiny v krizi* [online]. [Cit. 10.10.2012] Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=4520&d=172688>

mezinárodních únosů dětí a další právní instrumenty týkající se uznávání a výkonu rozhodnutí. V rámci států Evropské unie je specifickým nástrojem Nařízení Rady (ES) o příslušnosti a uznávání výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti. Po případném nařízení návratu dítěte do místa jeho obvyklého bydliště rozhodnou meritorně o péči dítěte příslušné místní orgány.

Nejproblematictější se jeví situace, kdy stát, jehož je opuštěný rodič občanem, nebo kde se dítě po únosu nachází, není smluvní stranou žádného z výše uvedených právních nástrojů. Tehdy se uplatňují pouze diplomatická jednání, která jsou odvislá pouze od dobrovolnosti a vůli konzulárních úředníků spolupracovat s protistranou, často bez ohledu na potřeby dítěte.

Ve středu celé této problematiky logicky stojí zájmy dítěte, které jsou zdůrazněny ve všech ustanoveních předmětných právních norem. Jasná je snaha o eliminování traumatu dítěte, které se znenadání ocitá mimo jemu známá místa, mimo svůj domov, mimo své zázemí. Jak je zdůrazněno v Příručce ministerstva spravedlnosti, *„skutečná oběť únosu dítěte je samotné dítě, které trpí v důsledku náhlého narušení své stability, traumatizující ztráty kontaktu s rodičem, který se staral o jeho výchovu, nejistoty a frustrace, které přicházejí s nezbytností přizpůsobit se neznámé řeči, cizím kulturním tradicím, jakož i neznámému učiteli a příbuzným“*.³ Bohužel si rodiče zřídka kdy uvědomují možné následky svého činu, své jednání nepovažují za odsouzeníhodné, natož protiprávní. Znepokojující v tomto ohledu je hojně odbornou literaturou poukazovaná neschopnost zastupitelských úřadů poskytnout relevantní informace týkající se práv a povinností rodičům ocitajících se v tíživé životní situaci v jiném než jejich domovském státě, což často zbytečně vyústí právě v nelegální přemístění dětí.⁴

---

³ Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *První pomoc pro mezinárodní rodiny v krizi* [online]. [Cit. 10.10.2012]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=4520&d=172688>

⁴ KLOUB, Jindřich, VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Mezinárodní únosy dětí, I. díl* [online]. 19.4.2006 [cit. 10.10.2012]. Dostupné z: <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=45>

Cílem této práce je analýza úskalí mezinárodních únosů dětí rodiči, zejména interpretace pojmů pro účely Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, jako je právo péče o dítě, místo obvyklého bydliště dítěte či interpretace výjimek umožňujících odmítnutí navrácení dítěte.

Záměrem této analýzy je osvětlení možných řešení při únosu dítěte odprošťující se od příběhů zprostředkovaných médii veřejnosti, kdy se často setkáváme s velmi emočně vyhocenými obrazy nešťastných matek s fotografiemi svých dětí poukazujícími na neschopnost českých orgánů zabránit navrácení dítěte zpět do ciziny, a kdy dochází k dezinformaci veřejnosti především tím, že bývá tato problematika vykládána tak, jako by se jednalo o samotnou úpravu poměrů rodičů k dětem. To však není vždy účelem mezinárodní úpravy, návrat samotný neznamena automatické svěření do péče rodiče „neúnosce“.

Práce se nejprve zabývá samotným pojmem únosu (resp. mezinárodního únosu) dítěte, dále instrumenty upravujícími danou problematiku. Pozornost je zaměřena na stěžejní právní instrument, haagskou Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí z hlediska hmotněprávního i procesněprávního. Zmíněny jsou četné odchylky při aplikování speciální právní úpravy pro členské státy Evropské unie. Dále práce směřuje svoji pozornost na další dvě specifické Úmluvy usnadňující zdárné vyřešení situace uneseného dítěte, zmiňuje i roli dvoustranných smluv. V neposlední řadě je také zmíněna novelizovaná procesní úprava v rámci České republiky. Na závěr se práce obrací k velmi delikátní problematice navrácení děti ze států, které nejsou členy žádných mezinárodněprávních instrumentů. Cílem práce není podat vyčerpávající výklad, avšak ucelený přehled těch nejstěžejnějších aspektů této problematiky.

2. Vymezení pojmu mezinárodního únosu dítěte

Obecný pojem „únosu dítěte“ odkazuje na situaci, kdy je dítě uneseno proti své vůli bez ohledu na jeho vztah k osobě, která zapříčinila takovýto stav.⁵ Pro tuto práci je však potřeba tento vztah akcentovat a rozlišovat tak mezi rodinnými únosy a únosy činěnými osobami, které jsou dítěti cizí. V případě rodinného únosu, který naopak není *stricto sensu* v rozporu s vůlí dítěte, je osobou odpovědnou zejména prarodič, opatrovník, jiný dítěti blízký rodinný člen, ale především ve většině případů rodič, tedy matka nebo otec.⁶

Únosem dítěte rodičem se rozumí takový zásah, kdy je jednomu z rodičů odeprána péče o ně.⁷ Dochází tak k zásahu do práv druhého rodiče, ale především do práv dítěte; dle Úmluvy o právech dítěte se jedná zejména o právo být vychováván oběma rodiči⁸ a (jak zpřesňuje následující odstavec) právo nebýt nezákonně přemístěn do zahraničí⁹.

Specifičtějším případem únosu dítěte rodičem je jeho protiprávní přemístění do ciziny nebo jeho zadržení v cizině, jež je klasifikováno jako mezinárodní únos dítěte s důsledky v rovině trestněprávní i občanskoprávní. Avšak spousta států trestně postihující únos dítěte přijala do svých právních řádů výjimku, kdy trestnost v případě únosu rodičem zaniká¹⁰, a na řadu tak přichází pouze ustanovení občanskoprávní roviny.¹¹

Toto je i případ České republiky, která v trestním zákoníku¹² v § 200 definuje *únos* jako „*odejmutí dítěte, nebo osoby stížené duševní*

⁵ SPILMAN, Sarah K. Child Abduction, Parent's Distress and Social Support. *Violence and Victims*. Springer Publishing Company. 2006, 21(2), s. 150. ISSN 0886-6708.

⁶ VALACHOVÁ, Ingrid. Mezinárodní únosy dětí (1. část). *Justičná revue: časopis pro právní praxi*. 2012, (6,7), 830. ISSN 1335-6461.

⁷ KODRIKOVÁ, Zuzana. Únosy do ciziny – chrání stát dostatečně české děti? *Právo a rodina*. 2007, 4, s. 6. ISSN 1212-866X.

⁸ Čl. 18 Úmluvy o právech dítěte.

⁹ Čl. 11 Úmluvy o právech dítěte.

¹⁰ Mezi státy, které naopak trestně postihují tyto únosy, patří např. Izrael, Spojené státy americké, Rakousko, Kanada, Francie, Německo, Finsko, Polsko či Velká Británie. Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. *Problematika mezinárodních únosů dětí* [online]. [Cit. 10.10.2012]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7292/Problematika_mezinarodnich_unosu_deti.pdf

¹¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Když rodič unese vlastní dítě*. In: *Epravo.cz* [online]. 24.01.2008 [cit. 10.10.2012]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/kdyz-rodic-unese-vlastni-dite-52592.html>

¹² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

poruchou z opatrování toho, kdo má podle jiného právního předpisu nebo podle úředního rozhodnutí povinnost o ně pečovat...“. Pojem odejmutí dítěte představuje aktivní činnost únosce či únosců, což nebylo judikováno v případě, kdy děti za svými rodiči dobrovolně utekly z výchovného ústavu, přičemž rodiče je následně ukrývali.¹³ Tehdy soud nižší instance nesprávně posoudil jednání rodičů jako únos dle dikce současného ustanovení § 200 trestního zákoníku, v úvahu by přicházelo pouze ustanovení § 337 maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Rozhodujícím faktorem pro trestní odpovědnost může být podle ustanovení § 200, zda bylo dítě svěřeno jednomu z rodičů do výchovy soudním rozhodnutím.¹⁴ Nebylo-li soudem do momentu únosu právoplatně rozhodnuto, kterému z rodičů se dítě svěřuje do péče, o únos v rovině trestněprávní se jednat zpravidla nebude.¹⁵ Na právní posouzení situace nebude mít vliv žádná z faktických situací – tedy zda rodiče spolu žijí v jedné domácnosti, zda bylo dítě odebráno lští nebo dokonce násilím.¹⁶

Trestní odpovědnost bude dokonce vyloučena i v případě, kdy soud již právoplatně o svěření do výchovy jednoho z rodičů rozhodl, ten se však rozhodnutí odmítá podřídit, takže dítě, které se u něj fyzicky nachází, odmítá vydat druhému z rodičů, nebo po smluvené návštěvě uskutečněné po právoplatném svěření do výchovy jej odmítá vrátit.¹⁷ Namísto trestněprávního postihu se uplatní ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí.¹⁸ Pouze tehdy, je-li postup dle těchto ustanovení bezvýsledný, přichází za aplikace principu subsidiarity právní represe ustanovení trestního zákoníku (konkrétně: § 337 maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání).

Soudy budou pravděpodobně považovat únosové jednání všech ostatních osob odlišných od rodičů za otázku spadající do pravomoci

---

¹³ Nejvyšší soud Československé socialistické republiky. *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, sešit č. 4 – 5*. Brno: Nejvyšší soud ČSSR, 1984, s. 85.

¹⁴ Nejvyšší soud Československé socialistické republiky. *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, sešit č. 7 – 8*. Brno: Nejvyšší soud ČSSR, 1980, s. 249-250.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ § 272 a § 273 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

trestního soudnictví. Rovněž ale i u únosů rodičů nebude automaticky odpadat zvážení všech faktorů daného případu, zejména za jakých okolností bylo dítě rodičem uneseno, či jaká pohnutka vedla rodiče k jeho únosu nebo jaký byl vztah dítěte k rodiči. I tehdy se totiž může jednat o trestný čin, tyto případy se však budou objevovat spíše ojediněle. Trestněprávní postih bude povětšinou vyloučen s ohledem na motiv únosce, neboť u rodičovských únosů nebude klíčovým materiální zisk (požadavek únosce pro navrácení dítěte vyplacení peněžité částky), ale získání výlučné péče a kontroly nad synem nebo dcerou v nové jurisdikci.¹⁹ Přestože bude dítě vystaveno méně nebezpečné situaci než při klasickém únosu, kdy jej unáší často osoba jemu neznámá, bude se přesto ocitat v nepříjemné situaci tím, že je vytrhováno z jemu známého prostředí, v důsledku čehož musí čelit jazykovým a sociálními překážkami. Také nesmí být opomenut druhý opuštěný rodič (*left-behind parent*), jež musí též snášet stresovou zátěž odloučení od svého dítěte.

Pro účely této práce je tedy vhodné na základě výše uvedeného výkladu vyčlenit pouze mezinárodní únosy dětí rodiči, pro které se v návaznosti na předchozí výklad uplatňují zvláštní ustanovení o řízení o navrácení nezletilého dítěte. Mezinárodní prvek významný pro klasifikaci tohoto typu únosu dítěte je akt přemístění dítěte do ciziny nebo jeho zadržení tam jedním z rodičů, přičemž státní příslušnost rodičů či dítěte jsou právně irelevantní.

Tedy uvedeme-li si příklad, o únos v rámci mezinárodního práva soukromého nepůjde v případech, kdy jeden z rodičů převezme své dítě k prarodičům bez souhlasu druhého na druhý konec státu (byť se může jednat o stovky kilometrů), naopak odvezení na dovolenou či nevrácení se z dovolené, byť je místo takového pobytu dva kilometry za hranicemi České republiky, založí protiprávní akt.

Ze statistik poskytnutých Úřadem mezinárodněprávní ochrany dětí v Brně (viz příloha č. 1) vyplývá, že počet těchto únosů každým rokem

---

¹⁹ BEAUMONT, Paul R. a MCELEAVY Peter. *The Hague Convention on International Child Abduction*. New York: Oxford University Press, 2004, s. 1. ISBN 0-19-826064-4.

stoupá²⁰, a nezbytně tak vyžaduje pozornost odborné veřejnosti.²¹ Důvody jsou jasné – hájení zájmů a práv bezbranného dítěte, které se bez svého zavinění ocitá díky rozporům mezi rodiči v extrémně stresové situaci náhlého odloučení od jedné z jemu nejbližších osob.

Motivem takovýchto únosů zpravidla do domovského státu bývá v 54 % přítomnost domácího násilí v rodině.²² Tehdy se matka, která se provdala do země otce svého dítěte, nebo která s celou rodinou společně odcestovala do zahraničí, uchýlí k útěku i s dítětem ve snaze uchránit tak sebe i dítě před tímto násilím. Ve druhé skupině je motivem únos jakožto donucovací prostředek zpravidla otce k respektování jím vyznávaných náboženských a kulturních norem. Dalším motivem je snaha dosáhnout zdoluhavým procesem takového stavu, kdy dítě již nebude možné navrátit zpět, a tak dojde k úpravě práv k dítěti ve prospěch rodiče únosce. Poslední pohnutkou je zoufalství rodiče, který se ocitá v cizí zemi, která se pro něj stane nepřátelskou v důsledku neshod s partnerem a ve které se tedy není schopen dostatečně asimilovat.²³

Na závěr musí být poukázáno, že únosy nejsou výlučnou záležitostí pouze smíšených manželství. Jak zmiňuje Valachová, často se setkáváme s případy, kdy rodina složená z příslušníků jednoho státu odejde žít společně do ciziny a následně pak, ať už z jakéhokoliv výše uvedeného motivu, jeden z rodičů unáší dítěte zpět do místa, odkud pochází.²⁴

---

²⁰ V letech 2008 až 2012 se jednalo celkem o 230 řešených případů, z toho 93 bylo učiněno do České republiky a 147 do zahraničí. Zdroj: Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. *Statistika únosů v letech 2008 – 2012* [interní informace]. Brno, 2013.

²¹ Pro zajímavost v roce 2012 figurovalo ve vztahu k České republice nejčastěji Slovensko jako stát dožádaný, přičemž se jednalo celkem o 9 případů, a na druhou stranu v případě únosů do České republiky byla nejčastěji státem původu Velká Británie, jednalo se o 6 případů. Zdroj: Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. *Statistika únosových případů – státy 2012 – do České republiky; Statistika únosových případů – státy 2012 – z České republiky* [interní informace]. Brno, 2013.

²² VALACHOVÁ, Ingrid. Mezinárodní únosy dětí (1. část). *Justičná revue: časopis pro právní praxi*. 2012, (6,7), s. 832. ISSN 1335-6461.

²³ KLOUB, Jindřich, VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Mezinárodní únosy dětí, I. díl* [online]. 19.4.2006 [cit. 5.2.2013]. Dostupné z: <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=45>

²⁴ VALACHOVÁ, Ingrid. Mezinárodní únosy dětí (1. část). *Justičná revue: časopis pro právní praxi*. 2012, (6,7), s. 830. ISSN 1335-6461.

3. Relevantní mezinárodní právo soukromé

Před tím, než se práce bude věnovat jednotlivým právním instrumentům upravujícím danou problematiku, je nezbytné zmínit jejich proces vytváření a sjednocování, neboť tyto normy mezinárodního práva soukromého nejsou vytvářeny jen na úrovni vnitrostátní, ale i v důsledku interakce mezi státy na mezinárodním poli. To se děje uzavíráním mezinárodních smluv (smlouvy dvoustranné, vícestranné či mnohostranné), které obsahují text předmětných pravidel. Tuto činnost usnadňují i četné mezinárodní organizace.²⁵

V nejobecnější rovině představuje mezinárodní smlouva ujednání mezi dvěma nebo více subjekty mezinárodního práva veřejného.²⁶ Státy, které jsou smluvními stranami takovéto mezinárodní smlouvy, nebo které k takovéto smlouvě přistoupily, jsou povinny ji dodržovat na základě zásady *pacta sunt servanda* reflektované v článku 26 Vídeňské úmluvy o právu smluvním.²⁷

Pro danou problematiku jsou významné následující mezinárodněprávní dokumenty – haagská Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí a haagská Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti. První zmíněná Úmluva bude nejčastěji využívaným instrumentem, a to díky vysokému počtu smluvních stran, což je nevýhodou následujících dvou instrumentů, pro které je navíc nezbytné i již vydané rozhodnutí o rodičovské zodpovědnosti orgánem smluvního státu.

Pro státy Evropské unie je také relevantní právní úprava jí vytvářená, a to zejména formou nařízení, závaznými právními akty

---

²⁵ Zejména Komise Organizace spojených národů pro mezinárodní právo obchodní, Mezinárodní ústav pro sjednocení soukromého práva v Římě či Haagská konference mezinárodního práva soukromého.

²⁶ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 47. ISBN 978-80-7400-034-8.

²⁷ Interpretace těchto mezinárodněprávních instrumentů je činěna dle pravidel stanovených Vídeňskou úmluvou o smluvním právu. Základní výkladové pravidlo dle čl. 31 stanovuje, že „smlouva musí být vykládána v dobré víře, v souladu s obvyklým významem, který je dáván výrazům ve smlouvě v jejich celkové souvislosti, a rovněž s přihlédnutím k předmětu a účelu smlouvy“.

s obecnou působností. Jak stanovuje čl. 288 Smlouvy o fungování Evropské unie, nařízení je „*závazné v celém rozsahu a přímo použitelné ve všech členských státech*“. Tato obecná závaznost znamená, že státní orgány jsou povinny toto nařízení přednostně aplikovat před vnitrostátními právními normami. Relevantním právním instrumentem pro tuto problematiku je Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

Vztah předmětných mezinárodních instrumentů s vnitrostátním právem je vyjádřen v ustanovení čl. 10 Ústavy České republiky, podle kterého jsou „*vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, součástí právního řádu*“; a dále je v tomto článku vyjádřeno pravidlo aplikační přednosti tak, že stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. A dále je v navazujícím ustanovení čl. 10a zmíněn zvláštní druh mezinárodních smluv umožňujících přenesení pravomocí orgánů České republiky na mezinárodní organizaci nebo instituci, což umožnilo jakési prozařování práva Evropské unie (právě i uvedeného Nařízení) do českého právního řádu.

4. Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí

Přeshraniční prvek únosů dětí rodiči, kteří byli a stále jsou v převážné většině osoby odpovědné z únosu, vedl mezinárodní společenství k přijetí adekvátního právního instrumentu, který by byl schopen situaci, kdy je dítě jedním z rodičů úmyslně přemístěno do jiné země nebo tam zadrženo např. za účelem získání rodičovských práv dle práva země únosu (často tedy půjde o uměle vytvořenou jurisdikci práva, která bude nakloněna ku prospěchu „únosce“, tzv. forum shopping), vyřešit s ohledem na nejlepší zájmy dítěte, a zabránit tak účelové volbě příslušnosti. Dne 25. října 1988 delegáti Haagské konference

mezinárodního práva soukromého²⁸ přijali první úmluvu snažící se vyrovnat s následky protiprávního přemístění dítěte do ciziny či jeho zadržení tam, resp. na místo či v místě, které není shodné s místem (resp. zemí) jeho obvyklého bydliště. Jedná se o Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (*Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction*, dále jen „Úmluva“), kterou již přijalo 88²⁹ států z celého světa. Přestože se nejedná o univerzální právní instrument, představuje tato Úmluva významný počín v oblasti ochrany práv dítěte a obou jeho rodičů.

Česká republika tuto smlouvu přijala dne 28.12.1992, v platnost vstoupila po delší časové prodlevě dne 1.3.1998, přičemž byla vyhlášena ve Sbírce zákonu pod č. 34/1998. Tímto bylo taktéž naplněno ustanovení čl. 11 Úmluvy o právech dítěte, která je závazná pro Českou republiku a kde je signatářům uložena povinnost k činění opatření k potírání nezákonného přemísťování dětí do zahraničí a jejich nenavrácení zpět, zejména je zdůrazněno³⁰, aby smluvní státy usilovaly o uzavření dvoustranných a mnohostranných dohod.

K intepretaci pouze poznamenejme, že smluvní státy Úmluvy za dobu její existence vytvořily bohatou databázi judikatury tzv. International Child Abduction Database (dále jen „INCADAT“) usnadňující orientaci v rozličných intepretacích jednotlivých ustanovení Úmluvy činěnou soudními orgány členských států.

---

²⁸ Haagská konference mezinárodního práva soukromého se poprvé konala v roce 1893, od roku 1951 působí jako stálá mezinárodní mezivládní organizace, jejíž cílem je unifikace pravidel mezinárodního práva soukromého zejména skrze přípravu mezinárodních smluv. Tehdejší Československá socialistická republika přistoupila k této konferenci roku 1968. Zdroj: Hague Conference on Private International Law. Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction. *More about HCCH* [online]. [Cit. 11.10.2012]. Dostupné z: http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=4.

²⁹ Hague Conference on Private International Law. Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction. *Status Table* [online]. 05.09.2012 [cit. 11.10.2012].

Dostupné z: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=24

³⁰ Čl. 11 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte.

5. Nařízení Rady (ES)

Na tomto místě je nutné uvést komplementární úpravu této problematiky v rámci evropského mezinárodního soukromého práva. Jedná se o Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti, ze dne 27.11.2003 a účinné od 1. 3. 2005, pro které se vžilo zkrácené označení Nařízení Brusel IIa³¹ (dále jen „Nařízení“) a které se uplatní ve vztazích mezi členskými státy Evropské unie (výjimkou je Dánsko, pro které v souladu s Protokolem o postavení Dánska není toto nařízení závazné³²).

Přijetím tohoto Nařízení došlo k substituci předchozího nařízení č. 1347/2000³³, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti, za současného rozšíření působnosti zahrnující tak i vztahy rodičovské zodpovědnosti vůči nemanželským dětem; došlo tak k setření rozdílů mezi manželskými a nemanželskými dětmi a odstranění diskriminace dětí narozených mimo svazek manželský. Věcná působnost Nařízení vymezená v čl. 1 zahrnuje občanskoprávní věci týkající se rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné a dále v čl. 2 přiznání, výkonu, převedení a úplného nebo částečného odnětí rodičovské zodpovědnosti, týkající se zejména práva péče o dítě a práva na styk s dítětem, poručnictví, opatrovnictví a podobných institutů, určení osoby, orgánu nebo jiného subjektu odpovědných za dítě či jeho jmění nebo pověřených zastupováním dítěte či napomáháním dítěti a stanovení jejich úkolů, umístění dítěte do pěstounské rodiny nebo ústavní péče, opatření k ochraně dítěte spojených se správou, zachováním a nakládáním se jměním dítěte.³⁴

Pro potřeby této práce je stěžejní, že Nařízení obsahuje ucelenou úpravu problematiky únosů dětí, která se použije vůči Úmluvě

---

³¹ Frankofonní země užívají označení Nařízení Brusel IIbis. Pro účely této práce zůstává označení Nařízení IIa.

³² Odst. 31 Preambule Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

³³ Přijaté dne 29. května 2000 a používané od 1. března 2001.

³⁴ Čl. 2 písm. a – e, Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

přednostně³⁵, avšak nutno dodat, že Nařízení téměř zcela reflektuje Úmluvu, a proto bude v práci v souvislosti s tímto Nařízením poukazováno pouze na výjimečné odchylky vůči Úmluvě, zejména půjde o stanovení ještě přísnějších povinností za účelem rychlého navrácení dítěte či o posílení participačních práv dítěte v řízení. Na rozdíl od Úmluvy není Nařízením definován věk dítěte, to je obecně přenecháno vnitrostátním právním řádům členských států³⁶, avšak vzhledem k tomu, že se jedná o *lex specialis* k Úmluvě, subsidiárně se použije pro navrácení dítěte dle Nařízení vymezení věkové hranice 16 let dítěte podle Úmluvy.

6. Výklad Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí

6.1. Předmět Úmluvy

Předmět Úmluvy, reflektován hned v prvním článku, může být shrnut následovně. Protiprávně nastalá situace bývala často únoscem ospravedlňována díky tomu, že příslušné orgány místa únosu dítěte neshledávaly únos protiprávním, což by jinak neumožňovalo jakékoliv další kroky druhé strany bez porušení dalších práv a povinností. Tudíž jediným účinným obranným mechanismem dle Úmluvy je takovéto rozhodnutí příslušných orgánů odmítnout a učinit jej právně irelevantním.³⁷ Úmluva tak zdůrazňuje navrácení *statutu quo ante*, tedy zajištění bezodkladného navrácení dítěte. Tento požadavek navrácení v čl. 1 písm. a) reaguje na již nastalou protiprávní situaci, zatímco v ustanovení čl. 1 písm. b) stanovující nutnost zajištění účinného respektování práv v ostatních smluvních státech týkající se péče o dítě

---

³⁵ Čl. 60 Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

³⁶ Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci. *Praktická příručka pro používání nového nařízení Brusel II* [online]. 3.7.2007 [cit. 12.2.2013].

Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/parental_resp/parental_resp_ec_vdm_cs.pdf
Path: Homepage; Rodičovská odpovědnost.

³⁷ PÉREZ-VERA, Elisa. *Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention* [online]. HCCH Publication, 1982, s. 429. [Cit. 11.10.2012]. Dostupné z: <http://www.hcch.net/upload/expl28.pdf>

a styku s ním podle právního řádu jednoho smluvního státu, je cíleno na odstranění samotných příčin únosů.³⁸

V souvislosti s předmětem Úmluvy je nezbytné zmínit i preventivní opatření, která se snaží zabránit vytvoření protiprávní situace a která dle Praktické příručky vydané Haagskou konferencí mezinárodního práva soukromého mohou zahrnovat ryze praktická omezení týkající se vydávání cestovních dokumentů pro dítě (např. podmínění souhlasem oběma rodiči) či zpřísnění hraničních kontrol, má-li dítě opustit jurisdikci pouze s jedním z rodičů, měl by být prokázán při kontrole souhlas druhého rodiče. Nebo se může jednat o vzdělávání soudců, kteří figurují v rozvodových řízeních tak, aby i oni vnímali zavčas možná rizika a adekvátně na ně zareagovali (může se jednat o uložení omezení vycestovat z území státu), což samozřejmě klade současně požadavky na normotvůrce. V neposlední řadě má být usilováno v této agendě o osvětu co nejširší veřejnosti.³⁹

Úmluva je založena na **principu blízkosti**, což znamená, že z hlediska věcněprávního nereguluje způsoby a nástroje pro úpravu práv týkajících se péče o dítě a styku s ním, ale to přenechává na právním řádu státu, kde mělo dítě své místo obvyklého bydliště bezprostředně před únosem, protože jen tyto orgány mají možnost co nejvhodněji posoudit specifické okolnosti případu. Logicky je tak věnována pozornost jen samotnému návratu dítěte.

Je tak zachován i **princip spravedlivého procesu**, neboť kdyby mohly rozhodovat o merituu věci soudy v místě, kam se únosce uchýlil i s dítětem, došlo by k neúměrnému znevýhodnění rodiče, který zůstal v místě obvyklého bydliště.⁴⁰

---

³⁸ PÉREZ-VERA, Elisa. *Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention* [online]. HCCH Publication, 1982, s. 430. [Cit. 11.10.2012]. Dostupné z: <http://www.hcch.net/upload/expl28.pdf>

³⁹ HCCH, Hague Conference on Private International Law. *Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction: Part III – Preventive Measures*. Bristol [England]: Family Law for the Hague Conference on Private International Law, Permanent Bureau, 2005. ISBN 08-530-8986-8. Dostupné z: http://www.hcch.net/upload/abdguideiii_e.pdf

⁴⁰ Veřejný ochránce práv. *Zpráva o šetření ve věci únosu dětí ze zahraničí*. Sp. zn.: 2840/2006/VOP/ON. Brno: 2006. Dostupné z: <http://www.rovnopravnost.cz/zpravy/ombudsman--deti-marcely-krajnikove-unesla-matka-583/> Path: Homepage; Bezprávi.

Na což navazuje **princip vzájemnosti** (tzv. princip reciprocity), který implikuje následující postup; nastanou-li obdobné situace mezi dvěma smluvními státy, únos ze země A do země B a opačně únos ze země B do země A, nelze, aby jeden stát *a priori* favorizoval své právní prostředí.⁴¹ Jsou-li naplněny podmínky, děti se navracejí vždy zpět. Jen za výjimečných okolností, které budou vysvětleny touto prací v dalších kapitolách, nedochází k navrácení dítěte, což má za následek, že příslušný v rozhodování o meritů věci je orgán v místě únosu dítěte. Obecně shrnuto se jedná o uplatnění principu, že nikdo nesmí těžit ze svého protiprávního jednání.

6.2. Definice únosu

Zvláštní je v tomto ohledu terminologie Úmluvy, kdy je v samotném názvu uveden termín „únosů“ (*abduction*), což evokuje negativní konotaci trestního práva, avšak dále v textu se setkáme pouze s termíny protiprávního přemístění či zadržení. Právní účinky tento rozdíl nevyvolává samozřejmě žádné, pouze z hlediska normotvorby by bylo pregnantnější, kdyby byla zachována jednotná terminologie, a vzhledem k tomu, že se jedná o občanskoprávní rovinu, bývalo by bylo vhodnější termín únosu úplně opomenout. K tomu dodává Pérez-Vera, že důvodem zachování tohoto termínu v názvu je již médii zažitě jeho používání, v důsledku čehož je také v povědomí širší veřejnosti⁴², a proto je tedy patrně žádoucí takovéto propojení.

Úmluva definuje v čl. 3 protiprávním takové přemístění či zadržení dítěte, jestliže je kumulativně splněno, že:

a) *bylo porušeno právo péče o dítě, které má osoba, instituce nebo kterýkoliv jiný orgán buď společně, nebo samostatně, podle právního řádu státu, v němž dítě mělo své obvyklé bydliště bezprostředně před přemístěním nebo zadržením,*

---

⁴¹ Ibid.

⁴² PÉREZ-VERA, Elisa. *Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention* [online]. HCCH Publication, 1982, s. 441. [Cit. 12.10.2012]. Dostupné z: <http://www.hcch.net/upload/expl28.pdf>

b) v době přemístění nebo zadržení bylo toto právo skutečně vykonáváno, společně nebo samostatně, nebo by bylo takto vykonáváno, kdyby nedošlo k přemístění nebo zadržení.

Z výše uvedené definice vyplývá, že **protiprávnost** přemístění nebo zadržení vyplývá z porušení skutečně vykonávaného práva péče o dítě. **Zadržení** představuje situaci, kdy dítě opustí s jedním z rodičů místo obvyklého bydliště na předem určenou dobu se souhlasem druhého z rodičů a po uplynutí této doby nedojde k navrácení dítěte zpět, v důsledku čehož je porušeno právo péče o dítě opuštěného rodiče. Oproti tomu v případě **přemístění** je přechod do jiné jurisdikce od počátku protiprávní, neexistuje zde žádná dohoda, která by umožňovala dítě takto odvézt jako v případě zadržení, v důsledku čehož též dochází k porušení práv druhého rodiče.

Zda bylo porušeno **právo péče o dítě**, musí mít vyvozeno z právního řádu státu, kde mělo dítě své obvyklé bydliště bezprostředně před únosem, přičemž může vyplývat zejména ze čtyř následujících právních titulů: ex lege, ze soudního nebo správního rozhodnutí nebo z dohody platné podle právního předpisu daného státu; jedná se o evidentní snahu tvůrců Úmluvy o obsáhnutí všech způsobů, na základě kterých je právo péče o dítě vykonáváno, aby mu byla tak poskytnuta náležitá ochrana.

V následujících kapitolách budou termíny právo péče o dítě (kapitola 6.2.1.) a místo obvyklého bydliště dítěte (kapitola 6.2.2.) náležitě vysvětleny.

6.2.1. Právo péče o dítě

Pro účely Úmluvy je v čl. 5 stanoveno, že „*právo péče o dítě (rights of custody) zahrnuje zejména právo určit místo pobytu dítěte*“. K tomu dodává Nařízení v čl. 2 odst. 11 písm. b), že právo péče o dítě může být vykonáváno samostatně nebo společně, přičemž v případě společné péče se rozumí taková péče, kdy „*jeden z nositelů rodičovské zodpovědnosti nemůže rozhodnout o místě bydliště dítěte bez souhlasu jiného nositele rodičovské zodpovědnosti*“.

V rámci českého právního prostředí se pro interpretaci obsahu práva péče o dítě a jeho porušení uplatňují též ustanovení zákona o rodině. Jak uvádí komentář, z kontextu celého zákona vyplývá, že práva a povinnosti vyplývající pro rodiče vůči sobě navzájem, ale i mezi nimi a dětmi, jsou vykonávána ve dvojím režimu v závislosti na tom, zda se jedná o podstatné či běžné záležitosti.⁴³

O běžných záležitostech rozhoduje každý z rodičů sám, avšak jedná-li se o podstatné záležitosti, je vždy nutný souhlas druhého z rodičů. Přestože zákon o rodině nezmiňuje ani demonstrativní výčet podstatných záležitostí (oproti slovenské úpravě, kde zákon o rodině⁴⁴ v § 35 zmiňuje mezi dalšími vystěhování dítěte do ciziny), soudní praxe dospěla k názoru, že přemístění dítěte rodičem do zahraničí je podstatnou záležitostí nutně vyžadující souhlas druhého rodiče.⁴⁵ V opačném případě by tak docházelo k rozporu s ustanovením Úmluvy o právech dítěte, kde je zaneseno právo styku dítěte s oběma rodiči, kteří jsou „*oba rovnocennými nositeli rodičovské zodpovědnosti bez ohledu na to, komu bylo svěřeno dítě do výchovy, a o důležitých záležitostech dítěte se týkajících jsou oprávněni a zároveň povinni rozhodovat společně*“⁴⁶.

Tento výklad je již reflektován v novém občanském zákoníku⁴⁷ zapracovávajícím ustanovení práva rodinného (resp. zákona o rodině). V § 877 je již explicitně zakotven pojem „významná záležitost“, za kterou je dle odstavce 2 považováno i určení místa bydliště dítěte.

Nedohodnou-li se rodiče, kde má dítě mít své obvyklé bydliště, bez ohledu na to, zda rodiče žijí společně, nebo odděleně, nebo zda již bylo rozhodnuto o svěřeni výchovy dítěte, musí dojít k aplikaci § 49 zákona o

---

⁴³ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 232-233. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-807-4000-614.

⁴⁴ Zákon č. 36/2005, o rodině a o změně a doplnění některých zákonů Národnej rady Slovenskej republiky.

⁴⁵ PTÁČEK, Lubomír. Přeshraniční únosy dětí. In: *Cak.cz* [online]. Praha: Mezinárodní konference ČAK, JA a ERA: Mezinárodní rodinné právo v praxi, 26.3.2010. [Cit. 12.10.2012] Dostupné z: www.cak.cz/assets/files/3183/P_eshrani_n__nosy_d_t_.doc

⁴⁶ HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině: komentář a předpisy související*. 8. aktualizované a dopl. vyd. podle stavu k 1.9.2007. Praha: Linde, 2007, s. 182. ISBN 978-80-7201-668-6.

⁴⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Účinný od 1.1.2014. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymcestorage/files/odborne_texty/NOZ%20interaktiv.pdf

rodině⁴⁸, kde je stanovena povinnost rodičů v případě nedosažení shody obrátit se na soud.⁴⁹ Tedy žádný z rodičů není oprávněn přemístit dítě bez souhlasu druhého rodiče nebo bez rozhodnutí soudu. Jen takovýto postup je adekvátní, šetřící práva všech zainteresovaných osob – dítěte i rodičů.

I v zahraniční judikatuře nalezneme obdobný výklad práva péče o dítě. Ve věci *C. v C. Court of Appeal (England)*⁵⁰ bylo zdůrazněno, že „ať již jednotlivec nebo soud, nebo jiná instituce či orgán má právo čelit přemístění dítěte z **jurisdikce**, a buď nebyl-li konzultován nebo odmítl-li dát souhlas, bude přemístění protiprávní ve smyslu Úmluvy“⁵¹.

Jak je uvedeno v databázi INCADAT, veškeré smluvní státy považují právo veta ohledně přemístění dítěte z jurisdikce státu obvyklého bydliště dítěte jako součást práva péče o dítě pro účely Úmluvy.⁵²

Právo péče o dítě pro potřeby Úmluvy je v čl. 3 písm. b) dále vymezeno podmínkou **skutečného výkonu tohoto práva** v době přemístění nebo zadržení. Lord Brandon ve věci *Re H.; Re S.*⁵³ vysvětluje tento pojem *extenzivním způsobem*, vylučuje nutnost každodenní péče či kontroly, oproti tomu vyzdvihuje nezbytnost zachování si role, resp. postoje a přístupu rodiče. Kdyby byla totiž přijata užší interpretace tohoto ustanovení, došlo by k nelogickému znevýhodnění rodiče, kterému je svěřeno právo péče o dítě během doby, kdy má druhý rodič dítě u sebe v rámci výkonu práva styku s dítětem. Takový rodič by totiž během této doby své právo nevykonával.⁵⁴

⁴⁸ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁹ Obdobně v § 877 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Účinný od 1.1.2014. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/odborne_texty/NOZ%20interaktiv.pdf

⁵⁰ Rozhodnutí Court of Appeal (England) ve věci *C. v. C. (Minor: Abduction: Rights of Custody Abroad)* [1989] 1 WLR 654 ze dne 14.12.1988, sp. zn. HC/E/Uke 34.

⁵¹ PTÁČEK, Lubomír. Přeshraniční únosy dětí. In: *Cak.cz* [online]. Praha: Mezinárodní konference ČAK, JA a ERA: Mezinárodní rodinné právo v praxi, 26.3.2010. [Cit. 12.10.2012] Dostupné z: www.cak.cz/assets/files/3183/P_eshrani_n_nosy_d_t_.doc

⁵² Hague Conference on Private International Law. *INCADAT Comment HC/E/Uke 34* [online]. [cit. 6.3.2013].

Dostupné z: <http://www.incadat.com/index.cfm?act=search.detail&cid=338&lng=1&sl=2>

⁵³ Rozhodnutí House of Lords ve věci *Re H.; Re S. (Abduction: Custody Rights)* [1991] 2 AC 476 ze dne 13.6.1991, sp. zn. INCADAT: HC/E/UK 115.

⁵⁴ Rozhodnutí House of Lords ve věci *Re H.; Re S. (Abduction: Custody Rights)* [1991] 2 AC 476 ze dne 13.6.1991, sp. zn. INCADAT: HC/E/UK 115.

Vždy si rodič musí být vědom toho, že právo péče o dítě se řídí právním řádem státu, který hodlá opustit (resp. místem obvyklého bydliště dítěte). Před tím, než tak učiní, je tedy zásadní, aby se informoval u místních orgánů, zda může přemístěním či zadržením dítěte porušit příslušná ustanovení rodinného práva dotyčného státu. Bohužel rodič, který se velmi často ocitá v bezvýhodné situaci a není schopen vyčkávat několik měsíců na rozhodnutí místních orgánů ve věci péče o dítě (zejména se jedná o případy domácího násilí, jejichž brutalita je neúnosná), řeší důsledky svého jednání až posléze, kdy se již ocitá v protiprávní situaci. Rodič únosce poté nese důkazní břemeno⁵⁵ o bezvýhodnosti situace, která jej donutila k protiprávnímu jednání, a také proč by návrat dítěte mohl znamenat pro dítě vážnou psychickou či fyzickou újmu. Proto je nezbytné, aby si takový rodič opatřil alespoň minimum nezbytných průkazních materiálů o domácím násilí, jako jsou např. lékařská osvědčení, záznamy policejních orgánů či sociálních pracovníků.⁵⁶

6.2.2. Místo obvyklého bydliště dítěte

Místo obvyklého bydliště dítěte (*habitual residence*) je stěžejní koncept Úmluvy, zaprvé pro klasifikaci protiprávní situace ve smyslu čl. 3, neboť jen tak je možné správně určit, zda došlo k porušení práva péče o dítě dle právního řádu státu, v němž mělo dítě právě své obvyklé bydliště před přemístěním nebo zadržením. Za druhé proto, že dítě je možné navrátit pouze do tohoto místa.

Úmluva neposkytuje výklad tohoto pojmu, obdobně ani vnitrostátní úpravy členských států neobsahují legální definici.⁵⁷ To jest přenecháno na jurisprudenci členských států Úmluvy, což vede k roztříštěnosti výkladu neumožňující tak vytvoření jednotné definice. Jak vysvětluje Peréz-Vera, jde o **pojem faktický**, který je zaveden praxí Haagské

⁵⁵ Čl. 13 Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

⁵⁶ Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *První pomoc pro mezinárodní rodiny v krizi*. In: *Umpod.cz* [online]. [Cit. 14.10.2012]. Dostupné z: http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/unosy/Mezinarodni_rodina_v_krizi.pdf

⁵⁷ VALACHOVÁ, Ingrid. Mezinárodné únosy detí (2. časť). *Justična revue: časopis pre právnu praxi*. 2012, (8,9), 996-1011, s. 996. ISSN 1335-6461.

konference, zohledňující pouze faktické otázky a odlišující se od domicilu (resp. pro českou právní oblast od trvalého pobytu).⁵⁸ Uchýlení se k tomuto konceptu bylo logickým krokem, neboť by jinak bylo nemožné z důvodu rozdílnosti právních úprav domicilu a podobných institutů najít společný ukazatel pro navrácení dítěte do jurisdikce, která má rozhodovat o meritu věci. Výhodou tohoto konceptu je tedy jeho flexibilita, díky které mohou při interpretaci orgány reagovat na požadavky moderní, proměnlivé společnosti.⁵⁹ To by rigidně nadefinované instituty domicilu aj. neumožňovaly.

Obdobně tento pojem vysvětluje Nejvyšší soud České republiky⁶⁰, který zdůrazňuje, že se jedná o faktický koncept, nikoliv právní jako je tomu u „trvalého pobytu“, který je možný prokázat výpisem z evidence obyvatel či občanským průkazem, přestože se dotyčný v takovém místě vůbec zdržovat nemusí, což je také důvod, proč je místo trvalého pobytu dítěte pro účely Úmluvy irelevantní a je zaveden zvláštní koncept obvyklého bydliště.⁶¹

K tomu dále Nejvyšší soud dodává, že z hlediska správnosti používané terminologie pro české právní prostředí by byl „příhodnější – než „obvyklé bydliště“ dle překladu v Úředním věstníku - výraz „obvyklý pobyt“, neboť lépe vystihuje autonomní povahu tohoto ukazatele, na rozdíl od vnitrostátním právem užívaným a zažitým termínem „bydliště“, u něhož se předpokládá úmysl se na určitém místě trvale zdržovat (srov. např. jiné jazykové verze německý *gewöhnliches Aufenthalt* či slovenský *obvyklý pobyt*)“.⁶² Samotné bydliště lze získat totiž okamžitě, nevyžaduje se u něj prvek trvalosti a dosažení určitého stupně sžití se s prostředím, jako je tomu u obvyklého bydliště (proto by byl z důvodu terminologického odlišení vhodnější pojem „obvyklý pobyt“).

---

⁵⁸ PÉREZ-VERA, Elisa. *Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention* [online]. HCCH Publication, 1982, s. 445. [Cit. 14.10.2012]. Dostupné z: <http://www.hcch.net/upload/expl28.pdf>

⁵⁹ BEAUMONT, Paul R. a MCELEAVY Peter. *The Hague Convention on International Child Abduction*. New York: Oxford University Press, 2004, s. 89. ISBN 0-19-826064-4.

⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.9.2011, sp. zn. 30 Cdo 2244/2011.

⁶¹ VALACHOVÁ, Ingrid. Medzinárodné únosy detí (2. časť). *Justična revue: časopis pre právnu praxi*. 2012, (8,9), 996-1011, s. 997. ISSN 1335-6461.

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.9.2011, sp. zn. 30 Cdo 2244/2011.

Co se týče **změny** místa obvyklého bydliště, Úmluva ji sama tacitně připouští v čl. 12 odst. 2, kde uvádí právní domněnku sžití se s novým prostředím po uplynutí dvanácti měsíců, čímž je reflektována předpokládaná integrace dítěte v novém prostředí.

Určení místa obvyklého bydliště pro účely Úmluvy bývá sporné zejména v případech, kdy dochází k stěhování rodičů (např. za prací). Na příkladu Spojených států amerických je možné uvést rozličné druhy interpretací tohoto termínu akcentující buď společný záměr rodičů, nebo faktický pobyt dítěte z hlediska časového a geografického, nebo smíšený model zohledňující oba dva předchozí modely.

V prvním případě ve věci *Mozes proti Mozes*, kde matka odvezla své děti z Izraele do Kalifornie na základě povolení otce, který souhlasil s pobytem mimo Izrael po dobu patnácti měsíců zejména za účelem studia všech jejich čtyř dětí, a kde po dvanácti měsících požádala matka ve státě Kalifornie o rozvod, čímž jasně projevila svůj záměr se nenavrátit, a to i svým tvrzením, že děti nabyly místo obvyklého bydliště v Kalifornii, přičemž soud udělil otci dočasný zákaz přemístění dětí z jurisdikce státu Kalifornie, byl otec přinucen k podání žádosti o navrácení dětí z důvodu jejich neoprávněného zadržení v důsledku přesáhnutí smluvené doby strávené v této destinaci. Odvolací soud judikoval, že rozhodujícím pro určení, zda dítě nabylo nové obvyklého bydliště po přestěhování do jiného státu, je **společný záměr rodičů**, bez ohledu na ostatní skutečnosti života dětí, jimiž byly školní docházka či participace v sociálních, kulturních a náboženských aktivitách (k akademickému roku strávenému v zahraničí soud poznamenal, že obdobnou situaci můžeme pozorovat při výměnných pobytech studentů, tehdy je cílem takového pobytu i vytvoření těsných přátelských vazeb a asimilace v novém prostředí, s tím, že po ukončení takového studia se očekává návrat zpět do místa obvyklého bydliště⁶³).

---

⁶³ Rozhodnutí United States Court of Appeal for the Ninth Circuit ve věci *Mozes v. Mozes*, 239 F.3d 1067 (9th Cir. 2001) ze dne 9.1.2001, sp. zn. INCADAT: HC/E/USf 301.

Ratím pro přístup vyžadující společnou shodu rodičů pro nabytí nového místa obvyklého bydliště, je dle soudu zabránění účelové manipulaci s dítětem, zejména v případech, kdy se rodiče sice dohodnou, že jeden z rodičů bude pobývat s dětmi po předem specifikovanou dobu na území jiného státu, avšak tohoto druhý rodič následně využije s tvrzením, že dítě se v novém místě natolik sžilo, že se stalo jeho novým místem obvyklého bydliště.⁶⁴ V takovýchto případech nelze zjednodušovat celou problematiku pouze na míru integrace dětí v novém prostředí.

Může se zdát, že tento přístup nezohledňuje dostatečně zájmy dětí (v důsledku nedostatečného zohledňování asimilace v novém prostředí), které mají být vodítkem pro interpretaci veškerých ustanovení Úmluvy, na druhou stranu soud správně uvádí, že jeho úkolem při aplikaci Úmluvy není zjišťování, zda dítě je šťastné v místě, kde se právě nachází.⁶⁵ K tomu dodává, že dítě je schopno velmi rychlé adaptace v jakémkoliv prostředí bez ohledu na to, zda očekává nebo chce, aby tyto vztahy byly dlouhodobé. Proto spoléhání se pouze na stupeň integrace není vhodným ukazatelem, neboť takovýto lehce založitelný faktor by o to více lákal a podněcoval potencionálního rodiče únosce k tomuto ilegálnímu činu, a to rozhodně není v souladu s deterenční funkcí Úmluvy zabraňovat svévolnému přemísťování dětí bez souhlasu druhého rodiče.⁶⁶ Tak místem obvyklého bydliště dětí zůstal Izrael.

Druhou skupinu představují judikáty zohledňující především integraci dítěte. V potaz jsou brány **změny z hlediska zeměpisného, doba strávená v takovémto novém prostředí a stupeň integrace dítěte**. Ve věci *Friedrich proti Friedrich* se matka původem ze Spojených států amerických a tou dobou vykonávající své povolení na americké vojenské základně ve Spolkové republice Německo, provdala za německého občana, otce jejich společného dítěte. Pro neshody mezi

---

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ SILBERMANN, Linda. Interpreting the Hague Abduction Convention: In search of Global Jurisprudence. Brigitte M. Bodenheimer Memorial Lecture On the Family. *U.C. Davis Law Review*. 2005, 38(4), s. 1065. ISSN 0197-4564

rodiči, kdy otec matku i s dítětem vykázal z jejich bytu, se matka odstěhovala i s dítětem zpět do Spojených států amerických, a to bez vědomí otce, který se o jejím činu dozvěděl, až když byli přítomni na území Spojených států amerických. To jej vedlo k podání žádosti o navrácení dítěte zpět do Spolkové republiky Německo.

Matka založila tvrzení o místu obvyklého bydliště na americké státní příslušnosti dítěte, adrese trvalého pobytu dítěte pro administrativní účely orgánů ve státě Ohio a jejím úmyslu se vrátit zpět do Spojených států amerických. Takováto argumentace neodpovídá však faktickému pojetí tohoto konceptu neodlišujíc jej od trvalého pobytu. Také mívá do budoucna a nepracuje s již nastalými skutečnostmi, dokonce nebere ani v potaz rozhodovací oprávnění druhého z rodičů. Jak stanovuje soud, neodmítnutí takovéto argumentace by bylo čirým impulsem pro potencionální rodiče únosce, aby se neobávali učinit z neoprávněného přemístění pouhou změnu místa obvyklého bydliště.⁶⁷ Úmluva by se tak stala neúčinným, bezvýznamným instrumentem. A tak soud upřednostnil hledisko časové zohledňující stav do doby přemístění, hledisko místní a míru vytvoření společenských vztahů dítětem v místě, které doposud obývalo.⁶⁸ Místem obvyklého bydliště dítěte zůstala Spolková republika Německo.

Posledním případem je **model směřující oba dva předchozí** vycházející nejenom z fyzické přítomnosti dítěte na daném místě po určitou dobu dostatečnou pro jeho aklimatizaci, ale také z úmyslu rodičů stanovit obvyklé místo pobytu dítěte. Tak ve věci *Silverman proti Silverman*, kde se rodiče společně rozhodli žít v Izraeli a nikoliv již ve Spojených státech amerických, hodnotil soud z pohledu dětí samotný akt přestěhování (včetně domácích mazlíčků a osobních věcí), uplynutí doby, opuštění původního místa pobytu i fakt, že došlo k prodeji původního domu, přihlášení dětí do místních škol a také záměry rodičů v době

---

⁶⁷ Rozhodnutí United States Court of Appeals for the Sixth Circuit ve věci *Friedrich v. Friedrich*, 983 F.2d 1396, 125 ALR Fed. 703 (6th Cir. 1993) ze dne 22.1.1993, sp. zn. INCADAT HC/E/USf 142.

⁶⁸ HEINE, Todd. Home state, cross-border custody, and habitual residence jurisdiction: time for a temporal standard in international family law. *Annual Survey of International Law and Comparative Law*. 2011, 17(1), s. 53. ISSN 1932-2364.

stěhování do nového místa pobytu.⁶⁹ Přestože matka tvrdila, že z důvodu násilného chování otce, které se objevilo dva měsíce po příjezdu do Izraele bránící ji opustit zemi, v Izraeli nechtěla žít, soud k tomuto nepřihlédl, neboť její původní záměr skutečně netrvalo žít v Izraeli v době stěhování nebyl nikterak vynucován. Následná změna názoru v důsledku objevivšího se násilí ze strany manžela a donucování zůstat na území státu Izrael, která ji vedla k jednostrannému trvalému prodloužení dovolené s dětmi ve Spojených státech amerických, neměla za následek celkové právní přehodnocení místa obvyklého bydliště dětí.⁷⁰ Tím tehdy zůstal Izrael.

Pro evropské právní prostředí interpretoval Soudní dvůr Evropské unie tento pojem obsažený v Nařízení⁷¹ ve věci A obdobně jako tomu bylo v případě Silverman proti Silverman. Podle tohoto soudu pojem *“...musí být vykládán v tom smyslu, že toto bydliště odpovídá místu, které vykazuje určitou integraci dítěte v rámci sociálního a rodinného prostředí. Za tímto účelem musí být přihlédnuto zejména k trvání, pravidelnosti, podmínkám a důvodům pobytu na území členského státu a přestěhování rodiny do tohoto státu, ke státní příslušnosti dítěte, k místu a podmínkám školní docházky, k jazykovým znalostem, jakož i k rodinným a sociálním vazbám dítěte v uvedeném státě.”*⁷² K tomu doplňuje ve věci *Barbara Marcredi proti Richardu Chaffovi*⁷³ vysvětlení pojmu „obvyklý“, který vykazuje znaky trvalosti či pravidelnosti, jejíž délka a míra bude odvislá od věku dítěte (rozdílné se bude hodnotit situace batolete nebo nezletilého, který ukončil školní docházku). Tato rozhodnutí reflektuje ve své rozhodovací činnosti i Nejvyšší soud České republiky.⁷⁴

---

⁶⁹ Ibid, s. 56.

⁷⁰ Rozhodnutí United States Court of Appeals for the Eighth Circuit ve věci Silverman v. Silverman, 338 F.3d 886 (8th Cir. 2003) ze dne 16.4.2003, sp. zn. INCADAT: HC/E/USf 530.

⁷¹ Čl. 8 odst. 1 Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

⁷² Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 2.4.2009, sp. zn. C-523/07.

⁷³ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22.12.2010, sp. zn. C-497/10.

⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.9.2011, sp. zn. 30 Cdo 2244/2011.

S interpretací Soudního dvora Evropské unie zohledňující velké množství faktorů se lze naprosto ztotožnit, neboť nevylučuje ani záměr rodičů, bez kterého by snadno docházelo k účelovému přemístování či zadržování, ani neopomíjí ostatní faktické již nastalé okolnosti, díky kterým je možné vyhodnotit míru asimilace dítěte v prostředí.

6.3. Základní princip právní – ochrana nejlepších zájmů dítěte

Základním principem rozumíme vůdčí ideje, které v nejobecnější rovině vyjadřují základ a smysl právní úpravy.⁷⁵ Takovým zásadní principem, který je nezbytné zmínit v návaznosti na předmět Úmluvy, je Úmluvu všeobíhající princip ochrany zájmů dítěte (přičemž Úmluva vymezuje pro termín „dítě“ věkovou hranici 16 let⁷⁶), v jehož bezpodmínečném souladu musí být samotný návrat dítěte realizován.

Tento princip se zrcadlí již v samotné Preambuli a celá Úmluva je jím doslova protkána. Je povýšen nad všechny ostatní zájmy reflektující Úmluvu o právech dítěte, kde je též v samotné Preambuli vyzdvihnuta důležitost zvláštní péče a pomoc dítěti a nezbytnost harmonického rozvoje osobnosti dítěte v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění.⁷⁷

Nevýhodou tohoto principu je však jeho **vágnost**. Jednotná právní interpretace tohoto pojmu totiž není prakticky proveditelná s ohledem na rozlišnost kultur smluvních států a odlišnost jedinců a jejich sociálních potřeb.⁷⁸ Z tohoto důvodu neobsahuje Úmluva žádné další specifické znaky určující přesně to, co je v nejlepším zájmu dítěte. Na kompetentním orgánu je tak přenecháno dispozitivní uvážení dané situace s možností odmítnutí navrácení dítěte – tedy i nelegální přemístění dítěte nemusí vždy vést k jeho navrácení, hovoří-li zájmy dítěte proti. Vždy je potřebné přistupovat ke každému případu

---

⁷⁵ HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 12. ISBN 80-210-2001-6.

⁷⁶ Na rozdíl od Úmluvy o právech dítěte, kde je dítě v čl. 1 vymezeno věkem 18 let.

⁷⁷ Obdobně i v čl. 3 Úmluvy o právech dítěte: „*Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.*“

⁷⁸ NOVÁ, Hana. Úmluva o právech dítěte. *Právo a rodina*. 2001, 9, s. 13. ISSN 1212-866X.

individuálně, neboť okolnosti každého únosu dítěte budou vždy jedinečné.

Na závěr uvedme alespoň jednu definici snažící se v teoretické rovině uchopit tento pojem, jak uvádí Nová: zájem dítěte je „*zajištění takového stavu, které přinese dítěti co nejvíce pozitivních a co nejméně negativních důsledků.*“

6.4. Ústřední orgán

Za účelem snadnějšího a rychlejšího naplnění cíle Úmluvy stanoveného v Preambuli především jako přání ochrany dětí před škodlivými účinky jejich protiprávního přemístění nebo zadržování, je dle dikce čl. 6 každý smluvní stát povinen určit ústřední orgán k výkonu povinností jemu Úmluvou uložených, přičemž je kladen velký důraz na celkovou spolupráci⁷⁹ příslušných státních orgánů. Tyto speciální ústřední orgány působí jako pomyslné mosty mezi jednotlivými státy a jejich právními úpravami.⁸⁰ V případě federálních či jinak správně členěných států, je dokonce možné zřídit více ústředních orgánů pro dílčí autonomní celky za současného označení jednoho kontaktního úřadu, který zprostředkuje prvotní komunikaci na mezinárodní úrovni s příslušným regionálním úřadem.⁸¹

Založení úřadu je nezbytné již při přijetí a ratifikaci Úmluvy, a to z důvodu, aby bylo možné veškeré povinnosti jí uložené ihned při účinnosti Úmluvy adekvátně realizovat.⁸² Přestože Úmluva nespecifikuje žádné další požadavky pro fungování Úřadu (což autoři Úmluvy záměrně pro rozdílnost vnitřní organizace a rozdílnost jednotlivých právních řádů smluvních států opominuly⁸³), je implicitně nezbytné, aby stát zajistil

---

⁷⁹ Čl. 7 Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

⁸⁰ JANOČKOVÁ, Michaela. Postavení ústředního orgánu dle Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. *Právní fórum*. 2009, 8, s. 335. ISSN 1214-7966.

⁸¹ Čl. 6 Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

⁸² JANOČKOVÁ, Michaela. Postavení ústředního orgánu dle Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. *Právní fórum*. 2009, 8, s. 336. ISSN 1214-7966.

⁸³ PÉREZ-VERA, Elisa. *Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention* [online]. HCCH Publication, 1982, s. 438. [Cit. 20.10.2012]. Dostupné z: <http://www.hcch.net/upload/expl28.pdf>

úroveň legální, tedy udělení potřebných oprávnění a pravomocí, a dále, aby bylo úřadu poskytnuto personální a materiální zázemí.

Hlavním úkolem ústředního orgánu v souladu s Preambulí a čl. 1 Úmluvy je zajišťování potřebných úkonů pro co nejrychlejší navrácení dítěte do státu jeho obvyklého bydliště, tedy nápravu nežádoucího nelegálního stavu, ale zrovna tak i poskytování informací, které mohou preventivně zabránit unáhlenému únosu dítěte, jak bylo výše zmíněno.

Úkoly mohou být rozčleněny do dvou skupin podle role tohoto orgánu, jak systematizuje Janočková:

- a) ústřední orgán vystupuje jako dožadující orgán (*requesting*) či orgán dožádaný (*requested*).⁸⁴ V první situaci orgán zastupuje osobu, která žádá navrácení dítěte v důsledku porušení práva péče o něj, v druhém se orgán, v jehož jurisdikci se dítě nachází, ocitá v postavení subjektu poskytujícího součinnost orgánu dožadujícímu. Zjišťuje např. přesné místo, kde se dítě nachází, nebo informace týkající se sociálního postavení dítěte. V této chvíli je nezbytné zmínit, že ústřední orgán není výlučným orgánem pro řešení těchto specifických sporů, už vůbec ne orgánem soudním. Dokonce je v čl. 29 Úmluvy explicitně zakotveno právo každého, kdo tvrdí, že došlo k porušení jeho práv péče o dítě nebo styku s ním, obrátit se přímo k soudnímu nebo správnímu orgánu. V jakémkoliv případě je vždy zásadní kooperace mezi příslušnými orgány – těžko vyzjistí sám Úřad bez policejních složek a bez jim udělených potřebných oprávnění místo pobytu dítěte.
- b) Ústřední orgán taktéž naplňuje úlohu preventivní a osvětovou.⁸⁵ Přestože nenalezneme výslovné ustanovení týkající se povinnosti preventivního působení zabraňujícího vzniku nežádoucího protiprávního stavu únosu, lze jej interpretačně dovodit z Preambule Úmluvy a koneckonců opět ze zmíněné Úmluvy

---

⁸⁴ JANOČKOVÁ, Michaela. Postavení ústředního orgánu dle Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. *Právní fórum*. 2009, 8, s. 336. ISSN 1214-7966.

⁸⁵ *Ibid.*

o právech dítěte. Tato preventivní činnost zahrnuje různorodé aktivity, jejichž hlavním cílem je rozšíření povědomí o Úmluvě mezi laickou, ale i odbornou veřejnost za současné spolupráce s dalšími státními orgány. Jako názorný příklad je možno uvést příručku uveřejněnou na webových stránkách Úřadu „První pomoc pro mezinárodní rodiny v krizi“, která by měla být první záchranou pro rodiče tápající v neznalosti této právní problematiky. Chvályhodný je fakt, že tento dokument uveřejňují na svých webových stránkách dokonce i velvyslanectví⁸⁶, která jsou častým terčem kritiky ze strany odborné veřejnosti z důvodu neschopnosti poskytování adekvátních informací rodičům v nouzi.⁸⁷ Takovým příkladem byl únos dítěte ze Spojených států amerických do České republiky matkou, která se rozhodla k tomuto činu i na základě konzultace a doporučení s konzulárními úředníky v Los Angeles, což zbytečně vyústilo v následné zdouhavé řízení o navrácení dle Úmluvy konané v České republice.⁸⁸ Lze jen doufat, že osvěta a vzdělávání těchto úředníků v agendě únosů zabrání takovýmto dalším fatálním pochybením.

Funkci ústředního orgánu s celostátní dílčí působností dle Úmluvy vykonává na území České republiky Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí sídlící v Brně, který je podřízen Ministerstvu práce a sociálních věcí. Zřízen byl na základě § 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, čímž došlo *de facto* pouze k přejmenování původního orgánu s názvem Ústředí pro mezinárodněprávní ochranu mládeže. Tato původní instituce vykonávala ústřední funkci podle newyorské Úmluvy o vymáhání výživného v cizině. A právě díky dlouholetým praktickým zkušenostem v oblasti ochrany práv

---

⁸⁶ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Velvyslanectví České republiky v Abú Dhabí* [online]. 31.10.2012 [cit. 5.2.2013]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/abudhabi/cz/vizove_a_konzularni_informace/obcanstvi_pasy_a_matricni_zalezitosti/prvni_pomoc_pr_o_mezinarodni_rodiny_v.html

⁸⁷ KLOUB, Jindřich, VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Mezinárodní únosy dětí, I. díl* [online]. 19.4.2006. [cit. 5.2.2013]. Dostupné z: <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=45>

⁸⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20.6.2007, sp. zn. 30 Cdo 474/2007.

dětí se stal tento orgán ústředním i pro případy dle haagské Úmluvy. V současné době agenda tohoto Úřadu zahrnuje vymáhání výživného s mezinárodním prvkem⁸⁹, vedení agendy mezinárodních adopcí⁹⁰, ochranu nezletilých dětí⁹¹ a v neposlední řadě řešení mezinárodních únosů dětí.⁹²

V řízení o navrácení dítěte často tento Úřad vystupoval jako zástupce rodiče, který se dožadoval navrácení dítěte, a zároveň jako kolizní opatrovník dítěte.⁹³ Kriticky se k této dvojroli stavěli Vondráčková a Kloub reflektující tuto praxi Úřadu. Podle nich Úřad nebyl schopen se oprostít od role zástupce rodiče, aby mohl zároveň intenzivně pracovat ve prospěch navrácení dítěte zohledňujíc jeho zájmy a nikoliv rodiče. Od této pro Úřad schizofrenní funkce se již upustilo, opatrovníky dítěte jsou nyní jmenovány orgány sociálně-právní ochrany dětí.⁹⁴ Impuls k celkové změně spočíval i ve vyslovení kritiky veřejným ochráncem práv, který poukazoval v této problematice také i na nedostatečné vzdělání orgánů sociálně-právní ochrany dětí⁹⁵, což vedlo Ministerstvo práce a sociálních věcí k zřízení panelu odborníků pro mezinárodněprávní ochranu dětí⁹⁶, zejména z řad právníků, odborníků dětské psychologie či mediace, jejichž hlavní úkol spočívá v poradenské činnosti orgánům sociálně-právní ochrany dětí za současné koordinace Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí⁹⁷.

---

⁸⁹ V souladu s Úmluvou o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti, Nařízením Rady (ES) č. 44/2001 o pravomoci soudů a uznávání a výkonu rozsudků v občanských a obchodních věcech, Nařízením Rady (ES) č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností.

⁹⁰ V souladu s Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení.

⁹¹ V souladu s Úmluvou o právech dítěte.

⁹² Úřad mezinárodněprávní ochrany dětí, 2009 [online]. [Cit. 20.10.2012]. Dostupné z: www.umpod.cz

⁹³ KLOUB, Jindřich, VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Mezinárodní únosy dětí, III. díl* [online]. 19.4.2006 [cit. 5.2.2013]. Dostupné z: <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=127>

⁹⁴ BAKEŠ, Milan a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Mezinárodní únosy dětí*. In: *Pocita Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Editor Alena Winterová, Jan Dvořák. Praha: ASPI, 2009, s. 29. ISBN 978-807-3574-321.

⁹⁵ Veřejný ochránce práv. *Zpráva o šetření ve věci únosu dětí ze zahraničí*. Sp. zn.: 2840/2006/VOP/ON. Brno: 2006. Dostupné z: <http://www.rovnopravnost.cz/zpravy/ombudsman--deti-marcely-krajnikove-unesla-matka-583/> Path: Homepage; Bezprávi.

⁹⁶ Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. *Tisková zpráva ze dne 17.1.2008: Změny v mezinárodněprávní ochraně dětí* [online]. [Cit. 5.2.2013]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5006/17012008.pdf>

⁹⁷ Ibid.

6.5. Styčný soudce

Vedle ústředních orgánů zajišťujících prevenci a napomáhajících zdárnému vyřešení předmětného sporu nesmí být opomenuta funkce styčného soudce (*liaison judge*), resp. mezinárodní síť styčných soudců⁹⁸, která byla poprvé navržena Lord of Justice Mathew Thorpem, soudcem Vrchního soudu v Londýně v roce 1998 na konferenci, která se zabývala otázkami mezinárodněprávní ochrany dětí.⁹⁹

Stěžejním úkolem tohoto soudce specializovaného na agendu mezinárodních únosů dětí je poskytování poradenství soudcům, advokátům a ústředním orgánům, dále spolupráce s legislativními orgány státu (jako příklad můžeme uvést práci českého styčného soudce Lubomíra Ptáčka na novelizaci občanského soudního řádu týkajícího se řízení o navrácení dítěte) a ostatními styčnými soudci za účelem jednodušší realizace návratu dítěte zpět do místa jeho obvyklého bydliště. Vzhledem k tomu, že se tento soudce účastní konferencí mezinárodního rodinného práva, kde se setkává se svými kolegy, a dále vykonává svoji činnost v této oblasti soustavně, a komunikuje tak často se stejnými styčnými soudci, lze významná pozitiva shledávat právě ve vytváření profesně důvěrného prostředí usnadňujícího celkovou komunikaci, např. v případě poskytování záruk (*undertakings*) či získání tzv. *mirror orders* (viz kapitola 8).

Protože činnost těchto soudců není žádným mezinárodním ani vnitrostátním právním předpisem vymezena, ustálí se mantinely jejich činnosti samotnou praxí, prozatím je uváděno, že kromě poradenství styčný soudce dbá na shromažďování informací ohledně interpretace Úmluvy, přičemž významná rozhodnutí zasílá ke zpracování do databáze INCADAT, svými odbornými stanovisky přispívá do časopisu Judges' Newsletter vydávaným Haagskou konferencí mezinárodního práva

---

⁹⁸ Mezinárodní síť styčných soudců (the International Hague Network of Judges) je dostupná k nahlédnutí na <http://www.hcch.net/upload/haguenetwork.pdf>.

⁹⁹ PTÁČEK, Lubomír. Styčný soudce ve věcech rodinného práva. *Právo a rodina*. 2008, 9, s. 1. ISSN 1212-866X.

soukromého a především obecně přispívá ke vzdělávání soudců v problematice Úmluvy.¹⁰⁰

6.6. Řízení o navrácení dítěte

Pro řízení o navrácení dítěte je dle Úmluvy příslušný soudní nebo správní orgán smluvního státu, kde se dítě **nachází**. V České republice je věcně a místně příslušný v prvním stupni výhradně Městský soud v Brně, a to od novelizace občanského soudního řádu účinné od 1.1. 2008. Důvodem pro zavedení takto výlučné místní příslušnosti byla potřeba zřízení specializovaného senátu (v prvním stupni, tak i v odvolací instanci¹⁰¹) pro tak zvláštní případy jako jsou mezinárodní únosy dětí. Počet těchto případů není až tak hojný, dle statistik se české soudy zabývaly v roce 2006 jedenácti návrhy na navrácení dítěte, v roce 2007 dvanácti a v roce 2008 pouze pěti¹⁰², jedná se tedy o velmi speciální problematiku, pro kterou musí být soudci školeni. Dalším důvodem je v řízení nezbytná účast Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, jehož sídlem je právě Brno (vystupuje v tomto řízení vždy jako kolizní opatrovník dítěte).¹⁰³

Pro pomoc s návratem dítěte se osoba, instituce nebo jiný orgán může obrátit kromě soudního orgánu smluvního státu¹⁰⁴ také na ústřední orgán v místě obvyklého bydliště dítěte nebo na ústřední orgán v místě, kde se dítě právě nachází (jedná se o situaci, kdy takováto osoba ví nebo tuší, kde se dítě s největší pravděpodobností nachází, půjde např. o stát, odkud únosce pochází).¹⁰⁵ Povinností ústředního orgánu je zjistit nejprve, kde se dítě přesně nachází, a to za pomoci ústřední evidence obyvatel (ve Francii existuje např. evidence žáků škol), policie, orgánu sociálně-

---

¹⁰⁰ PTÁČEK, Lubomír. Styčný soudce ve věcech rodinného práva. *Právo a rodina*. 2008, 9, s. 2. ISSN 1212-866X.

¹⁰¹ BAKEŠ, Milan a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. Mezinárodní únosy dětí. In: *Pocita Sentē Radvanovē k 80. narozeninām*. Vyd. 1. Editor Alena Winterová, Jan Dvořák. Praha: ASPI, 2009, s. 37. ISBN 978-807-3574-321.

¹⁰² GLOGAROVÁ Jana, NOSKOVÁ Radka. Mezinárodní únosy dětí po novele občanského soudního řádu. *Právní fórum*. 2009, 5, s. 191. ISSN 1214-7966.

¹⁰³ GLOGAROVÁ Jana, NOSKOVÁ Radka. Mezinárodní únosy dětí po novele občanského soudního řádu. *Právní fórum*. 2009, 5, s. 191. ISSN 1214-7966.

¹⁰⁴ Čl. 29 Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

¹⁰⁵ Vzor žádosti o navrácení je přístupný z: <http://www.hcch.net/upload/recomm28e.pdf>

právní ochrany dětí, přičemž významná je též spolupráce na mezinárodní úrovni s Interpolem či Europolem, je-li smluvní stát také smluvním státem těchto mezinárodních mezivládních organizací. Zjistí-li tento dožádaný orgán, že se dítě nachází v jiném členském státě, postoupí žádost tomuto orgánu a informuje dožadující ústřední orgán.¹⁰⁶

Dále ústřední orgán spravuje ostatní orgány o neoprávněném přemístění či zadržení dítěte v úplné počáteční fázi, jakmile se o takovéto situaci dozví, což má zásadní právní účinky dle čl. 16 Úmluvy stanovující, že do doby než bude rozhodnuto o nenavrácení dítěte nebo není-li vůbec podán návrh na nařízení jeho navrácení v přiměřené lhůtě po oznámení, nemůže být věcněprávně rozhodnuto v otázkách péče o dítě. Jedná se o stěžejní ustanovení zabraňující vytváření již výše zmíněné umělé jurisdikce, která bývá příznivěji nakloněna rodiči únosci.

Avšak před samotným řízením o navrácení dítěte, jehož výsledkem je autoritativní rozhodnutí, preferuje Úmluva **dobrovolné vyřešení sporu**.¹⁰⁷ Výhody jsou nasnadě. Smírné vyřízení věci pro jeho dobrovolnost a možnost nalézání společného řešení lépe zajišťuje jeho dodržení. Nedochozí totiž k situaci, kdy se rodiče po autoritativním rozhodnutí státního orgánu cítí buď jako strana vítězná, či prohrávající. Dohoda umožňuje přátelštější urovnání sporu, což je významné pro zajištění zájmů dítěte do budoucna, neboť je tak ušetřeno dalších obstrukcí negativně působících na jeho psychiku při jeho další výchově, kdy je spolupráce rodičů ve většině případů neodvratitelná.

Jednou z alternativních metod cílících na dobrovolné navrácení dítěte, je proces **mediace** umožňující komunikaci mezi stranami v neformální atmosféře za pomoci jedné nebo více nezávislých a odborně způsobilých osob.¹⁰⁸ Mediátoři neposkytují právní rady stranám, i když někteří často mívají právnícké vzdělání. Mediaci pro mezinárodní rodinné spory se vyznačuje specifickými prvky, jako je rozdílnost právních rádu, kultur a jazyků, které kladou na mediátora vyšší požadavky. Navíc

¹⁰⁶ Čl. 9 Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

¹⁰⁷ Čl. 10 Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

¹⁰⁸ Mezi organizace nabízející služby mediace patří např. ve Velké Británii nevládní organizace Reunite – International Child Abduction Centre, ve Spolkové republice Německo nezisková organizace MiKK nebo v neposlední řadě v České republice nevládní organizace Asociace mediátorů České republiky.

musí být tato jednání, je-li jich využito, poskytnuta tak, aby nezabraňovala naplňování požadavků Úmluvy, resp. aby byl zachován požadavek rychlosti, který bude vysvětlen podrobněji níže. Další možnou nevýhodou znesnadňující použití této metody může být velká geografická vzdálenost mezi účastníky vyjednávání nebo problematika víz, má-li se druhá strana dostavit na jednání a nemůže-li na území státu, kde se rodič únosce nachází, vstoupit bez takového povolení.¹⁰⁹

V České republice byl přijat s účinností od 1.9. 2012 zákon o mediaci¹¹⁰ implementující směrnici Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. Tento zákon upravuje výkon a účinky mediace prováděné mediátory zapsanými do seznamu spravovaného Ministerstvem spravedlnosti, v jehož intencích došlo i k novelizaci občanského soudního řádu zakotvujícího povinnost předsedy senátu v již započatém řízení informovat účastníky o možnosti využití mediace podle výše zmíněného zákona.¹¹¹ Proto, aby mohl mediátor být zapsán do předmětného seznamu, jsou stanoveny zákonem přísné požadavky, mimo jiné i prokázání znalosti z oboru práva, psychologie a sociologie. Samozřejmě zůstává na volbě stran sporu, zda si vyberou ze seznamu zapsaných mediátorů či nezapsaných, na poslední však nejsou kladeny žádné odborné požadavky; pro výkon poslední zmíněné činnosti postačí získání živnostenského oprávnění, proto lze v tak delikátním a právně složitém případě jako jsou mezinárodní únosy dětí doporučit výběr zapsaného mediátora. Výsledkem procesu mediace není žádné autoritativní rozhodnutí orgánu veřejné moci, avšak právní úkon – mediační dohoda, jakožto oběma stranami dobrovolně navrhnuté a přijaté řešení. Proto pro zajištění vykonatelnosti, jakožto vlastnosti rozhodnutí, přejí-li si to strany,

---

¹⁰⁹ HCCH, Hague Conference on Private International Law. *Guide to Good Practice under the Hague Convention Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction: Mediation*. Hague: the Hague Conference of Private International Law, Permanent Bureau, 2012. ISBN 978-94-90265-04-5. Dostupné z: http://www.hcch.net/upload/guide28mediation_en.pdf

¹¹⁰ Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a změně některých zákonů.

¹¹¹ § 99 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

je možné ji uzavřít ve formě notářského či exekučního zápisu se svolením k vykonatelnosti¹¹² nebo je možné předložit ji soudu ke schválení.

Na úrovni Evropské unie byl zřízen pro tyto účely post **Zprostředkovatele** pro mezinárodní únosy dětí, a to již v roce 1987, jehož náplní je tedy dovést účastníky sporu k dobrovolnému a mimosoudnímu vyřešení sporné situace, a to vždy se zřetelem na nejlepší zájmy dítěte.¹¹³ Obdobně jako u obecných požadavků kladených na odbornou způsobilost mediátorů, nemusí mít ani zprostředkovatel právnícké vzdělání, přesto pro účinnější a lepší řešení případu jsou mu osoby s právníckým vzděláním v rámci jeho úřadu plně k dispozici. Evelyne Gebhardt, působící jako zprostředkovatelka v letech 2004 až 2009, ve své Zprávě o činnosti zdůrazňuje nezbytnost častějšího využívání mimosoudních alternativ ihned v počátečních fázích sporu, a to zejména proto, že dobrovolné, skrze zprostředkovatele uskutečněné jednání, zajistí, aby nedošlo mezi stranami k úplnému přerušení komunikace¹¹⁴, což, jak bylo vysvětleno, rozhodně není v zájmu dítěte.

Mají-li strany zájem o pomoc zprostředkovatele, uskuteční se vyjednávání, otevřeně se diskutuje o celém problému a nalézají se oboustranně přijatelné a uspokojivé řešení. Je-li dosaženo stěžejních prvků návrhu dohody, dojde k jejímu závěrečnému schvalování, přičemž setkání zainteresovaných stran se uskuteční buď v Evropském parlamentu nebo v místě pobytu dítěte, osobně nebo za pomoci moderní technologie jako je videokonference (přičemž v takovém případě musí být osoba přítomna na institucionální půdě, kterou je velvyslanectví, konzulát nebo delegace Evropské unie).¹¹⁵ Dohoda je pak předložena příslušnému soudu ke schválení tak, aby platila a byla vykonatelná i v ostatních

---

¹¹² FRYŠTĚNSKÁ, Marcela. Co přináší nový zákon o mediaci? *Právo a rodina*. 2012, 9, s. 5. ISSN 1212-866X.

¹¹³ GEBHARDT, Evelyne. *Zpráva o činnosti* [online]. [Cit. 10.2.2013]. Brusel: 2007. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/pdf/mediator_children/2007_05_16_midterm_report_combined_cs.pdf

¹¹⁴ GEBHARDT, Evelyne. *Zpráva o činnosti* [online]. [Cit. 10.2.2013]. Brusel: 2007. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/pdf/mediator_children/2007_05_16_midterm_report_combined_cs.pdf

¹¹⁵ Zprostředkovatel Evropského parlamentu pro mezinárodní únosy dětí jejich rodiči. *Vademecum* [online]. [Cit. 10.2.2013]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/pdf/mediator_children/Child_abduction_handbook_cs.pdf

zemích.¹¹⁶ Může tak dojít k celkové úpravě poměrů mezi rodiči navzájem a vůči dítěti, a nemusí ani docházet k účelovému přemístování dítěte (tedy určí se místo pobytu dítěte i právo péče o dítě a právo styku s ním).¹¹⁷

Tyto uvedené alternativy nabízejí rychlejší, méně nákladný a méně náročný způsob vyřešení situace za současného zachování nároku na právní přezkoumání věci. Jejich používání by mělo být důsledněji uplatňováno, je-li to v konkrétním případě možné. Z hlediska teoretického se zdá být tato metoda účinným instrumentem pro předcházení zbytečného vyeskalování sporů o dítě mezi rodiči, avšak praktické překážky, jako je zmíněná velká vzdálenost mezi stranami sporu, mohou znemožnit využívání této zdánlivě ideální metody, a ostatně tou nejzásadnější překážkou zůstává neschopnost rodičů dosáhnout dohody.

Nedojde-li mezi stranami k smírnému vyřešení sporu, může být návrhem k soudnímu nebo správnímu orgánu zahájeno řízení o navrácení dítěte, přičemž důkazní břemeno prokázání protiprávní situace náleží navrhovateli.¹¹⁸ **Návrh na zahájení řízení** musí v nejobecnější rovině vypočítávat důvody, o které navrhovatel své tvrzení opírá. Je-li to nutné, může si příslušný orgán vyžádat od navrhovatele zajištění nezbytných materiálů (rozhodnutí a jiné relevantní písemnosti) z místa obvyklého bydliště dítěte, přičemž pomocnou roli zastávají ústřední orgány.¹¹⁹ V první fázi příslušný orgán zkoumá, zda vůbec došlo k protiprávnímu přemístění nebo zadržení dítěte ve smyslu čl. 3 Úmluvy, a poté, zda nejsou dány důvody pro jeho nenavrácení.

---

¹¹⁶ Evropský parlament. *Zprostředkovatel Evropského parlamentu pro mezinárodní únosy dětí jejich rodiči* [online]. [Cit. 11.2.2013]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/000c205a13/Zprostředkovatel-pro-př%C3%ADpady-únosů-děť%C3%AD.html>

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Čl. 3 Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

¹¹⁹ HRUBÁ, Michaela. *Mezinárodní únosy dětí* [online]. [Cit. 11.2.2013]. Právnická fakulta, Masarykova univerzita. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2008/files/pdf/civil/hruba_michaela.pdf

6.6.1. Rychlost řízení

Jedním z požadavků kladených Úmluvou na samotné řízení je, aby bylo provedeno orgány urychleně¹²⁰, jakákoliv nečinnost delší šesti týdnů může vést k žádosti o sdělení důvodů takových průtahů. Důvod je zřejmý – čas hraje v únosových případech stěžejní roli, jen důsledné uplatnění principu rychlosti řízení umožní minimalizovat negativní důsledky únosu. Každý den odloučení dítěte od druhého rodiče a vytržení jej z jemu známého prostředí jej vystavuje silné psychické zátěži. Zrovna tak obnovení narušených vztahů v případě nařízení navrácení dítěte po delší časové prodlevě může pro něj znamenat obdobnou stresovou zátěž, jelikož takové dítě se již může v novém prostředí asimilovat.

Jak dále doplňuje a vysvětluje i Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve věci *MacReady proti České republice*¹²¹, obnovení původního stavu musí nastat co nejrychleji „*aby se tak zamezilo tomu, že faktická situace, která byla původně protiprávní, bude z právního hlediska zhojena, a aby v otázkách péče a rodičovské zodpovědnosti zůstaly příslušné soudy v místě obvyklého bydliště dítěte*“. V předmětném věci na vnitrostátní úrovni bylo rozhodnuto více než šest měsíců po zahájení řízení v prvním stupni, a v druhém stupni dokonce až po dalších čtrnácti měsících. Taková doba podle ESLP již prakticky neumožňuje navrácení *statutu quo ante*, vzhledem k nízkému věku dítěte (rok a půl v době unesení) a k jeho rozvinuvší se duševní poruše¹²².

Nařízení specifikuje oproti Úmluvě tuto lhůtu pro vyřízení žádosti v řízení o navrácení dítěte podrobněji oproti vágnějšímu ustanovení Úmluvy (viz tabulka č. 1). Explicitně zdůrazňuje, že přesáhnutí šestitýdenní lhůty pro vyřízení věci je možné pouze za *mimořádných* okolností.

---

¹²⁰ Čl. 10 Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

¹²¹ Rozsudek ESLP ze dne 22.4.2010, stížnost č. 4824/06 a 15512/08, Štrasburk.

¹²² Porucha vykazovala znaky autismu. Znalci z oboru psychologie a psychiatrie zdůrazňovali, že dítě proto potřebuje určitou stabilitu a stereotypy, aby se jeho stav dále nezhoršoval.

Tabulka č. 1 – Srovnání vymezení lhůty pro vyřízení žádosti v řízení o navrácení dítěte.

článek 11 Úmluvy

článek 11 odstavec 3 Nařízení

Orgány jednají v řízení o navrácení dítěte urychleně . Nerozhodnou-li do šesti týdnů, mohou být požádány o sdělení důvodů odkladu.	Soud využije nejrychlejší postupy, které vnitrostátní právo umožňuje. Soud vydá své rozhodnutí do šesti týdnů od podání žádosti s výjimkou případů, kdy to neumožňují mimořádné okolnosti .
---	--

Příručka pro používání Nařízení¹²³ dále zmiňuje v souvislosti s požadavkem rychlosti řízení otázku vykonatelnosti takového rozhodnutí, neboť jej samotné Nařízení vůbec neupravuje, a tak k této otázce dodává, aby nebyl ohrožen cíl zajištění co nejrychlejšího návratu, měly by členské státy adekvátně vymezit právní úpravu opravných prostředků. A to tak, že je např. úplně vyloučí (jako je tomu v případě Anglie a Walsu, kde je toto právo ponecháno pouze soudu¹²⁴), nebo je povolí, ale zkrátí lhůtu na projednání tak, aby bylo zajištěno dodržení šestitýdenní lhůty i pro vykonatelnost.¹²⁵

Z praxe vyplývá, že tato lhůta není dodržována, zejména v případě režimu dle Úmluvy, a to z rozličných důvodů jako je složitost případu, nutnost vypracovávání znaleckých posudků či možnost podání opravných prostředků.¹²⁶ Problém také spočívá v nevynutitelnosti této lhůty, neboť

¹²³ Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci. *Praktická příručka pro používání nového nařízení Brusel II* [online]. S. 33. 3.7.2007 [cit. 12.2.2013].

Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/parental_resp/parental_resp_ec_vdm_cs.pdf
Path: Homepage; Rodičovská odpovědnost.

¹²⁴ LOWE, Nigel et al. International Law Discussion Group Summary. 'Abductors Keepers': *Is the International Law on Child Abduction Working?* In: Chathamhouse.org [online]. [Cit. 20.3.2013] Dostupné z: <http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/International%20Law/310113summary.pdf>

¹²⁵ Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci. *Praktická příručka pro používání nového nařízení Brusel II* [online]. S. 33. 3.7.2007 [cit. 12.2.2013].

Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/parental_resp/parental_resp_ec_vdm_cs.pdf
Path: Homepage; Rodičovská odpovědnost.

¹²⁶ Ze statistik vypracovaných mezi členskými státy Úmluvy z roku 2008 vyplývá, že přestože je cíleno na to, aby řízení o navrácení netrvalo déle než 42 dnů, v případě nařízení návratu je průměrná doba řízení 112 dnů a v případě nenařízení navrácení 222 dnů. Zdroj: LOWE, Nigel et al. International Law Discussion Group Summary.

ani jeden z předmětných instrumentů neobsahuje opatření k nápravě v případě jejího nedodržení.¹²⁷ V občanském soudním řádu zpracovávajícím tyto instrumenty je pouze stanovena povinnost v případě přesáhnutí této lhůty, aby se soud s tímto vypořádal v odůvodnění.¹²⁸ Ovšem i ve statistikách lze najít příznivé údaje; Severní Irsko v režimu Nařízení dokonce vyřizovalo žádosti v řízení během 17 dnů.¹²⁹

6.6.2. Podmínky navrácení

Pro to, aby mohlo být nařízeno automaticky navrácení dítěte, musí být dle dikce Úmluvy splněny dvě podmínky. Zaprvé, musí se jednat o protiprávní přemístění nebo zadržení dítěte ve smyslu čl. 3 Úmluvy. A za druhé dle čl. 12, v den zahájení řízení musí uplynout doba kratší jednoho roku ode dne přemístění či zadržení.

V případě přemístění je počítání lhůty jasné, lhůta počíná běžet dnem, kterým došlo k přemístění dítěte mimo místo jeho obvyklého bydliště. Specifičtější je případ zadržení. Tehdy tato roční lhůta počíná běžet ode dne, kdy mělo být dítě navraceno, nebo ode dne, kdy nebyl udělen souhlas k prodloužení pobytu dítěte mimo jeho místo obvyklého bydliště.¹³⁰ Důvodem pro stanovení vypršení lhůty na den zahájení řízení (nikoliv vydání rozhodnutí) je to, aby byly ochráněny zájmy zainteresovaných stran v důsledku možných průtahů v řízení.¹³¹ Tento čl. 12 představuje jádro celé Úmluvy.

'Abductors Keepers': Is the International Law on Child Abduction Working? In: Chathamhouse.org [online]. [Cit. 20.3.2013]. Dostupné z: <http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/International%20Law/310113summary.pdf>

¹²⁷ LOWE, Nigel et al. International Law Discussion Group Summary. *'Abductors Keepers': Is the International Law on Child Abduction Working?* In: Chathamhouse.org [online]. [Cit. 20.3.2013] Dostupné z: <http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/International%20Law/310113summary.pdf>

¹²⁸ § 193 e odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹²⁹ LOWE, Nigel et al. International Law Discussion Group Summary. *'Abductors Keepers': Is the International Law on Child Abduction Working?* In: Chathamhouse.org [online]. [Cit. 20.3.2013] Dostupné z: <http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/International%20Law/310113summary.pdf>

¹³⁰ PÉREZ-VERA, Elisa. *Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention* [online]. HCCH Publication, 1982, s. 458. [Cit. 13.2.2012]. Dostupné z: <http://www.hcch.net/upload/expl28.pdf>

¹³¹ Ibid.

Avšak z této generální klauzule existuje na několika místech Úmluvy celkem pět výjimek zabraňujících automatické a mechanické aplikaci ustanovení o návratu dítěte zohledňující jeho zájmy. Musí být vykládány restriktivně, což pramení z jejich podstaty, která míří proti samotnému cíli Úmluvy. Jedná se o následující případy.

- a) I když uplynulo výše popsané období jednoho roku, navrácení bude nařízeno, neprokáže-li se, že se dítě **sžilo** s novým prostředím (čl. 12 Úmluvy). Vychází se z premisy, že *status quo ante* bude možné obnovit obecně do jednoho roku. Bylo-li by nařízeno po uplynutí této doby navrácení, může být dítě vystaveno dvojnásobnému stresu. Stresovou zátěž způsobenou neoprávněným přemístěním, se kterou se dítě po sléze vyrovná, by opět přivedilo vyhovění žádosti druhého rodiče, sžilo-li se již dítě s novým prostředím.¹³² Pro vyvrácení této domněnky (že se dítě sžilo po uplynutí jednoho roku s novým prostředím) budou brány v potaz taková kritéria, jako jsou školní docházka, přátelé, jazykové schopnosti dítěte či volnočasové aktivity, které budou dostatečně indikovat vytvoření či nevytvoření silných vazeb na takovéto „nové“ prostředí.¹³³

Bez ohledu na výše stanovené podmínky se dítě nemusí navracet za podmínek vytyčených v následujících ustanoveních.

- b) Článek 13 písm. a) Úmluvy zahrnuje dvě následující situace zakládající výjimku pro navrácení. První založí výjimku, bylo-li prokázáno, že ten, kdo měl pečovat o osobu dítěte ve skutečnosti **nevykonával toto právo** v době přemístění či zadržení. Přestože bude vždy třeba vykládat toto ustanovení individuálně v každém případě, obecně lze chápat tento skutečný výkon jako faktickou účast

---

¹³² LAMONT, Ruth. Re M and beyond: managing return when a child has settled following abduction. *Journal of Social Welfare and Family Law*. 2009,31(1), s. 77. ISSN 1469-9621.

¹³³ BEAUMONT, Paul R. a MCELEAVY Peter. *The Hague Convention on International Child Abduction*. New York, United States: Oxford University Press, 2004, s. 207. ISBN 0-19-826064-4.

na péči o dítě a zájem o tuto péči, přestože rodiče spolu nežijí ať už z jakéhokoliv důvodu.¹³⁴

Druhá situace je, kdy výše uvedený **souhlasil** či se později **smířil** s přemístěním či zadržením. Rozdíl mezi smířením a souhlasem vymezuje Lord Donaldson dle časového hlediska následovně. „*Souhlas, pakliže se objeví, předchází protiprávní přemístění nebo zadržení. Smíření, pakliže se objeví, je následuje.*“¹³⁵ Jedná se jak o aktivní chování – slovem, psaným projevem, z kterého jasně vyplývá, že dotyčný přijme či přijímá tento nelegální stav a nehodlá se tak domáhat svých práv. Tak se může jednat o pasivní chování spočívající v mlčení nebo v celkové neaktivitě ve chvílích, kdyby se jinak dalo očekávat, že dotyčný bude hájit svá práva.¹³⁶ K tomu dodejme, že důkazní břemeno bude vždy na rodiči únosci, s tím že bude žádoucí, nikoliv však nezbytné, aby takovýto souhlas měl písemnou podobu či byl zachycen na jiném nosiči, kterým jej bude možné v řízení před kompetentním orgánem prokázat.

V souvislosti s učiněným souhlasem vyvstává otázka, zda by udělení souhlasu nemělo automaticky legitimizovat jednání druhého rodiče a v důsledku tak nevyvolat účinky dle čl. 3 Úmluvy. Beaumont a McEleavy však zdůrazňují nezbytnost zachování diskreční pravomoci orgánů i v takovýchto případech, kdy byl dán k přemístění dítěte souhlas.¹³⁷ A tak přestože taková situace vyvstane pouze ojediněle, i pro tyto případy je podle nich nezbytné zachovat diskreční

---

¹³⁴ PÉREZ-VERA, Elisa. *Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention* [online]. HCCH Publication, 1982, s. 461. [Cit. 13.2.2013]. Dostupné z: <http://www.hcch.net/upload/expl28.pdf>

¹³⁵ BEAUMONT, Paul R. a MCELEAVY Peter. *The Hague Convention on International Child Abduction*. New York, United States: Oxford University Press, 2004, s. 95. ISBN 0-19-826064-4.

¹³⁶ *Ibid*, s. 115.

¹³⁷ K takovému nařízení navrácení dětí přes existenci souhlasu po zvážení rozličných okolností jako byly zejména jazykové schopnosti dětí i rodičů, doposavadní život dětí či řízení ve věcech péče o děti ve Francii dospěl High Court (England) ve věci *Re D. (Abduction: Discretionary Return)* [2000] 1 FLR 24 ze dne 6.9.1999, sp. zn. INCADAT: HC/E/Uke.

pravomoci příslušných orgánů rozhodnout o tom, co je v nejlepším zájmu dítěte.¹³⁸

- c) Přestože Úmluva vychází z premisy, že únosové jednání je škodlivým jevem, zakotvuje výjimku pro případy, kdy by také samotný návrat mohl ohrozit dítě, existuje-li **vážné nebezpečí**, že bude-li dítě navraceno zpět, bude vystaveno **fyzické či duševní újmě**, nebo se dostane do jinak **nesnesitelné situace** (čl. 13 písm. b) Úmluvy).

Nařízení obsahuje přísnější ustanovení tím, že explicitně umožňuje navrácení i v takovémto případě za podmínky, že byly dány dostatečné záruky k zajištění ochrany dítěte po jeho navrácení.¹³⁹ Dochází tak k minimalizaci odmítání navrácení dítěte a přísnějšího ctění zásady navrácení dítěte. Tyto podmínky¹⁴⁰ musí být vždy zkoumány příslušným orgánem (resp. za pomoci ústředních orgánů) na základě skutkových okolností daného případu, nepostačují obecné záruky udělené právním řádem státu původu.¹⁴¹

Čl. 13 písm. b) představuje nejvíce frekventované ustanovení využívané v argumentaci rodiče únosce ve snaze zabránit navrácení dítěte zpět, neboť toto ustanovení otevírá možnost široké interpretace, a to zejména v případě prokazování subjektivní psychické újmy, kterou nelze tak snadno posoudit jako v případě fyzické projevující se v okolní realitě objektivně např. ve formě ozbrojeného konfliktu či epidemie nemocí. Příslušné orgány tak v důsledku často čelí obtížnému rozhodování mezi naplňováním cílů Úmluvy navrácení dítěte do místa obvyklého bydliště a často velmi delikátním

---

¹³⁸ BEAUMONT, Paul R. a MCELEAVY Peter. *The Hague Convention on International Child Abduction*. New York, United States: Oxford University Press, 2004, s. 132. ISBN 0-19-826064-4.

¹³⁹ Čl. 12 Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, obdobně i čl. 11 odst. 4 Nařízení Rady (ES).

¹⁴⁰ Adekvátní záruky jsou uvedeny v rozhodnutí C. v C. Court of Appeal (England), podrobněji viz poznámka pod čarou č. 144.

¹⁴¹ Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci. *Praktická příručka pro používání nového nařízení Brusel II* [online]. S. 32. 3.7.2007 [cit. 13.2.2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/parental_resp/parental_resp_ec_vdm_cs.pdf
Path: Homepage; Rodičovská odpovědnost.

hodnocením toho, co je v nejlepším zájmu dítěte. Nejedná se o rozhodování mezi jedním a druhým, ale o rozhodování, které musí být v podstatě v souladu s oběma aspekty.

Nejvyšší soud České republiky dovozuje, že přestože se v případě výjimek jedná o úpravu restriktivního charakteru, nebrání toto však soudci, aby na základě pečlivého uvážení jednotlivého případu došel k závěru, že výjimka dle předmětného čl. 13 je založena i v případech, kdy se **nejedná pouze o extrémní situace**, jako je např. týrání či sexuální zneužívání páchané druhým rodičem. V tomto rozhodnutí *30 Cdo 474/2007*¹⁴² se jednalo o navrácení dítěte zpět do Spojených států amerických poté, co jej matka přemístila do České republiky v rozporu s rodičovskou dohodou schválenou kalifornským soudem. Soudy nižších instancí nařídily navrácení dítěte přes existenci znaleckých posudků popisujících silnou fixaci dítěte na matku, které trpělo psychogenně podmíněnými zdravotními obtížemi, jež se při jakékoliv stresové zátěži zhoršovaly. Soudy učinily odpovědnou především matku, bylo dle jejich názoru na ní, aby jednala v souladu se zájmy dítěte a navrátila se tak zpět i ona. Proto dle jejich názoru nemohla být založena výjimka dle čl. 13 písm. b), žádná psychická nebo fyzická újma dítěti nehrozila, bylo-li by doprovázeno zpět matkou. K tomuto závěru došly, a to aniž by zjišťovaly sociální postavení dítěte v místě obvyklého bydliště dítěte dle poslední věty čl. 13.

Takovouto nedostatečnou analýzu skutkových okolností a v tomto důsledku nesprávnou aplikaci právních předpisů Nejvyšší soud razantně odmítl. Nejprve vytkl soudům, že nebraly v potaz právní řád jako celek, když *de facto* nutily matku v rozporu s čl. 14 odst. 4 Listiny základních práv a svobod stanovující, že občan nesmí být nucen k opuštění své vlasti, odcestovat do Spojených států amerických.

---

¹⁴² Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20.6.2007, sp. zn. 30 Cdo 474/2007.

K samotnému ustanovení čl. 13 písm. b) byl vysloven požadavek výkladu takovým způsobem, který adekvátně zhodnotí jednotlivé případy s ohledem na jedinečnost jejich okolností, a to vždy ve vztahu k samotnému dítěti a jeho zájmům, bez ohledu na to, zda se s ním rodič bude nebo nebude navracet. A v tomto kontextu stanovil dále **nutnost důkladného zkoumání sociálního postavení dítěte** v místě jeho obvyklého bydliště dle čl. 13 *in fine*, kterým jsou „*celkové sociální poměry dítěte v obvyklém bydlišti, do nichž by se dítě navracelo, tedy zejména to, které osoby (institute) a jakým způsobem by zajišťovaly péči o dítě, jeho výchovu a výživu, ale též to, jaké jsou vzájemné vztahy a vazby těchto osob a dítěte, případně širší rodiny*“. Soudy nižších instancí se spokojily s tvrzením otce, že dítě bude moci bydlet s ním a jeho prarodiči v domě (na základě jím předložené fotografie), nevzaly v potaz fixaci na matku, zdravotní obtíže dítěte, neznalost anglického jazyka v důsledku dlouhotrvajícího soudního sporu v České republice a celkově nedostatečného zjištění, kdo by skutečně vykonával péči o dítě, když je otec vázán svým zaměstnáním. Tento důležitý požadavek zcela opominuly, což bylo dle Nejvyššího soudu naprosto nepřijatelné.

Pro zajímavost uvedme rozhodnutí *C. v C. Court of Appeal (England)*¹⁴³, které má společný prvek s výše uvedeným nálezem – matka se zde snažila o nenavrácení dítěte v důsledku aplikace čl. 13 písm. b) založené na tvrzení, že její nenavrácení způsobí dítěti vážnou psychickou újmu. Soud se zde bravurně vypořádal s touto argumentací, neboť důkladně zvažil sociální postavení dítěte, a to díky zárukám nabídnutým otcem. Ty byly natolik široké a velkorysé¹⁴⁴, že neustálé odmítání navrácení se ze strany matky

---

¹⁴³ Rozhodnutí House of Lords (England) ve věci *Re H. and Others (Minors) (Abduction: Acquiescence)* [1998] AC 72 ze dne 10.4.1997, INCADAT sp. zn. HC/E/Uke 46.

¹⁴⁴ Záruky nabídnuté otcem jak soudu v místě přemístění dítěte, tak soudu ve státě původu zahrnovaly zejména slib, že po návratu matky s dítětem nebude otec vynucovat rozhodnutí o svěření dítěte do jeho výchovy, že poskytne matce automobil po dobu dvou měsíců od jejího návratu do země, zajistí jí a dítěti ubytování včetně zařízení, a to v blízkosti školy dítěte, bude hradit veškeré náklady spojené se vzděláváním dítěte, uhradí zpáteční letenky pro oba dva včetně dalších nákladů spojených s jejich

spočívalo pouze v její libovůli. Soud konstatoval, že hrozba vážné újmy dítěti nespočívala v samotném návratu, ale v odmítnutí matky dítě doprovodit. Dle jeho názoru Úmluva nevyžaduje po orgánech smluvních států zvažovat, co je v souladu s blahem dítěte, ale pouze zhodnotit, zda neexistuje předmětná hrozba. Nabídnuté záruky, fakt, že dítě má vyrůstat v zemi jeho původu a že nemá být dítěti bráněno v kontaktu s druhým rodičem, včetně toho, že matka nemůže těžit ze svého protiprávních chování¹⁴⁵, vedlo soud k závěru, že bez ohledu na to, zda se matka bude navracet či nikoliv, dítě bude navraceno. Jinak by vyslovení souhlasu s argumentací matky vedlo do budoucna k paralyzaci celé Úmluvy.

Z výše uvedených rozhodnutí vyplývá požadavek na zkoumání sociálního postavení dítěte v místě jeho obvyklého bydliště a vždy citlivý přístup k hodnocení okolností případů, které budou pro rozmanitost situací vždy jedinečné. Jen tak je možné dosáhnout správné analýzy skutkových okolností a správného právního posouzení věci.

- d) Dále se jedná o situaci, kdy samotné dítě nesouhlasí s návratem a vzhledem k jeho věku a stupni vyspělosti je vhodné přihlížet k jeho stanoviskům (čl. 13 Úmluvy). V nejobecnější rovině je právo dítěte být slyšen ve všech řízeních, které se jej dotýkají a kde se rozhoduje o jeho záležitostech, zakotveno v Úmluvě o právech dítěte (čl. 12). Avšak otázku, kdy má být přihlíženo k těmto stanoviskům, nelze jednoznačně odpovědět, neboť ta závisí na stupni vyspělosti, která bude posuzována zpravidla za pomoci znalce u jednotlivých případů vzhledem k jedinečnosti osobnosti každého dítěte individuálně. Nařízení přineslo větší důraz na zohledňování názorů a přání dítěte, jak je patrné ze srovnávací tabulky č. 2; jakékoliv výjimky z povinnosti

---

dopravou, dále veškeré výlohy pro případné lékařské ošetření dítěte či že bude poskytovat matce výživné po předem určenou dobu.

¹⁴⁵ Ostatně již v antickém Říme platila zásada *nemo turpitudinem suam allegare potest*.

vyslechnout dítě mají být v této souvislosti vykládány restriktivně.¹⁴⁶ Je tím také vyřešena otázka, kdy má orgán na základě své vlastní iniciativy zjišťovat, zda dítě eventuálně nesouhlasí s návratem, neboť to z dikce Úmluvy na rozdíl od Nařízení jasně nevyplývá.

Výslech může provádět soudce či sociální pracovník, což záleží na právním řádu daného členského státu; je vždy třeba dbát na důvěrnost takového výslechu a usilovat o co nejmenší traumatizaci dítěte, snažit se odhalit možné ovlivnění rodiči a podle toho také vyhodnotit skutečná přání dítěte. Podle ustanovení § 100 odst. 4 občanského soudního řádu¹⁴⁷ jsou povinny soudy postupovat tak, aby byl výslechem zjištěn názor dítěte na věc. K tomu poznamenejme, že významnou úlohu tehdy také sehrávají orgány sociálně-právní ochrany dětí, které jsou často s dítětem ve styku dříve než soud¹⁴⁸, proto jsou zohledňovány jejich stanoviska, ať už s ohledem na jimi doporučený způsob výslechu dítěte nebo na již dítětem sdělené informace z předešlých rozhovorů.¹⁴⁹

K nezbytnosti vyslechnutí dítěte se vyjadřuje i nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7.12. 2000 sp. zn. *III. ÚS 440/2000*. Z hlediska skutkového se jednalo o navrácení osmileté dcery do Izraele, místa jejího obvyklého bydliště (což soud první i druhé instance správně dovodil z faktických okolností, mezi které patřily v důsledku několikaletého pobytu v tomto místě vytvoření společenských vazeb či návštěva místní školy), poté co ji matka neoprávněně přemístila do České republiky. Ta však namítala, že soudy obou instancí pochybily, když její dceru samy nevyslechly. Odvolací soud argumentoval tím, že během řízení nevyšly najevo

---

¹⁴⁶ Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci. *Praktická příručka pro používání nového nařízení Brusel II* [online]. S. 41. 3.7.2007. [cit. 14.2.2013].

Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/parental_resp/parental_resp_ec_vdm_cs.pdf
Path: Homepage; Rodičovská odpovědnost.

¹⁴⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁸ K tomu srov. ust. § 8 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁹ NOVOTNÁ, Věra. Ještě jednou ke slyšení dítěte. *Právo a rodina*. 2012, 10, s. 10. ISSN1212-866X.

žádné skutečnosti, které by nasvědčovaly tomu, že by nezletilá mohla být vystavena nesnesitelné situaci dle ustanovení článku 13 Úmluvy, a k znaleckému posudku předloženému z iniciativy matky a vyjadřujícími se tak, že nezletilá je schopna formulovat své názory, nepřihlížel a sám usoudil, že nezletilá tohoto schopna není. Veda principem ochrany nejlepších zájmů dítěte a nikoliv zájmů rodičů, Ústavní soud konstatoval, že *„jestliže je dítětem obecně zaručena ochrana nejen zákonná (§ 32 a násl. zák. č. 94/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů), ale nadto také ochrana ústavní (čl. 32 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod), je nutno tyto zákonné a ústavní garance při jejich aplikaci v konkrétní věci podložit co nejpečlivěji zjištěným skutkovým stavem a stejně pečlivě z něj odvozeným právním posouzením; z hlediska aplikace Úmluvy (jejího čl. 13) to znamená, že jak eliminující důvody návratu dítěte do místa bydliště otce (čl. 3 Úmluvy) musí být zjištěny a objasněny natolik dostatečně, aby hrozba vážného nebezpečí fyzické nebo duševní újmy, příp. nesnesitelná situace z přikázaného návratu, byly s co **nejvyšší mírou pravděpodobnosti vyloučeny**“*, a proto bylo nevyslechnutí nezletilé shledáno jako závažná procesní vada, v důsledku které vznikla neúplnost skutkového zjištění, a rozsudky obou dvou instancí tak byly zrušeny.

Z postupu obou dvou soudů bylo patrné, že se spoléhaly na mechanickou aplikaci ustanovení Úmluvy, aniž by byly vedeny zájmem dítěte jako nejzásadnějším hlediskem pro posouzení věci, kde často citlivost a empatie soudce může být rozhodujícím faktorem pro správnost aplikace ustanovení Úmluvy.

Na závěr si musíme uvědomit, že důsledným uplatňováním práva dítěte být slyšen, nezískává kompetentní orgán pouze nezbytné informace o tom, co dítě chce či co si myslí, ale také je tím dítěti demonstrováno, že je respektováno a chápáno, což mu usnadňuje tíživou situaci lépe pochopit a přijmout tak rozhodnutí vydané

autoritativně státním orgánem.¹⁵⁰ Přestože samotný průběh výslechu, ačkoliv je dbáno na co nejpříznivější atmosféru pro dítě, může být psychicky zatěžující, ve výsledku však z výše zmíněného důvodu napomáhá dítěti překonat toto nešťastné období.

Tabulka č. 2 – Srovnání vymezení práva dítěte být slyšen.

článek 13 odstavec 2 Úmluvy

článek 11 odstavec 2 Nařízení

<p>Soudní nebo správní orgán může také odmítnout nařídit návrat dítěte, zjistí-li se, že dítě nesouhlasí s návratem a dosáhlo věku a stupně vyspělosti, v němž je vhodné přihlížet k jeho stanoviskům.</p>	<p>Při použití článku 12 a 13 Haagské úmluvy z roku 1980 se zajistí dítěti během řízení možnost být vyslechnuto, pokud se to nejeví jako nevhodné vzhledem k jeho věku nebo stupni vyspělosti.</p>
---	--

- e) Posledním možným důvodem pro odmítnutí nařízení navrácení je stav, kdyby ve státě dožádaném nebyly naplněny základní zásady o ochraně lidských práv a svobod (čl. 20 Úmluvy), přičemž zhodnocení naplnění těchto požadavků je prováděno z pohledu vnitrostátní právní úpravy státu dožádaného, ať už uplatňující pro stát závazné mezinárodní právo nebo úpravu vnitrostátní.¹⁵¹

Toto ustanovení vyvolává otázku, zda možné porušení těchto základních zásad nezaloží také obdobně výjimku dle čl. 13 písm. b). V tomto smyslu se jeví ustanovení čl. 20 jako nadbytečné, neboť interpretací ustanovení čl. 13 písm. b) by zajisté orgány smluvních států dospěly ke stejným závěrům, to jest možné

¹⁵⁰ UNHCR, United Nations High Commissioner for Refugees. *UNHCR Guidelines on Formal Determination of the Best Interests of the Child* [online]. May 2006 [cit. 18.2.2013]. S. 25. Dostupné z: <http://www.unicef.org/violencestudy/pdf/BID%20Guidelines%20-%20provisional%20release%20May%202006.pdf>

¹⁵¹ PÉREZ-VERA, Elisa. *Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention* [online]. HCCH Publication, 1982, s. 458. [Cit. 18.2.2012]. Dostupné z: <http://www.hcch.net/upload/expl28.pdf>

demonstrovat na níže uvedeném kanadském rozhodnutí, kdy došlo k aplikaci jak ustanovení čl. 20, tak čl. 13 písm. b). Jak uvádí Beaumont a McEleavy, jedná se spíše o akademickou debatu bez praktických konsekvencí, kdy je čl. 20 vnímán jako odkazující spíše na celkové právní souvislosti, než na faktické okolnosti, jako je tomu u čl. 13 písm. b).¹⁵² Toto ustanovení by se projevilo velmi cenným obzvláště v případech, kdyby se podařilo dosáhnout ratifikace Úmluvy státy, jejichž kulturou provozované praktiky, jako je ženská obřízka nebo nucené práce dětí často vykonávající pro ně nebezpečnou práci, jsou neslučitelné s lidskoprávní doktrínou.¹⁵³

Ustanovení čl. 20 bylo aplikováno v rozhodnutí Court of Appeal of Ontario¹⁵⁴ ve věci *A.M.R.I. v. K.E.R.*, kde se jednalo o navrácení dítěte do Mexika, které čelilo perzekuci. Dle ustanovení Úmluvy o právním postavení uprchlíků, která je závazná pro Kanadu obdobně jako Úmluva, se v takovém případě důsledně uplatňuje princip *non-refoulementu* zabraňující přemístění uprchlíka do teritoria, kde by tato osoba čelila skutečnému nebezpečí porušování svých lidských práv. Takto nastalé okolnosti přesně spadají pod ustanovení čl. 20 a potažmo i čl. 13 písm. (b). Návrat dítěte byl z tohoto důvodu nenařizen.

K výše uvedenému výkladu dodejme, že při studiu této problematiky je evidentní nekonzistence ve výkladu četných ustanovení Úmluvy, a to díky jedinečnosti nejen právních řádů členských států, ale i díky rozličnému chápání samotných soudců, jak je zřejmé na rozdílné intepretaci místa obvyklého bydliště v případě Spojených států amerických.

---

¹⁵² BEAUMONT, Paul R. a MCELEAVY Peter. *The Hague Convention on International Child Abduction*. New York: Oxford University Press, 2004, s. 174. ISBN 0-19-826064-4.

¹⁵³ *Ibid*, s. 176.

¹⁵⁴ Rozhodnutí Court of Appeal for Ontario (Canada) ve věci *A.M.R.I. v. K.E.R.*, 2011 ONCA 417 ze dne 2.6.2011, sp. zn. INCADAT HC/E/CA 1067.

Stěžejní princip, který by měl vždy vést argumentační úvahy při aplikaci ustanovení Úmluvy a Nařízení je prvořadý zájem dítěte. Ten byl i *rationem* přijetí těchto instrumentů. Nelze tedy, aby příslušný orgán jen zkoumal formálně naplnění požadavků navrácení ospravedliňovaných tím, že se nejedná o řízení ve věci samé, tudíž zkoumání rozličných dalších okolností není důvodné, či že si to vyžaduje rychlost řízení. Žádoucí je zároveň i materiální pohled na problematiku akcentující lidskoprávní dimenzi, neboť citlivost pro tak závažné případy, jakými jsou únosy bezbranných dětí, je, jakkoliv by se to mohlo zdát přebytečně patetické, namístě. A toto nelze zajistit bez důkladného zjištění skutkových okolností rozhodných pro aplikaci právních ustanovení, tak jak vysvětluje Nejvyšší soud a Ústavní soud.

Navrátíme-li se k samotnému řízení, příslušný orgán posléze vydá rozhodnutí, kterým nařídí bezodkladné navrácení dítěte; přičemž výkon rozhodnutí není upraven ani jedním z výše zmíněných instrumentů, to jest ponecháno na vnitrostátní úpravě jednotlivých smluvních států. Nebo jej z výše uvedených výjimek odmítne, anebo v neposlední řadě rozhodne, že přemístění nebo zadržení dítěte bylo v souladu s právem, a tak návrh na návrat dítěte zamítne jako nedůvodný.

Vzhledem k tomu, že se v případě rozhodnutí o nenavrácení jedná o velmi závažné rozhodnutí, nezapomíná Nařízení na nezbytnost zaslání opisu takového soudního rozhodnutí příslušnému orgánu do státu (ať už prostřednictvím ústředního orgánu nebo přímo), kde má dítě své obvyklé bydliště.¹⁵⁵

Přestože Úmluva zdůrazňuje, že orgány v místě, kam bylo dítě přemístěno nebo kde bylo zadrženo, nemohou věcně rozhodovat o právu péče o dítě a že její ustanovení se nedotýkají meritorní úpravy tohoto práva péče¹⁵⁶, nelze dovozovat, že po odmítnutí navrácení dítěte z výše uvedených výjimek nejsou příslušné k rozhodování o meritu věci soudy v místě přemístění či zadržení dítěte. Změna *fora* je možná z praktických

---

¹⁵⁵ Čl. 11 odst. 6 Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

¹⁵⁶ Čl. 19 Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

důvodů, ostatně jak vysvětluje i důvodová zpráva¹⁵⁷, překážka pro rozhodování zmizí, je-li v souladu s Úmluvou rozhodnuto, že se dítě navracet nebude, nebo není-li v přiměřené době po oznámení příslušnému orgánu v místě přemístění či zadržení zahájeno řízení. Jinak by totiž docházelo k patové situaci, kdyby rodič únosce musel zahájit řízení dotýkající se práva péče o dítě v místě obvyklého bydliště dítěte před únosem a nebyla-li by mezi státy žádná právní úprava uznávání a výkonu rozhodnutí, tak v případě rozhodnutí ve prospěch rodiče neúnosce by tento rodič měl na jednu stranu právo péče o dítě a na druhou stranu by druhý rodič legálně pobýval i s dítětem v druhém státě.¹⁵⁸ Docházelo by tak zbytečně k eskalování problémů.¹⁵⁹

I když se dříve často vyskytovaly názory, že musí být pamatováno na fakt, že rozhodnutí o nenařizení navrácení (zrovna tak jako rozhodnutí o nařizení) je jakýmsi „předběžným“ řízením a o meritu věci je *výhradně* příslušný rozhodovat orgán v místě obvyklého bydliště dítěte, a může tak dojít k navrácení i následným meritorním rozhodnutím, přičemž půjde o nařízení navrácení již z jiného titulu cestou uznání a výkonu rozhodnutí, byly naštěstí z výše popsaných důvodů překonány.¹⁶⁰

Pro výše zmíněné důvody nemůže být takto vyloučena příslušnost českých soudů i s ohledem na ustanovení § 39 odst. 1 zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním za předpokladu, že bude dítě přemístěné do České republiky nebo zde zadržené českým státním

---

¹⁵⁷ PÉREZ-VERA, Elisa. *Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention* [online]. HCCH Publication, 1982, s. 463. [Cit. 20.2.2012]. Dostupné z: <http://www.hcch.net/upload/expl28.pdf>

¹⁵⁸ Přes tento výklad nelze absolutně vyloučit, že by k takovéto situaci nemohlo dojít. Došlo-li by k únosu dítěte matkou (oba občane státu A) do státu B, nebylo-li by nařízeno navrácení dítěte a existovala-li by dvoustranná smlouva mezi předmětnými státy týkající se příslušnosti orgánů, která by zakládala příslušnost dle právního řádu, jehož je dítě občanem (stát A), došlo by k zmíněné situaci, kdy by měly rozhodovat orgány státu A. Takováto situace by mohla vyvstat v případě mezi Českou republikou a Uzbekistánem (srov. čl. 32 Smlouvy mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán o právní pomoci a právních vztazích v občanských a trestních věcech).

¹⁵⁹ BAKEŠ, Milan a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. Mezinárodní únosy dětí. In: *Pocita Sentē Radvanové k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Editor Alena Winterová, Jan Dvořák. Praha: ASPI, 2009, s. 36. ISBN 978-807-3574-321.

¹⁶⁰ BAKEŠ, Milan a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. Mezinárodní únosy dětí. In: *Pocita Sentē Radvanové k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Editor Alena Winterová, Jan Dvořák. Praha: ASPI, 2009, s. 36. ISBN 978-807-3574-321.

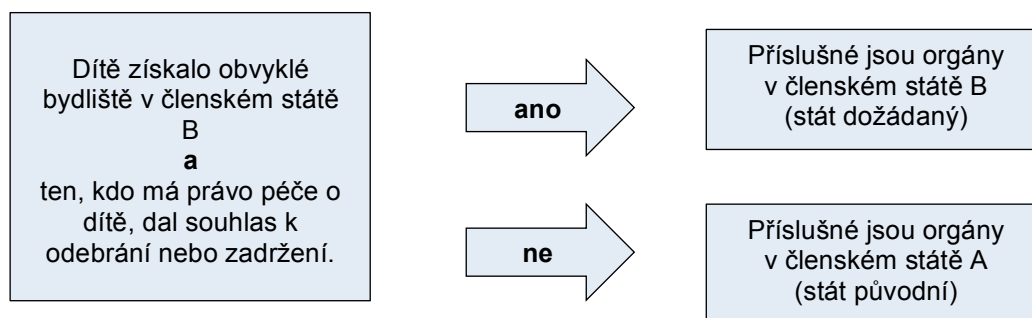

občanem.¹⁶¹ Problém by nastal v situaci, kdy by došlo k vydání rozhodnutí ve státě původu na základě kolizních norem zakládajících příslušnost tamního soudu a následně by bylo požádáno o uznání a výkon rozhodnutí. Tehdy by došlo ke střetu vydaných rozhodnutí a v souladu s § 64 zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním by nebylo uznání takového rozhodnutí možné, mohla by tak nastat velmi kuriózní situace, kdy by mohly být poměry mezi rodiči a dětmi upraveny odlišně ve dvou různých státech.

Zvláštní pravidla pro příslušnost soudů, a to výhradně jen mezi členskými státy¹⁶², se uplatňují u Nařízení. Příslušnost soudů je zachována v místě obvyklého bydliště dítěte před přemístěním nebo zadržením do doby, než nastane jedna ze dvou následujících situací (viz tabulka č. 3).

Tabulka č. 3 – Příslušnost soudů dle čl. 10 Nařízení Rady (ES).

1. Situace¹⁶³

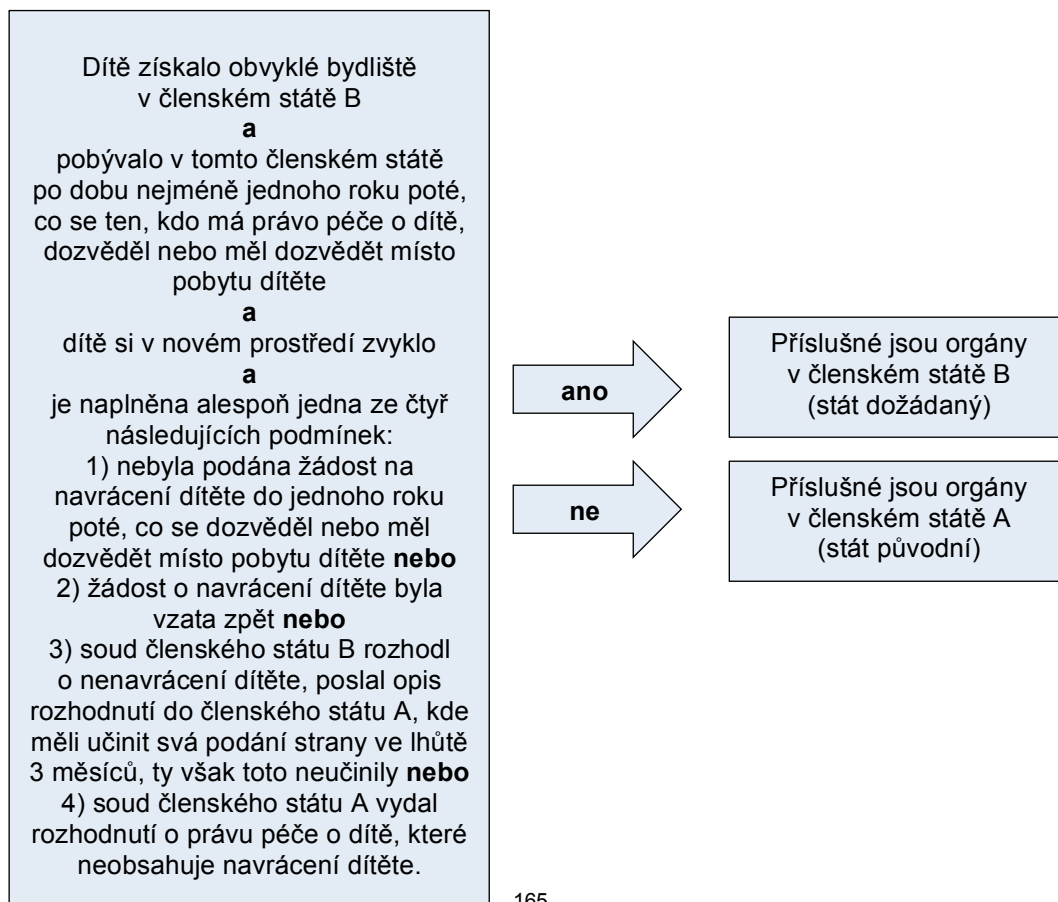

¹⁶¹ Pravomoc ve věcech nezletilých cizinců žijících na našem území viz § 39 odst. 2 zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním.

¹⁶² BAKEŠ, Milan a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. Mezinárodní únosy dětí. In: *Pocita Sentē Radvanové k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Editor Alena Winterová, Jan Dvořák. Praha: ASPI, 2009, s. 37. ISBN 978-807-3574-321.

¹⁶³ Čl. 10 písm. a) Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

2. Situace¹⁶⁴

7. Specifika řízení o navrácení dle občanského soudního řádu

Novelizace¹⁶⁶ občanského soudního řádu¹⁶⁷ účinná od 1.10. 2008 cílila na odstranění zásadních nedostatků české právní úpravy, kdy se v předmětné otázce postupovalo podle obecných ustanovení o péči

¹⁶⁴ Čl. 10 písm. b) Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

¹⁶⁵ Obdobná pravidla obsahuje i čl. 7 Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání a výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí: „V případě protiprávního přemístění nebo zadržení dítěte zůstávají zachovány pravomoci orgánů smluvního státu, ve kterém dítě mělo obvyklé bydliště bezprostředně před přemístěním nebo zadržením, až do té doby, než dítě získá obvyklé bydliště v jiném státě, a) osoba, instituce nebo jiný orgán mající právo péče souhlasily s přemístěním nebo zadržením, nebo b) dítě bydlelo v tomto jiném státě nejméně po dobu jednoho roku poté, co osoba, instituce nebo jiný orgán, které mají právo péče, znaly nebo musely znát místo pobytu dítěte, nevznesly požadavek na navrácení během tohoto období a dítě se sžilo se svým novým prostředím.“

¹⁶⁶ Publikována pod č. 295/2008 Sb.

¹⁶⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

soudu o nezletilé, díky kterým nebylo možné účinně naplňovat mezinárodní závazky stanovené Úmluvou (a posléze též Nařízením) a na které bylo poukazováno mimo jiné např. ve věci dětí Fiordalisových veřejným ochráncem práv.¹⁶⁸

Právě na tomto případě je možné demonstrovat tyto mezery v tehdejší právní úpravě, kterou reflektovala a napravila novelizace. Z hlediska skutkového matka neoprávněně zadržela děti (narozené v roce 1996 a 1999) v České republice od 16.1.2002, které celý svůj doposavadní život vyrůstaly v Argentině. Otec v souladu s haagskou Úmluvou, závaznou též pro Argentinu, učinil návrh na navrácení dětí zpět do jejich místa obvyklého bydliště, kterým jasně byla Argentina. Zaměříme-li se na rozhodovací činnost soudů, evidentně alarmující se jeví neúměrně dlouhá doba, která uplynula od vydání rozhodnutí soudu první instance přes využití možnosti podání opravných prostředků a konečnému výkonu rozhodnutí. Okresní soud v Litoměřicích rozhodl 1.6.2001, jeho rozhodnutí bylo potvrzeno Krajským soudem v Ústí nad Labem dne 22.1.2003. Matka však odmítla děti dobrovolně vydat, což přimělo otce k podání návrhu na výkon rozhodnutí dne 3.3.2003. 18.9.2003 matka podala návrh na obnovu řízení. Dovolání k Nejvyššímu soudu bylo odmítnuto, spis se zde nacházel od 9.10.2003 do 9.11.2004. Dne 10.1.2005 okresní soud rozhodl o odložení vykonatelnosti rozsudku z důvodu projednání návrhu na obnovu řízení, ten byl však zamítnut 4.2.2005, což bylo Krajským soudem potvrzeno dne 12.9.2005. Poslední zmíněné rozhodnutí nabylo právní moci 10.10.2005, což znamenalo, že původní rozhodnutí se stalo opět vykonatelným. Otec nakonec odcestoval s dětmi v květnu roku 2006, čtyři roky poté, co děti přicestovaly s matkou do České republiky.

Důležitost aspektu **rychlosti** řízení byla v této práci vysvětlena v kapitole 6.6.1., kde je zdůrazněno, že jakékoliv průtahy v řízení jsou ve vztahu k naplnění účelu Úmluvy kontraproduktivní, neboť čas dítěte plyne rychleji, než čas dospělého. K tomu doplňme ustanovení Listiny

---

¹⁶⁸ Veřejný ochránce práv. *Zpráva o šetření ve věci únosu dětí ze zahraničí*. Sp. zn.: 2840/2006/VOP/ON. Brno: 2006. Dostupné z: <http://www.rovnoprapnost.cz/zpravy/ombudsman--deti-marcely-krajnikove-unesla-matka-583/> Path: Homepage; Bezpráví.

základních práv a svobod, kde je v čl. 38 stanoven jeden z atributů spravedlivého procesu, a sice že každý má právo na to, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů. Přestože v té době neexistovala pevně stanovená lhůta, ve které má soudce rozhodnout (i když vágněji šestitýdenní lhůtu vymezující ustanovení bylo aplikovatelné dle Úmluvy, nikoliv však ještě dle Nařízení¹⁶⁹), v té nejobecnější rovině se uplatnil pro zhodnocení naplnění požadavku rychlosti princip přiměřenosti, který je určován zájmy dětí. Těžko tak lze dojít k závěru, že byl tento požadavek naplněn (k samotnému pochybení soudců dle Ministerstva spravedlnosti nedošlo, lze konstatovat, že se jednalo o chybu spíše systémového charakteru nutně vyžadující změnu právní úpravy řízení ve věcech mezinárodních únosů dětí).

Přijatá novela reagovala na výše popsané nedostatky tak, že bylo zavedeno zvláštní řízení o navrácení dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí¹⁷⁰, které se vyznačuje následujícími specifiky cílícími na naplnění požadavku rychlosti a plynulosti řízení.

Odvolání proti návrhu, kterému bylo vyhověno, bylo zachováno, avšak s tím, že rozhodnutí je předběžně vykonatelné. Dovolání je vyloučeno, zrovna tak obnova řízení i žaloba pro zmatečnost (ta mimo jiné i z důvodu zavedení specializovaného soudu (viz kapitola 6.6.), od kterého se očekává značná odbornost a znalost celé problematiky) za účelem naplnění požadavku šestitýdenní lhůty pro vydání rozhodnutí stanovené Nařízením. Tato šestitýdenní lhůta nemusí být dodržena, vypořádá-li se soud s tímto v odůvodnění.¹⁷¹

Významné shledejme zavedení *expressis verbis* **poučovací povinnost** soudu ohledně výkonu rozhodnutí odnětím dítěte¹⁷², čímž je rodič dostatečně v předstihu varován o následcích nedobrovolného plnění povinností jemu uložených rozsudkem. Může se tak v důsledku

---

¹⁶⁹ Čl. 64 Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

¹⁷⁰ § 193a a násl. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷¹ HRUBÁ, Michaela. Mezinárodní únosy dětí – několik poznámek k související novele občanského soudního řádu (2.). *Právo a rodina*. 2009, 5, s. 19. ISSN 1212-866X.

¹⁷² § 193e odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

takového varování uchýlit k dobrovolnému splnění uložených povinností, je-li si dostatečně vědom, že by dítě bylo zbytečně vystaveno extrémní stresové situaci násilného odebírání od svého rodiče „únosce“.¹⁷³ Stále neodpadá vynucování rozsudku ukládáním pokut či výzev, které se v této problematice jeví jako neefektivní a zbytečné, nenapomáhající dosahování účelu řízení (především s ohledem na aspekt rychlosti), na což poukazoval veřejný ochránce práv ve věci dětí Fiordalisových.¹⁷⁴ Komentář dovozuje, že by soudy měly aplikovat poučovací povinnost i s ohledem na možnost předběžné vykonatelnosti rozsudku o navrácení dítěte, a to právě z důvodu docílení dobrovolnějšího plnění povinností.¹⁷⁵

Povinnost soudu zjistit stanovisko žalovaného, tzv. **kvalifikovaná výzva** jakožto součást práva na spravedlivý proces, je modifikovaná pro toto řízení vzhledem k jeho povaze, a to tak, že lhůty jsou zkráceny, jak pro soud (do 3 dnů ji uložit usnesením), tak pro žalovaného (ten má povinnost se vyjádřit do 7 dnů od jejího doručení).¹⁷⁶ Nevyjádří-li se žalovaný bez závažného důvodu včas, nebo ve stanovené lhůtě soudu závažný důvod nesdělí, uplatní se jakožto důsledek pasivního jednání žalovaného fikce vzdání se práva na projednání věci, byl-li o těchto následcích poučen.¹⁷⁷ Oproti obecné kvalifikované výzvě, v tomto případě nedochází k uznání nároku¹⁷⁸ žalobce, a to proto, že je brán ohled na dítě, které je vedle žalovaného a žalobce také účastníkem řízení a jehož zájmy musí být zohledňovány.¹⁷⁹

Dalším prvkem, kterým se zákonodárce snažil docílit naplnění stále zdůrazňovaného účelu řízení, je zavedení *ex offo*, tedy i beznávrhových **zajišťovacích opatření** vydávaných soudem

---

¹⁷³ DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád: Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1453. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9.

¹⁷⁴ Veřejný ochránce práv. *Zpráva o šetření ve věci únosu dětí ze zahraničí*. Sp. zn.: 2840/2006/VOP/ON. Brno: 2006. Dostupné z: <http://www.rovnopravnost.cz/zpravy/ombudsman--deti-marcely-krajnikove-unesla-matka-583/> Path: Homepage; Bezpráví.

¹⁷⁵ DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád: Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1453. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9.

¹⁷⁶ *Ibid*, s. 1449.

¹⁷⁷ § 193d odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁸ Srov. § 114b odst. 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁹ DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád: Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1449. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9.

bezodkladně. Mezi tyto patří demonstrativním výčtem určené opatření k soudnímu dohledu nad pohybem dítěte na území státu (aby nebylo možné dítě skrývat na území České republiky), dále opatření k zabránění dítěti opustit území státu bez souhlasu soudu (což bude vykonáváno zejména ve spolupráci s dalšími státními orgány – zejména s policejními orgány či s obecními úřady obce s rozšířenou působností oprávněnými k vydávání cestovních dokladů, které tak v důsledku soudního opatření nebudou moci vydat cestovní pas dítěti; nebo naopak může být dítěti cestovní pas odebrán).¹⁸⁰

Podmínky **nenařízení jednání** jsou vymezeny v § 193e odst. 1 písm. a) a b), přičemž pod písmeno a) spadají situace, kdy žalovaný nemá žádných námitek proti návrhu žalobce, v písmenu b) se vychází ze situace, kdy byly předloženy listinné důkazy, které jsou dostatečné pro rozhodnutí ve věci, a účastníci se práva na projednání věci buď vzdali nebo souhlasí s nenařízením jednání, nebo kdy existuje fikce, že se práva na účasti na projednání vzdali. Tato možnost je nepochybně v souladu s požadavkem rychlosti řízení, neboť v opačném případě by nelogicky musel soud zkoumat veškeré relevantní okolnosti případu, což by vedlo k zbytečnému prodlužování a paradoxně by soud bránil navrácení dítěte.¹⁸¹ Zvážíme-li okolnosti případů, které dospěly až do této fáze, je velmi nepravděpodobně, že by se žalovaný nevyjádřil a nechtěl tak poskytnout soudu své vlastní stanovisko k věci.¹⁸² Lze tedy konstatovat, že se bude jednat pouze o výjimečné případy.

Pro vydání rozhodnutí je zákonem stanovena možnost *ex offico* jej **podmínit nebo podmíněně odložit**¹⁸³, přičemž podmínění spočívá *zprv* v poskytnutí záruk (tzv. *undertakings*, používané zejména v anglosaském právním prostředí) samotným žalobcem. Tyto záruky mohou být rozděleny do dvou hlavních a nejběžnějších skupin dle výskytu v zahraniční judikatuře. První kategorií je finanční a materiální zabezpečení žalovaného, navrací-li se spolu s dítětem zpět, tak, že mu je

¹⁸⁰ § 193c zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸¹ JANOČKOVÁ, Michaela, SEDLÁK, Petr. Povaha řízení dle ustanovení § 193a a násl. o.s.ř. *Právní fórum*. 2009, 7, 291.

¹⁸² *Ibid.*

¹⁸³ § 193e odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

poskytnuto ubytování, uhrazeny náklady na cestu, zajištěna strava či zdravotní péče. Druhou skupinou je poskytnutí osobních záruk nebo prohlášení, např. že žalobce nepovede po návratu proti žalovanému trestní stíhání pro únos dítěte nebo nebude vynucovat práva spojená s péčí o dítě, která mu byla udělena v řízení následujícím po aktu únosu. Anebo se může jednat o příslib zahájení řízení po návratu, ve kterém bude rozhodováno o péči o dítě.¹⁸⁴ Je tak docíleno rychlejšího návratu dítěte díky eliminaci vážné újmy, které by jinak dítěti mohla hrozit. Nevýhodou těchto dobrovolných nebo soudem uložených záruk je jejich teritoriální omezenost. Zatímco takové složení peněžité kauce bude snadno zjistitelné před navrácením dítěte, v ostatních případech bude naplnění záruk často záviset na dobré víře žalobce.

Proto bude vhodnější usilovat, *zadruhé*, dle § 193e odst. 3 *in fine* o vydání rozhodnutí anebo učinění jiných opatření orgány státu, do něhož má být dítě navraceno. Jedná se o procesní prostředky příznačné pro anglosaské právo, tzv. *mirror orders* (nebo též *safe-harbour orders*), kdy je orgánem země místa obvyklého bydliště, kam se má dítě navracet, vydáno totožné rozhodnutí, čímž si stát dožadovaný zajistí vymahatelnost záruk nezbytně nutných pro návrat dítěte, neboť povinnost uložená v jurisdikci jednoho státu má omezenou územní platnost, tudíž by bez takového *mirror order* nebyla zaručena účinnost záruk poskytnutých žalobcem. Porušení takových záruk má pak za následek zejména ukládání pokut či jiné sankce trestněprávního charakteru.

V závěru úpravy tohoto zvláštního typu řízení by mělo být konstatováno, že se jedná o významný počin směrem k naplňování účelu Úmluvy – což je rychlý návrat dítěte do místa obvyklého bydliště, kde má být rozhodováno o právu péče o něj. Rychlost řízení však nesmí jít nikdy na úkor zájmů dítěte a zohledníme-li výše citovaný náleží Ústavního soudu říkající, že rozhodování o ústavně a zákonně garantovaných právech dítěte musí být podloženo co nejlépe zjištěním skutkovým stavem a stejně pečlivě z něj odvozeným právním posouzením, dostáváme se, resp. soudy, do paradoxní situace za okolností, kdy je pro

---

¹⁸⁴ Viz poznámka pod čarou č. 144.

složitost případu potřebné vypracovat znalecký posudek nebo provést obsáhlejší dokazování, které tak prodlužují celkovou dobu řízení. Jde o jakousi vnitřní rozpornost v činnosti soudů; soudy mohou být nuceny do rychlého rozhodování, aby tak byly naplněny ustanovení Úmluvy, resp. Nařízení o šestitýdenní lhůtě, avšak při rychlém rozhodování by mohly být nedostatečně zjištěny skutečné zájmy dítěte, tudíž rozhodnutí by mohlo být nesprávné. Naopak časově náročné a zdlouhavé zjišťování skutkového stavu jde proti principu rychlosti řízení. Východisko pro celou situaci nalezneme v aplikaci obecného principu přiměřenosti, který umožní ve výjimečných případech přesáhnout tuto lhůtu za účelem získání dostatečných informací o skutkovém stavu vedoucích k rozhodnutí v souladu s nejlepšími zájmy dítěte, přičemž délka tohoto přesáhnutí bude limitována naplněním účelu.

8. Uznávání a výkon cizích rozhodnutí

Doposud zmiňovaný způsob řešení protiprávního přemístění nebo zadržení dítěte není jediným možným východiskem, jak se domoci navrácení dítěte a napravit tak nelegální stav. Nabízí se možnost uplatnění cesty uznávání a výkonu cizích rozhodnutí.

Obecně rozhodnutí vydaná v zahraničí nevyvolávají automaticky právní účinky v tuzemsku (a naopak), což je postoj imanentní pro státní suverenitu a z ní vycházející princip nevměšování se do cizích záležitostí. Přesto je za účelem zintenzivnění mezinárodních vztahů tento institut uznávání, který umožňuje, aby cizí rozhodnutí způsobovala právní účinky ve státě tuzemském, uplatňován četnými právními řády. Dochází tak k propojování rozličných právních řádů a jejich soudních soustav. Je-li předmětné rozhodnutí uznáno (a na základě uznání je možno jej vykonat, neplní-li osoba povinná toto rozhodnutí dobrovolně), dojde tak *de facto* k rozšíření právních následků rozhodnutí zahraničního, které před uznáním vykazovalo teritoriální omezenost.

K realizaci uznání dochází za přísně vymezených podmínek z důvodu kontroly těchto rozhodnutí, které si státy vymezují libovolně dle jimi upřednostňovaných zájmů. Můžeme identifikovat čtyři rozličné

modely v otázce uznávání cizích soudních rozhodnutí, jak klasifikuje Tichý. První model je zcela negativní, vůbec ve svém právním řádu nezakotvující možnost uznávání cizích soudních rozhodnutí. V naprostém kontrastu druhý nestanovuje žádné zvláštní podmínky pro uznávání vyjma zvláštního řízení, v kterém je rozhodnutí uznáváno. Třetí model vymezuje nezbytné předpoklady, ale oproti předešlému nevymezuje pro uznávání zvláštní, formální požadavky v podobě speciálního řízení. A konečně poslední model směšuje oba předešlé modely, vyžadující jak naplnění určitých podmínek, tak naplnění z hlediska formálního v podobě speciálního řízení.¹⁸⁵

Nadefinování těchto podmínek relevantních pro danou agendu nalezneme ve třech možných skupinách právních instrumentů, první z nich jsou multilaterální smlouvy, přičemž pro danou problematiku jsou významné Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí a Evropská Úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí. Do druhé skupiny řadíme smlouvy dvoustranné. Třetí skupinu představuje právní předpis Evropské unie upravující uznávání a výkon rozhodnutí vydaných v členských státech Evropské unie, jímž je Nařízení.

Pro zvolení takového postupu nápravy neoprávněného přemístění či zadržení dítěte je nezbytné již vydané rozhodnutí ve smluvním státě výše zmíněných instrumentů. Tedy před přemístěním či zadržením dítěte muselo již dojít k úpravě poměrů mezi rodiči a dětmi (ať už se jednalo o výchovu dítěte či styk s ním) oprávněným orgánem smluvního státu. Jen tehdy je možné zažádat o uznání a výkon rozhodnutí představující alternativní cestu k řízení dle haagské Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, která je pro velké množství kontrahentů velmi využívaným nástrojem.

---

¹⁸⁵ TICHÝ, Luboš. Základy uznání cizích soudních rozhodnutí v českém a evropském právu. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 1995, 1-2, s. 34. ISSN 0323-0619.

8.1. Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí

Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí (*Convention on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Co-operation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children*, dále jen „Úmluva na ochranu dětí“) byla přijata na půdě Haagské konference mezinárodního práva soukromého dne 19.10.1996 a pro Českou republiku se stala závaznou ode dne 1.1.2002 s cílem zlepšit poskytování ochrany dětí v přeshraničních situacích¹⁸⁶. Úmluva na ochranu dětí obsahuje především kolizní normy o pravomoci a právu použitelném týkající se rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí.

Zaměříme-li se toliko na ustanovení týkající se uznávání a výkonu rozhodnutí, jeví se tato Úmluva jako bezvadný nástroj usnadňující realizaci práv dítěte i rodiče. V čl. 23 je stanoveno automatické uznání opatření vydaného orgány smluvního státu všemi ostatními smluvními státy bez nutnosti zahájení zvláštního řízení. Uznání tak nastává přímo ze zákona („*by operation of law*“). Dochází tak k oproštění od byrokratických překážek za účelem co nejefektivnější ochrany dětí (zpravidla postačuje předložení tištěného dokumentu jakožto průkazního materiálu daného opatření¹⁸⁷).

Ustanovení týkající se uznávání a výkonu opatření na ochranu dětí ve všech smluvních státech dle této Úmluvy je z hlediska časové působnosti možno aplikovat mezi smluvními státy v případě, že předmětné rozhodnutí, které má být uznáno, bylo vydáno (nikoliv tedy zahájeno řízení ve věci) po vstupu Úmluvy v tom kterém státě v platnost.

---

¹⁸⁶ Preambule, Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí.

¹⁸⁷ HCCH, Hague Conference on Private International Law. *Revised draft Practical Handbook on the operation of the 1996 Hague Protection of Children Convention* [online]. [Cit. 27.2.2013]. Hague: the Hague Conference of Private International Law, Permanent Bureau, 2011, s. 61. Dostupné z: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd04e.pdf>

Výjimky, kdy nebude možné aplikovat tato ustanovení, jsou taxativně vymezeny v čl. 23 odst. 2. Nejedná se o obligatorní odmítnutí uznání, ale fakultativní oprávnění orgánu dožádaného, což je patrné z dikce ustanovení skrze vyjádření „*může*“. Mezi důvody jsou řazeny situace, kdy:

a) bylo opatření přijato orgánem na základě, který není konzistentní s ustanoveními zakládajícími pravomoc dle této Úmluvy.¹⁸⁸ Takovým základním hraničním určovatelem pro založení pravomoci orgánu je dle čl. 5 odst. 1 místo obvyklého bydliště dítěte.

b) Došlo-li v řízení k porušení práva na spravedlivý proces tím, že dítě nebylo vyslechnuto (vyjma naléhavých případů, kdy tato ustanovení mohou být interpretována flexibilněji¹⁸⁹), a to dle vnitrostátních předpisů státu dožádaného. Toto právo, jak již bylo vysvětleno dříve, je zakotveno v čl. 12 Úmluvy o právech dítěte. Vzhledem k tomu, že se jedná o stěžejní dokument, jehož členy jsou zároveň všechny signatářské státy Úmluvy na ochranu dětí, vždy půjde o porušení základních procesních předpisů státu původu. V českém právním řádu je reflektováno zejména v ustanovení zákona o rodině (§ 31 odst. 3, § 47), v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí (§ 8 odst. 2) a z hlediska procesněprávního v ustanovení občanského soudního řádu (např. § 182 odst. 1).

c) Obdobně totéž platí, nebyla-li vyslechnuta osoba, jejíž rodičovská zodpovědnost byla opatřením dle jí uplatněných námitek narušena.

d) Je-li opatření v rozporu s veřejným pořádkem. Tento institut umožňuje ochranu hodnot stěžejních pro stát dožádaný, který může odmítnout uplatnění práva cizího na svém území, mohlo-li by jinak dojít k nežádoucím účinkům, které by se dle ustanovení § 36 zákona o mezinárodním právu soukromém, který zakotvuje tento institut, „*příčily takovým zásadám společenského a státního zřízení České republiky*

---

¹⁸⁸ Čl. 5 až 7 Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí.

¹⁸⁹ HCCH, Hague Conference on Private International Law. *Revised draft Practical Handbook on the operation of the 1996 Hague Protection of Children Convention* [online]. [Cit. 27.2.2013]. Hague: the Hague Conference of Private International Law, Permanent Bureau, 2011, s. 63. Dostupné z: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd04e.pdf>

a jejího právního řádu, na nichž je nutno bez výhrady trvat“. Tuto výhradu veřejného pořádku nelze vykládat extenzivně, je pouze obranou v krajních případech.¹⁹⁰

e) Je-li opatření „...neslučitelné s pozdějším opatřením vydaným orgánem v nesmluvním státě v místě obvyklého bydliště dítěte a splňuje-li toto opatření požadavky pro uznání v dožádaném státě“¹⁹¹. Toto ustanovení pramení ze základního principu, na kterém jsou založeny mezinárodní dokumenty na posílení práv dítěte. Je jím princip ochrany nejlepších zájmů dítěte, které mohou být nejlépe vyhodnoceny orgánem nacházejícím se v místě obvyklého bydliště dítěte.¹⁹²

Z výše uvedeného vyplývá, že Úmluva na ochranu dětí poskytuje mnohem užší prostor pro zvážení odmítnutí navrácení dítěte než Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

Oproti uznání k automatickému přenosu výkonu opatření dle Úmluvy na ochranu dětí nedochází. Proto je nezbytné podat návrh, na jehož základě dojde k prohlášení o vykonatelnosti opatření nebo k registraci pro účely výkonu¹⁹³ s tím, že takové opatření musí být již před tímto právním úkonem vykonatelné ve státě původu. Samotný výkon se řídí právními předpisy státu dožádaného, v případě České republiky to jest občanský soudní řád (§ 272 a násl.).¹⁹⁴

Přestože dochází k automatickému uznání opatření mezi členskými státy, není vyloučena možnost, aby osoba zainteresovaná (v případě navrácení dítěte je jí osoba, která je oprávněným držitelem rodičovské zodpovědnosti a které má být dítě navraceno) požádala u příslušného smluvního orgánu o explicitní uznání.¹⁹⁵ Tím je utvrzena právní jistota jedince, že rozhodnutí je skutečně uznané v dožádaném státě.

---

¹⁹⁰ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 323. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 978-807-1796-145.

¹⁹¹ Čl. 23 odst. 2 písm. e) Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí.

¹⁹² A dále: f) jestliže bylo opatření vydáno v rozporu s postupem dle čl. 33 Úmluvy.

¹⁹³ Čl. 26 odst. 1 Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí.

¹⁹⁴ Srov. kapitola 8.2.

¹⁹⁵ Čl. 24 Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí.

Tabulka č. 4 – Příklad: uznání a vykonatelnost opatření.

Matka s dítětem mají místo obvyklého bydliště ve státě A, zatímco otec ve státě B. Po rozvodu rozhodne soud v místě obvyklého bydliště dítěte, tedy ve státě A, že právo péče o dítě náleží matce a otci náleží právo styku s dítětem, které bude realizováno ve státě B. Toto rozhodnutí je uznáno ve státě B. Po první návštěvě však otec dítě v rozporu s rozhodnutím ve státě B zadrží. Pro nejrychlejší realizaci návratu dítěte může matka požádat o výkon tohoto rozhodnutí za předpokladu, že je již vykonatelné ve státě A. Takové rozhodnutí je na její návrh následně prohlášeno vykonatelným a je vykonáno v souladu s procesními předpisy státu B a s ohledem na nejlepší zájmy dítěte. Takový postup umožňuje oproti Úmluvě o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí mnohem efektivnější, jasnější nápravu nelegálního stavu.¹⁹⁶

8.1.1. Vztah Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí a Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí

Úmluva na ochranu dětí zakotvuje totožná ustanovení v podobě stejné definice únosu či pravidla zachování jurisdikce orgánu v místě obvyklého bydliště dítěte v otázkách meritorní povahy.¹⁹⁷ K tomu některá ustanovení komplementární povahy utvrzují ustanovení Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (dále jen „Úmluva o únosech“) – zejména se Úmluva na ochranu dětí vztahuje i na osoby starší 16 let (resp. do dovršení věku 18 let), tudíž lze aplikovat její ustanovení i nad hranici 16. roku věku dítěte (což může být efektivní při existenci opatření vydaného státem původu). Je zintenzivněna výměna

¹⁹⁶ HCCH, Hague Conference on Private International Law. *Revised draft Practical Handbook on the operation of the 1996 Hague Protection of Children Convention* [online]. [Cit. 27.2.2013]. Hague: the Hague Conference of Private International Law, Permanent Bureau, 2011, s. 68. Dostupné z: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd04e.pdf>

¹⁹⁷ Čl. 7 Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí.

informací týkajících se postavení dítěte v rozhodování o opatření na ochranu dítěte mezi orgány smluvních států¹⁹⁸, např. orgán státu původu si může vyžádat sdělení důvodů, které vedly orgán státu dožádaného k odmítnutí navrácení dítěte dle čl. 13 (b) Úmluvy o únosech¹⁹⁹, která tuto povinnost sdělování si informací výslovně nezakotvuje.

Ohledně uznání a výkonu opatření výhoda Úmluvy o ochraně dětí spočívá v automatickém uznání nezbytných opatření přijatých státem dožádaným na ochranu dítěte v souladu s ustanovením čl. 11; odpadá tak byrokraticky náročné obdržení *mirror orders* (popsaných v kapitole 8).

Tabulka č. 5 – Příklad: názorná situace, jsou-li stát dožádaný i stát původu smluvními státy obou předmětných Úmluv.

Po rozvodu rodičů dítěte, které má místo obvyklého bydliště ve státě A, náleží právo péče o dítě oběma rodičům, přičemž se rodiče mezi sebou dohodnou, že primárně bude dítě vychovávat matka. Ta dítě bez souhlasu otce přemístí do státu B, což přiměje otce k zahájení řízení o navrácení dítěte na základě Úmluvy o únosech. Demonstrujme si dvě odlišné situace:

I. Ve státě B je pro tvrzení matky, že otec sexuálně zneužíval dítě, odmítnut návrat v souladu s ustanovením čl. 13 písm. b). Otec využije další své možnosti a ve státě A podá návrh na navrácení dítěte, neboť orgánům státu A stále náleží rozhodovací pravomoc (tedy rozhodnutí o nenavrácení nemá na meritorní otázku žádný dopad). Stát A si dožádá informace dle ustanovení čl. 34 Úmluvy o ochraně dětí, aby tak zjistil, co vedlo stát B k odmítnutí navrácení dítěte; jemu poskytnuté informace zváží, přehodnotí a dojde k závěru, že žádná taková újma nehrozí a vydá rozhodnutí, že dítě má být navráceno. Toto rozhodnutí je uznáno automaticky ve státě B, které může být též vykonatelné, odmítne-li se matka podrobit tomuto rozhodnutí dobrovolně.

¹⁹⁸ Čl. 34 Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí.

¹⁹⁹ Srovnáme-li ustanovení Nařízení, nalezneme ještě důslednější úpravu stanovující povinnost uloženou soudům, aby poskytovaly tyto informací automaticky (čl. 11 odst. 6).

II. Stát B může nařídít navrácení dítěte, i přes tvrzení matky popsané v bodě I., s tím, že zároveň vydá nezbytná opatření na ochranu dítěte spočívající např. v zákazu styku s dítětem do doby, než o merituu věci rozhodne příslušný orgán ve státě A. Tato opatření budou uznatelná a eventuálně i vykonatelná ve státě A.²⁰⁰

Ideálním pro rodiče „neúnosce“ je následující postup (je-li dítě mladší 16 let). V případě neexistence rozhodnutí orgánu v místě původu zahájí návrhem tento rodič řízení o navrácení dítěte dle ustanovení Úmluvy o únosech. Přičemž, jsou-li dotčené státy Úmluvy o únosech také kontrahenty Úmluvy na ochranu dětí, mohou využít výše zmíněná ustanovení umožňující důslednější ochranu dítěte při jeho navrácení. V případě existence opatření vydaného orgánem původu bude nejrychlejší a nejefektivnější řešení cesta uznání a výkon rozhodnutí za předpokladu, že oba dotčené státy jsou smluvními stranami Úmluvy na ochranu dětí,.

Z uvedeného výkladu vyplývá, že Úmluva je efektivní nástroj pro promptní navrácení dítěte do místa jeho obvyklého bydliště při existenci již vydaného opatření upravujícího vztahy mezi rodiči a dětmi. Neumožňuje však tak rozsáhlé možnosti pro odmítnutí navrácení dítěte jako Úmluva o únosech, což implikuje, že se jedná o nástroj, který nezohledňuje tak důkladně zájmy dítěte. Největší nevýhodou je však stále poměrně nízký počet signatářských států, který činil ke dni 3.12.2012 36 států²⁰¹ a který tak limituje možnosti jejího využívání.

---

²⁰⁰ HCCH, Hague Conference on Private International Law. *Revised draft Practical Handbook on the operation of the 1996 Hague Protection of Children Convention* [online]. [Cit. 27.2.2013]. Hague: the Hague Conference of Private International Law, Permanent Bureau, 2011, s. 90.

Dostupné z: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd04e.pdf>

²⁰¹ Hague Conference on Private International Law. *Convention of 19 October 1996 on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Co-operation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children: Status table* [online]. 3.12.2012 [cit. 27.2.2013]. Dostupné z: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=70

8.2. Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí

Dalším nástrojem usnadňujícím a urychlujícím realizaci rozhodnutí o péči o dítě, ochraňujícím práva rodičů a dětí při jejich výchově, dojde-li k únosu dítěte, je Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí (*European Convention on Recognition and Enforcement of Decisions concerning Custody of Children and on Restoration of Custody of Children*) přijatá na půdě Evropské rady a uzavřená v Lucemburku dne 20.5.1980, pro Českou republiku platná od 1.7.2000²⁰². Tato Úmluva se aplikuje ve vztahu k nečlenským státům Evropské unie, neboť mezi těmi se použije výlučně Nařízení, které tuto Úmluvu, jak stanovuje v čl. 60 písm. d) nahradilo.²⁰³

Obdobně jako u Úmluvy o únosech je její aplikace možná pouze v případech, jedná-li se o dítě mladší 16 let. Návratu dítěte se lze domáhat skrze tuto Úmluvu jen tehdy, bylo-li již vydáno dle čl. 1 písm. c) příslušným orgánem „rozhodnutí o výchově týkající se péče o osobu dítěte, včetně práva rozhodovat o místě jeho bydliště nebo právu styku s ním“. Neoprávněné přemístění dítěte spočívá v tom, že je dítě přemístěno nebo zadrženo v rozporu s již vydaným rozhodnutím či je přemístěno v souladu s právními předpisy, avšak toto přemístění je dodatečně prohlášeno za protiprávní (nejsou-li poměry předem upraveny žádným opatřením, ale např. jen ústní dohodou mezi rodiči). Úmluva je vybudována na principu nebránícím použití jiného právního předpisu, jeví-li se jiný předpis jako vhodnější nástroj, jedná se o tzv. *princip maximální příznivosti*.²⁰⁴ Oprávněný má tedy právo volby, který právní předpis využije.

---

²⁰² Sdělení ministra zahraničních věcí č. 66/2000 Sb.m.s., o Evropské úmluvě o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí.

²⁰³ V současné době vstoupila Úmluva v platnost již v 37 státech Rady Evropy. Zdroj: Council of Europe. *European Convention on Recognition and Enforcement of Decisions concerning Custody of Children and on Restoration of Custody of Children: Chart of Signatures and Ratifications*. [online]. [Cit. 3.3.2013]. Dostupné z: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=105&CM=1&DF=&CL=ENG>

²⁰⁴ Čl. 19 Evropské úmluvy o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí.

Samotné uznání a výkon rozhodnutí se bude realizovat zpravidla za pomoci ústředních orgánů (pro Českou republiku je jím Úřad mezinárodněprávní ochrany dětí), kdy se žadatel bude obracet na ústřední orgán ve svém domovském státě, tento následně zkontaktuje ústřední orgán ve státě, kam bylo dítě neoprávněně přemístěno. Není však vyloučena možnost se obracet přímo na příslušný orgán (v České republice jím bude příslušný soud v souladu s občanským soudním řádem). Této možnosti bude využíváno zejména tehdy, má-li oprávněný povědomí o tom, kde přesně se druhý rodič s dítětem nacházejí.

Oproti Úmluvě o únosech není vyžadováno pro aplikaci místo obvyklého bydliště dítěte ve smluvním státě²⁰⁵; určujícím prvkem je, že *rozhodnutí* bylo vydáno v některém ze smluvních států. Specifikem této Úmluvy je, dle Vaškeho vycházejí z ustanovení čl. 4, že umožňuje i tzv. *preventivní uznání* rozhodnutí, a to pro případy, mohlo-li by k únosu dítěte eventuálně dojít²⁰⁶, což znamená, že samotný akt únosu dítěte nemusí být vůbec dokonán, ale rodič, který se obává, že by k takovému jednání mohlo dojít, se může bránit s předstihem a dosáhnout tak v případě únosu ještě rychlejšího návratu. Takovéto preventivního uznání zůstane však pravděpodobně jen v rovině teoretické, neboť pro realizaci by bylo potřebné např. důkladné propojení databází soudních a správních orgánů, aby tak v případě únosu do nečlenských států Evropské unie došlo k zadržení rodiče s dítětem již na hranicích při vstupu na území státu.

Úmluva rozeznává tři možné způsoby řešení nastalé nelegální situace, resp. dosažení obnovení výchovy.

Prvním je situace, kdy není vůbec možné odmítnout navrácení dítěte, a to za podmínek čl. 8 písm. a), kdy ústřední orgán učiní nezbytné kroky pro obnovení výchovy, *„jestliže v době zahájení řízení ve státě, kde bylo vydáno rozhodnutí, nebo v době neoprávněného přemístění, pokud k němu došlo dříve, dítě a jeho rodiče měli jako jedinou státní příslušnost státní příslušnost tohoto státu a dítě mělo svůj obvyklý pobyt na území*

---

²⁰⁵ Čl. 4 Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

²⁰⁶ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 331. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 978-807-1796-145.

tohoto státu". Přičemž je nutné kumulativně dodržet šestiměsíční lhůtu pro podání žádosti o obnovení výchovy.²⁰⁷ K tomu poznamenejme, že tato Úmluva zapracovává v českém překladu termín „obvyklého pobytu“ oproti v Úmluvě o únosech používající „obvyklé bydliště“. V anglické verzi obou Úmluv se vyskytuje totožně termín „habitual residence“, z čehož lze dovodit, že přes nekonzistentnost českého překladu, se oba termíny ve svém obsahu shodují.

V druhém případě dle čl. 9 není naplněn požadavek výše uvedené státní příslušnosti rodičů či uvedeného obvyklého místa bydliště dítěte²⁰⁸ a navrácení dítěte není bezpodmínečné.²⁰⁹ Tehdy je možné odmítnout navrácení, bylo-li porušeno právo na spravedlivý proces, zejména bylo-li rozhodnutí vydáno v nepřítomnosti odpůrce či jeho právního zástupce nebo nebyly-li řádně doručovány písemnosti, čímž je tak cíleno i na odstranění následků situací, kdy by došlo k vydání rozhodnutí, aniž by byl dostatečně založen vztah mezi odpůrcem a orgánem, který ve věci rozhodoval.²¹⁰ Dalším důvodem, pro který je možné odmítnout navrácení, je existence rozhodnutí již vykonatelných ve státě dožádaném.

V čl. 10 jsou vymezeny další důvody pro odmítnutí v případě, že je žádost podána po stanovené šestiměsíční lhůtě, čímž je důsledněji akcentován zájem dítěte, který je lehce proměnlivý v závislosti na plynutí času, jedná se např. o neslučitelnost rozhodnutí, které má být uznáno, se zásadami rodinného práva ve státě dožádaném, či změnilo-li se zájmy dítěte od doby, kdy bylo vydáno prvotní rozhodnutí ve státě původu, a to včetně důvodů uvedených v předchozím článku 9.

Krátce poznamenejme možnost učinění výhrad. Česká republika učinila výhradu, dle které je možno odmítnout uznání bez ohledu na ustanovení čl. 8 a čl. 9 z důvodů uvedených v čl. 10, což jasně vede

---

²⁰⁷ Čl. 8 písm. b) Evropské úmluvy o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí.

²⁰⁸ Council of Europe. *European Convention on Recognition and Enforcement of Decisions concerning Custody of Children and on Restoration of Custody of Children: Explanatory Report* [online]. [Cit. 3.3.2013]. Dostupné z: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/105.htm>

²⁰⁹ Zde Úmluva již pracuje s termínem obvyklého bydliště. Jak bylo zmíněno v textu, nelze v tomto shledat žádné relevantní právní následky.

²¹⁰ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 336. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 978-807-1796-145.

k vytvoření více překážek k navrácení dětí zpět, což je utvrzeno v návaznosti na takovou výhradu zakotveným principem reciprocity v čl. 17 odst. 2: „Uznání a výkon rozhodnutí vydaných v jednom smluvním státě, který učinil výhradu, mohou být odmítnuty ve všech ostatních smluvních státech z některého z dodatečných důvodů uvedených v této výhradě.” Přestože se jeví Úmluva jako účinný nástroj, v důsledku výhrady přijaté Českou republikou se tato výhoda silně oslabuje.

Úprava řízení uznání a výkonu je přenechána právním řádům členských států, pouze je vysloven požadavek, aby takové řízení bylo jednoduché a rychlé.²¹¹ Na předmětné rozhodnutí se bude nahlížet jako by se jednalo o rozhodnutí vydané českými orgány; použije se *per analogiam*²¹² ustanovení § 65 zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním.²¹³ Pro výkon rozhodnutí je v souladu s čl. 7 Úmluvy nezbytné vedle návrhu na nařízení výkonu připojit i žádost o prohlášení vykonatelnosti předmětného rozhodnutí, poté soud rozhoduje v jednom rozhodnutí zvláštními výroky.²¹⁴ Pro nařízení výkonu rozhodnutí stanovuje občanský soudní řád podmínku poučení povinného o možnosti výkonu rozhodnutí ukládáním pokut nebo odnětím dítěte již v předmětném rozhodnutí.²¹⁵ Není-li toto naplněno, může být dotyčná osoba vyzvána k dobrovolnému plnění a je zároveň poučena o následcích neplnění. Je zde evidentní snaha o minimalizování psychické zátěže dítěte snahou o dosažení dobrovolného splnění.²¹⁶ Nařízený výkon rozhodnutí je realizován formou ukládání pokut (což se

---

²¹¹ Čl. 14 Evropské úmluvy o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí.

²¹² V novém zákoně o mezinárodním právu soukromém (zákon č. 91/2012 Sb.) je tato analogie odstraněna a je již explicitně zakotveno v § 59 uznání cizích rozhodnutí ve věcech výchovy, výživy a péče o nezletilé.

²¹³ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. opr. a dopl. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 419. ISBN 978-80-7380-171-7.

²¹⁴ § 68c zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů.

²¹⁵ § 272 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

²¹⁶ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vydání. Praha: Linde, 2011, s. 582. ISBN 978-80-7201-842-0.

nemůže jevit jako účinný nástroj) a je-li tento postup bezvýsledný, dojde k odnětí dítěte.²¹⁷

8.3. Nařízení Rady (ES)

V rámci států Evropské unie se pro uznání a výkon rozhodnutí mezi členskými státy v případě únosu dětí použije tohoto Nařízení, a to přednostně ve vztahu k smlouvám dvoustranným či ostatním vícestranným²¹⁸ (přičemž nutno podotknout, že ve věcech, které Nařízení neupravuje, je zachována aplikace ustanovení těchto smluv) a dále ke všem třem diskutovaným mnohostranným Úmluvám, jak Nařízení definuje v čl. 60 písm. d) a e) a v čl. 61 zvláště pro Úmluvu o ochraně dětí. Cílem těchto ustanovení je docílení vytvoření jednotného soudního prostoru v Evropské unii, což má být zajištěno také právě jednotným mechanismem (resp. postupem dle jednotných právních předpisů).²¹⁹

K uznání dochází automaticky *ipso iure*, není tedy zapotřebí žádného zvláštního řízení (i když to není absolutně vyloučeno, stále je zachována možnost zahájení řízení o uznání). Z tohoto automatického režimu existují v čl. 23 výjimky obdobné jako u výše uvedených Úmluv, mezi nimi výhrada veřejného pořádku; porušení práva na slyšení dítěte, s výjimkou naléhavých případů; nepravdivosti v řízení; porušení práva osoby, která prohlašuje, že předmětné rozhodnutí zasahuje do jejích práv; nebo „*bylo-li vydáno pozdější rozhodnutí v členském státě ve věci rodičovské zodpovědnosti, které je neslučitelné s předešlým rozhodnutím*“²²⁰; nebo nedodržení postupu v případě rozhodování

---

²¹⁷ § 273 odst. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

²¹⁸ Čl. 59 Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

²¹⁹ Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci. *Praktická příručka pro používání nového nařízení Brusel II* [online]. S. 44. 3.7.2007 [cit. 3.3.2013].

Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/parental_resp/parental_resp_ec_vdm_cs.pdf
Path: Homepage; Rodičovská odpovědnost.

²²⁰ Čl. 23 písm. e) Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

o umístění dítěte do ústavní či pěstounské péče. V žádném případě nesmí být rozhodnutí přezkoumáváno ve věci samé.²²¹

Oproti tomu pro vykonatelnost rozeznává Nařízení **režim univerzální** spočívající v institutu prohlášení vykonatelnosti rozhodnutí (které nemusí být nezbytně pravomocné, postačuje, že je ve státě původu vykonatelné) bez časově náročnějšího zvláštního řízení, kdy je současně s prohlášením podán také návrh na samotný výkon, a pro rozhodnutí týkající se práva styku s dítětem²²² a rozhodnutí o navrácení dítěte fakultativní **zvýhodňující režim**²²³, který umožňuje odchýlení se od zdlouhavější procedury prohlášení vykonatelnosti vyloučením možnosti podání opravného prostředku (resp. námitek), a tak dociluje ještě urychlenějšího navrácení dítěte zpět. Vyžaduje se pouze, aby soudce rozhodnutí vydal osvědčení²²⁴ dle přílohy v Nařízení.²²⁵ Pro znázornění, o výkon rozhodnutí o navrácení dítěte půjde tehdy, kdy bylo odmítnuto navrácení dítěte v souladu s ustanovením haagské Úmluvy o únosech a následně příslušný orgán [tedy orgán místa obvyklého bydliště dítěte, které zůstalo alokováno v původním státě, srov. výklad a grafické znázornění v kapitole 6.6.2., tabulka č. 3 – Příslušnost soudů dle čl. 10 Nařízení Rady (ES)] rozhodne o navrácení dítěte v rámci meritorního rozhodování o rodičovské zodpovědnosti. To je tedy možné vykonat následně dle příslušného ustanovení zvýhodňujícího režimu Nařízení,

---

²²¹ Čl. 26 Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

²²² Nositelem tohoto práva bude rodič, kterému nebylo dítě svěřeno do péče. Ale může se jednat i o prarodiče nebo jiné členy rodiny, kterým bylo toto právo přiznáno. Je vykonáváno ve formě osobního styku, ale také za pomoci elektronické či telefonické komunikace. Zdroj: Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci. *Praktická příručka pro používání nového nařízení Brusel II* [online]. S. 24. 3.7.2007 [cit. 3.3.2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/parental_resp/parental_resp_ec_vdm_cs.pdf Path: Homepage; Rodičovská odpovědnost.

²²³ Čl. 40 odst. 2 Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

²²⁴ Podmínky pro vydání osvědčení jsou stanoveny v čl. 42 odst. 2 a čl. 43 odst. 2 Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

²²⁵ Čl. 41 odst. 2 a čl. 42 odst. 2 Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

kdy tedy postačuje obdržet osvědčení a následně jen navrhnout přímý výkon.²²⁶

Vždy bude na osobě oprávněné se rozhodnout, kterého režimu využije, ale vzhledem k tomu, že taková osoba bude mít zájem na co nejrychlejším výkonu rozhodnutí, lze očekávat v únosových případech využívání především *režimu zvýhodňujícího*. Tím jsou také chráněna důsledněji práva dítěte, které by mělo co nejméně pociťovat následky rozpadu partnerského vztahu mezi rodiči, kteří žijí v různých členských státech.

8.4. Smlouvy dvoustranné

Nastane-li situace, kdy ani jeden ze zainteresovaných států není (resp. pouze stát dožádaný) smluvní stranou žádných právních instrumentů, které doposud byly zmiňovány, může v situaci neoprávněného přemístění dítěte být nápomocná dvoustranná smlouva upravující režim uznávání a výkonu rozhodnutí mezi dvěma smluvními stranami.

Pro úplnost je nezbytné zmínit, že v případě paralelní existence úpravy uznávání a výkonu jednou z výše uvedených mnohostranných Úmluv a smlouvou dvoustrannou se použije obecné výkladové pravidlo *lex posterior derogat legi priori a lex specialis derogat legi generali*, přičemž lze očekávat, že podrobnější a tedy *lex specialis* budou především předmětné úmluvy. Čl. 52 Úmluvy na ochranu dětí totiž pouze stanovuje, že „*tato úmluva nenahrazuje jiné mezinárodní smlouvy, jejichž stranami jsou smluvní strany*“ a obdobně čl. 19 Evropské úmluvy nevylučuje možnost použití jiné mezinárodní smlouvy, což nedopovídá na otázku přednostní aplikace.

Takovými dvoustrannými smlouvami jsou zejména následující uvedené, přičemž se velmi často bude jednat o smlouvy o právní pomoci uzavřené mezi bývalými socialistickými státy a tehdejší Československou socialistickou republikou (dále jen „ČSSR“), jejíž nástupnický stát Česká

---

²²⁶ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 208. ISBN 978-80-7400-034-8.

republika převzala tyto smlouvy v souladu s ustanovením ústavního zákona č. 4/1993 Sb., o opatření souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní republiky²²⁷:

- Smlouva mezi ČSSR a Albánskou lidovou republikou o právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních, kde je v čl. 40 stanovena reciprocita uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech rodinných.²²⁸
- Obdobně v čl. 24 Smlouvy mezi ČSSR a Alžírskou demokratickou a lidovou republikou o právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních.²²⁹
- Dále Smlouva mezi ČSSR a Afghánskou demokratickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních (čl. 25 písm. a) ve spojení s čl. 2 odst. 2).²³⁰
- Ve vztahu s Běloruskem, Gruzíí, Kyrgyzstánem a Ruskem se použije Smlouva mezi ČSSR a Svazem sovětských socialistických republik o právní pomoci a právních vztazích ve věcech občanských, rodinných a trestních (čl. 53).²³¹
- V případě Bosny a Hercegoviny a Republikou Kosovo²³² se uplatní Smlouva mezi ČSSR a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií o úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních (čl. 50).²³³
- Smlouva mezi ČSSR a Jemenskou lidovou demokratickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních (čl. 24 ve spojení s čl. 2 odst. 2).²³⁴
- Smlouva mezi ČSSR a Korejskou lidově demokratickou republikou o vzájemné právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních (čl. 26).²³⁵

---

²²⁷ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozšířené vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 123. ISBN 807-380-140X-12.

²²⁸ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 97/1960 Sb.

²²⁹ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 17/1984 Sb.

²³⁰ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 43/1983 Sb.

²³¹ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 95/1983 Sb.

²³² Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 2/2011 Sb. m. s.

²³³ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 207/1964.

²³⁴ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 76/1990 Sb.

²³⁵ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 93/1989 Sb.

- Smlouva mezi ČSSR a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních vztazích v občanských, rodinných a trestních věcech (čl. 27).²³⁶
- Smlouva mezi ČSSR a Syrskou arabskou republikou o právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních (čl. 26).²³⁷
- Smlouva mezi ČSSR a Tuniskou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních, o uznání a výkonu justičních rozhodnutí a o vydávání²³⁸ (čl. 26).
- Smlouva mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech (čl. 52 ve spojení s čl. 1).²³⁹
- Smlouvou mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán o právní pomoci a právních vztazích v občanských a trestních věcech (čl. 50 ve spojení s čl. 1).²⁴⁰

9. Problematika navrácení v případě třetích států

Nejméně příznivé vyhlídky pro navrácení dítěte zpět do místa jeho obvyklého bydliště, resp. k rodiči neúnosci, představuje situace, kdy stát dožádaný není smluvní stranou žádného mezinárodního právního instrumentu nabízejícího řešení této problematiky. Jedinou možností, jak se domoci navrácení dítěte, je usilovat o uznání a výkon rozhodnutí týkajícího se práva péče o dítě za pomoci Ministerstva zahraničí či Ministerstva spravedlnosti České republiky a ve státě dožádaném za pomoci diplomatů a konzulů, na jejichž vyjednávacích schopnostech a na ochotě dožádaných úředníků spolupracovat bude stěžejně záviset výsledek celého případu. Již z takto nastíněné situace jasně vyplývá, že čas, který je rozhodujícím faktorem pro stanovení adekvátního řešení, bude v takovém případě plynout ještě rychleji, a to díky očekávaným průtahům zejména na straně státu dožádaného, do jehož suverenity

²³⁶ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 106/1978 Sb.

²³⁷ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 8/1986 Sb.

²³⁸ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 40/1981 Sb.

²³⁹ Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 123/2002 Sb. m. s.

²⁴⁰ Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 133/2003 Sb. m. s.

nelze nikterak autoritativně zasahovat, a celý proces navrácení bude záležet toliko na libovůli místních orgánů.

Mezi nesmluvními státy vynikají především ty islámské, neboť v právní rovině je velmi jasně reflektováno náboženství, což ve srovnání s euroamerickým způsobem myšlení stojícím na křesťansko-židovských tradicích vykazuje velký kontrast v uspořádání společenských vztahů, a může tak často zapříčinit velkou míru neporozumění.

Nastíníme-li ve velmi hrubých rysech právní postavení rodičů na příkladu Saudské Arábie, jejíž právní systém je založen na šaría, zjistíme, že právo pečovat o dítě zde náleží zejména otci. Po rozvodu je matka oprávněna vychovávat dítě do věku sedmi let, tehdy se dítě považuje za dostatečně vyspělé na to, aby vyjádřilo svůj názor, kdo chce aby o něj pečoval. Avšak praxe je taková, že právo péče o dítě je uděleno zpravidla otci.²⁴¹ Pravidlo skutečně nefavorizující matku, která není muslimského náboženského přesvědčení, je, že přestože jí je uděleno právo péče o dítě, může jej být snadno zbavena, nevychová-li jej v souladu s islámským náboženstvím²⁴², což vyplývá z povinnosti uložené právem šaría otci, jakožto osobě odpovědné za výchovu a vzdělání dítěte, zajistit výchovu dítěte v dobrého muslima.²⁴³ Z toho vychází i intepretace nejlepšího zájmu dítěte reflektující náboženské a společenské hodnoty, kterým je právě výchova v muslimské víře.²⁴⁴ Dále např. otec musí vždy udělit povolení matce pro opuštění jurisdikce Saudské Arábie s dítětem.

Z výše popsané situace jasně vyplývá nerovné postavení žen a mužů při výchově dětí, což znamená, bude-li se domáhat česká matka uznání a výkonu rozhodnutí u tamějších soudů, aby tak dosáhla navrácení svých dětí po únosu otcem do Saudské Arábie, bude *a priori* ve velmi nevýhodném postavení.

---

²⁴¹ Reunite – International Child Abduction Centre. Child Abduction and Custody Laws in the Muslim World – Saudi Arabia In: *Reunite.org* [online]. [Cit. 17.3.2013]. Dostupné z: <http://www.reunite.org/edit/files/Islamic%20Resource/Saudi%20Text.pdf>

²⁴² Ibid.

²⁴³ SCHNITZER-REESE, Ericka. International Child Abduction to Non-Hague Convention Countries: The Need for an International Family Court [online]. *Northwestern University Journal of Human Rights*. 2004, 2. [Cit. 17.3.2013]. ISSN 1549-828X. Dostupné z: <http://www.law.northwestern.edu/journals/jjhr/v2/7/>

²⁴⁴ Ibid.

Pro úplnost, protipólem je např. Japonsko, které silně upřednostňuje matky ve věcech péče o dítě, což je obdobně důvod velkého zpoždění v přijetí Úmluvy o únosech dětí. Japonsko je dokonce označováno doslova za „černou díru“ v případech protiprávně přemístěných či zadržovaných dětí, a to proto, že se je nedaří téměř nikdy navracet zpět.²⁴⁵

Možným řešením, jak se v budoucnu vyvarovat těchto skutečně bezvýchodných případů, je, aby mezinárodní společenství usilovalo o co největší počet ratifikací předmětných mnohostranných právních instrumentů. Jen tak může být zajištěna adekvátní ochrana práv dětí a jejich rodičů.

Toto úsilí se projevuje v konkrétních formách; mezi nimi zmiňme tzv. maltský proces představující konference konané mezi členskými a nečlenskými státy Haagské konference mezinárodního práva soukromého a vládními i nevládními mezinárodními organizacemi.

První konference konaná ve dnech 14.-17.3.2004 přijala deklaraci stvrzující důležitost Úmluvy o právech dětí v záležitostech týkajících se ochrany práv dětí a práv péče o dítě a styku s ním, je-li přítomen přeshraniční prvek, a zdůrazňující administrativní a soudní spolupráci mezi předmětnými státy deklarující principy a základní mechanismy, na kterých jsou haagské Úmluvy²⁴⁶ postaveny; zároveň je však z textu znát citelný respekt pro odlišné vnímání této problematiky rozličnými státy. Pozitivní vývoj je evidentní nejen z pravidelnosti setkávání v rámci maltského procesu a nárůstu agendy, která je předmětem diskuzí, ale i z narůstajícího počtu účastníků (především upozorněme na přítomnost Ligy arabských států na Třetí maltské soudní konferenci konané v roce 2009 a na dalším soudním semináři z roku 2010²⁴⁷).²⁴⁸

---

²⁴⁵ BOYIKIN, Michelle. A Comparison of Japanese and Moroccan Approaches in Adopting The Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction. *Family Law Quarterly*. 2012, 46, s. 451-469.

²⁴⁶ Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí a Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí.

²⁴⁷ HCCH, Hague Conference on Private International Law. *Morocco Judicial Seminar on Cross-Border Protection of Children and Families: Annex A* [online]. Hague: the Hague Conference on Private International Law, Permanent Bureau. [Cit. 17.3.2013]. Dostupné z: http://www.hcch.net/upload/2010_morocco_e.pdf

Avšak konsensus mezi „západními“²⁴⁹ státy a státy, ve kterých je dominantní šaría, nebude snadné v rovině zajištění lepší ochrany práv dětí a žen (jakožto matek, tedy jedněch z rodičů) jen tak dosáhnout.²⁵⁰ Často budou tyto státy odmítat předmětné právní instrumenty argumentující relativistickým pojetím lidských práv hlásajícím, že členové jedné společnosti nemohou oprávněně posuzovat společenské praktiky jiných tradic.²⁵¹ Tento kulturní relativismus vyzdvihuje nezbytnost odlišného pojmání lidských práv v závislosti na kultuře, jakožto protipól univerzalistického pojetí zdůrazňujícího, že některé hodnoty jsou natolik stěžejní pro člověka, že by měly být aplikovatelné univerzálně, tedy bez ohledu na zemi původu toho kterého jednotlivce.²⁵² Příkladem aplikace kulturního relativismu je blanketní výhrada učiněná Saudskou Arábií k Úmluvě o právech dítěte, která stanovuje v nejobecnější rovině výhradu ke všem ustanovením předmětné Úmluvy v případě rozporu s islámským právem.²⁵³ Toto je v kontextu únosů fatální zejména pro aplikaci takových ustanovení jako jsou čl. 7²⁵⁴ či 11²⁵⁵.

Z výše uvedeného vyplývá, že přimět zejména muslimské státy přistoupit k předmětným mnohostranným úmluvám není proces vůbec jednoduchý, neboť možnost navrácení dítěte do péče zejména matky nemuslimského vyznání nebo uznání a výkonu rozhodnutí ve věci péče o dítě by se přičily chápání nejlepších zájmů dítěte dle práva šaría.

---

²⁴⁸ V lednu 2012 byla Speciální komisí Haagské konference mezinárodního práva soukromého vydána zpráva podporující další setkávání v rámci maltského procesu, doposud se však v pořadí čtvrtá maltská konference nekonala. Zdroj: Hague Conference on Private International Law. Special Commission on the practical operation of the 1980 and 1996 Hague Conventions (25.-31.1.2012). *Conclusions and Recommendations (Part II)* [online]. [Cit. 17.3.2013]. Dostupné z: http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2012concl_e.pdf

²⁴⁹ Zejména se jedná o státy evropské a státy Severní Ameriky, v kterých se vyvíjela doktrína lidských práv nejdříve.

²⁵⁰ Ale upozorněme, že Maroko jakožto první muslimský stát již přijalo obě haagské Úmluvy v návaznosti na rekonfiguraci tamějšího rodinného práva v roce 2006, což může mít velmi pozitivní dopad nejenom na státy severní Afriky.

²⁵¹ DONOHO, Douglas Lee. *Relativism Versus Universalism in Human Rights: The Search for Meaningful Standards*. *Stanford Journal of International Law*. 1990-1991, 27, 345-392, s. 352. ISSN 0731-5082.

²⁵² *Ibid*, s. 360.

²⁵³ United Nations Treaty Collections. Saudi Arabia Reservation to the Convention on the Rights of Child. In: *Treaties.org.un* [online]. [Cit. 17.3.2013]. Path: Databases; Chapter IV: Human Rights; Convention on the Rights of the Child.

²⁵⁴ „...právo znát své rodiče a právo na jejich péči.“

²⁵⁵ „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí opatření k potírání nezákonného přemísťování dětí do zahraničí a jejich nenavrácení zpět.“

Lze se setkat se zajímavými návrhy řešení této patové situace, jak např. uvádí Schnitzer-Reesová – v případě, že by členové rodiny únosce chtěli vycestovat do země, kam by mělo být dítě navraceno, odmítnout udělení víz do doby navrácení dítěte a tím takovému členovi např. zabránit v dostupnosti lepší lékařské péče.²⁵⁶ Avšak praktický dopad by toto opatření mohlo mít opravdu jen výjimečně. K další jí zmiňované možnosti znovu-unesení dodejme, že se jedná o velmi riskantní jednání, které může mít dopad i v rovině trestněprávní jak ve státě původu, je-li zde rodičovský únos trestně postihnuteľný, tak ve státě, kam bylo dítě uneseno, přičemž může být uložena sankce nejzávažnější, a sice trest smrti²⁵⁷; nadto bude nepochybně toto jednání pro dítě silně traumatizující. Dokonce autorka navrhuje zřízení mezinárodního soudu ve věcech rodinných, ale pro výše uvedené důvody není tato debata v současné době relevantní.

Žádná z nastíněných možností není nikterak uspokojivá a nabízející reálnou šanci navrácení dítěte zpět. Přestože dochází k zmírnění pnutí mezi univerzalistickým a kulturně-relativistickým pojetím lidských práv, tento proces není zdaleka ukončen ve prospěch respektování rovného postavení žen a dětí a vzhledem k silně zakořeněnému myšlenkovému proudu jako je islám, nelze ani očekávat, že by došlo v tomto vývoji rychle k výrazné změně. Nezbyvá tedy jen apelovat na uvědomělost a obezřetnost rodičů za současného posílení preventivních opatření zejména v podobě hraničních kontrol ve spolupráci s ostatními státními orgány, včetně těch poskytujících ochranu dětem.

---

²⁵⁶ SCHNITZER-REESE, Ericka. International Child Abduction to Non-Hague Convention Countries: The Need for an International Family Court [online]. *Northwestern University Journal of Human Rights*. 2004, 2. [Cit. 17.3.2013]. ISSN 1549-828X. Dostupné z: <http://www.law.northwestern.edu/journals/jihr/v2/7/>

²⁵⁷ Organizace napomáhající navrácení unesených dětí je např. Zamora and Associates – International Child Recovery and Security Services (jejíž webové stránky jsou k nahlédnutí zde: <http://www.zamoraandassociates.com/Experience.html>). Otázkou zůstává, zda by se takováto organizace zapojila i do rodičovských únosů.

10. Závěr

Cílem této práce bylo zanalyzovat veškerá dostupná řešení v případě mezinárodních únosů dětí, problematiky, která je v důsledku snadnější migrace obyvatel stále více aktuální.

Mezinárodní společenství se snaží adekvátně reagovat na narůstající počty zejména rodičovských únosů, kdy je dítě vytrhováno z jemu důvěrného prostředí v rozporu s jeho právy zakotvenými v Úmluvě o právech dítěte, a to přijetím nejrůznější právních instrumentů.

Tím nejvýraznějším je haagská Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, jejíž nesmírnou výhodou je vysoký počet signatářských států, který stále narůstá. Hlavním jejím cílem je co nejrychleji navracet dítě do místa jeho obvyklého bydliště, kde jsou orgány nejkompetentnější rozhodovat ve věci práva péče o dítě, a to z důvodu nejlepší znalosti daného sporu. Projevuje se zde princip blízkosti, princip nejlepších zájmů dítěte, princip rychlosti a konečně fakt, že nikdo nemůže těžit ze svého protiprávního jednání.

Smluvními státy činěná interpretace definičních znaků únosu, resp. protiprávního zadržení či přemístění dítěte mimo místo jeho obvyklého bydliště dle čl. 3 předmětné Úmluvy a dále výjimek umožňujících nenavrácení dítěte však není často homogenní. Práce se proto zaměřila na smluvními státy poskytnutou interpretaci místa obvyklého bydliště dítěte, kde bylo konstatováno na základě srovnání vybraných jednotlivých přístupů, že nejlépe vystihuje tento faktický koncept Soudní dvůr Evropské unie zrcadlící se také v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu. Zohledňována je široká škála faktorů, především záměr rodičů a hledisko geografické, časové či vytvoření rodinných a sociálních vazeb, v důsledku čehož je možné zhodnotit míru asimilaci dítěte v prostředí. Co se týče výjimek, nejčastěji rodičem únoscem využívanou v argumentaci je čl. 13 písm. b), kdy je dítě možno nenavrátit, hrozilo-li by mu riziko vážné psychické či fyzické újmy, přičemž pro zhodnocení takového rizika je třeba zkoumat sociální postavení dítěte v místě jeho obvyklého bydliště

Velmi pozitivní roli v interpretaci sehrává smluvními státy vytvořená databáze soudních rozhodnutí INCADAT jakožto inspirativní zdroj, díky

čemuž může docházet snadněji k propojování a sjednocování právního výkladu.

Přednostně vůči této Úmluvě se aplikuje Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti, které zcela reflektuje Úmluvu za současné specifikace některých ustanovení. Je zde zpřísněna lhůta pro vydání rozhodnutí v řízení o navrácení a taktéž je důrazněji ctěno navrácení dítěte zpět i v případě existence výjimek, kdy je stanoveno, že jsou-li poskytnuty dostatečné záruky, navrací se dítě zpět.

Před tím však než je zahájeno řízení o navrácení dítěte (a to zpravidla za pomoci ústředních orgánů), Úmluva klade důraz na dosažení smírného vyřešení sporu. Tehdy je možné uplatnit mediaci, která může skutečně zabránit vyeskalování sporu mezi rodiči. Její nevýhodou však zůstává v některých případech neproveditelnost, ať už pro překážku velké geografické vzdálenosti či získání potřebných povolení pro vstup druhého rodiče na území státu.

Výrazný počin směrem k naplňování cílů vytyčených v předmětných instrumentech byl uskutečněn novelizací občanského soudního řádu, kterou bylo zavedeno zvláštní řízení o navrácení v případě mezinárodních únosů dětí, díky kterému je možno nyní adekvátně reagovat na takovouto specifickou situaci, a to nejen díky možnosti využití tzv. undertakings nebo mirror orders.

V případě existence opatření upravujícího poměry mezi rodiči a dětmi je možno dosáhnout navrácení dítěte do místa jeho obvyklého bydliště také skrze institut uznávání a výkonu rozhodnutí. Tehdy se uplatní mnohostranné úmluvy přijaté na půdě Haagské konference mezinárodního práva soukromého nebo Rady Evropy nebo při neexistence těchto mnohostranných úmluv dvoustranné smlouvy týkající se této problematiky.

Nejproblematictější se jeví situace, kdy neexistuje mezi zainteresovanými státy žádný právní instrument, který by umožňoval domoci se navrácení dítěte. Přestože mezinárodní společenství usiluje o to, aby se co největší počet států stal smluvními stranami předmětných úmluv, setkáváme se zde s kulturními překážkami, v důsledku kterých

dochází k odlišnému pojmání nejlepších zájmů dítěte a které tak zpomalují celý proces vyjednávání s ostatními nesmluvními státy.

Na závěr je nutné poznamenat, že nejideálnější „úmlouvou“ pro zdárné vyřešení celého sporu je dohoda mezi rodiči. Ta je uzavřena dobrovolně bez intervence orgánu státní moci, což pozitivně působí především do budoucna na vztahy mezi rodiči navzájem a také vůči dítěti. Přes sebelepší legislativní úpravu nemusí dojít k naplnění jejích ustanovení, nebudou-li chtít rodiče respektovat práva dítěte a nebudou-li při jejich naplňování chtít spolupracovat.

Seznam pramenů a literatury

Literatura:

- [1.] BAKEŠ, Milan a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. Mezinárodní únosy dětí. In: *Poceta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Editor Alena Winterová, Jan Dvořák. Praha: ASPI, 2009, 630 s. ISBN 978-807-3574-321.
- [2.] BEAUMONT, Paul R. a MCELEAVY Peter. *The Hague Convention on International Child Abduction*. New York: Oxford University Press, 2004, 332 s. ISBN 0-19-826064-4.
- [3.] DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 2 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9.
- [4.] HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině: komentář a předpisy související*. 8. aktualizované a dopl. vyd. podle stavu k 1.9.2007. Praha: Linde, 2007, 751 s. ISBN 978-80-7201-668-6.
- [5.] HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 558 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-807-4000-614.
- [6.] HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, 168 s. ISBN 80-210-2001-6.
- [7.] KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 2 v. ISBN 807-380-140X-12.
- [8.] KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. opr. a dopl. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 462 s. ISBN 978-80-7380-171-7.
- [9.] PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, 409 s. ISBN 978-80-7400-034-8.
- [10.] VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, 477 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 978-807-1796-145.
- [11.] WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2011, 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0.

Periodika:

- [12.] BOYIKIN, Michelle. A Comparison of Japanese and Moroccan Approaches in Adopting The Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction. *Family Law Quarterly*. 2012, 46, 451-469. ISSN 0014-729X.
- [13.] DONOHO, Douglas Lee. Relativism Versus Universalism in Human Rights: The Search for Meaningful Standards. *Stanford Journal of International Law*. 1990-1991, 27, 345-392. ISSN 0731-5082.
- [14.] FRYŠTENSKÁ, Marcela. Co přináší nový zákon o mediaci? *Právo a rodina*. 2012, 9, 1-5. ISSN 1212-866X.
- [15.] GLOGAROVÁ Jana, NOSKOVÁ Radka. Mezinárodní únosy dětí po novele občanského soudního řádu. *Právní fórum*. 2009, 5, 189-195. ISSN 1214-7966.
- [16.] HEINE, Todd. Home state, cross-border custody, and habitual residence jurisdiction: time for a temporal standard in international family law. *Annual Survey of International Law and Comparative Law*. 2011, 17(1), 9-73. ISSN 1932-2364.
- [17.] HRUBÁ, Michaela. Mezinárodní únosy dětí – několik poznámek k související novele občanského soudního řádu (2.). *Právo a rodina*. 2009, 5, 19-22. ISSN 1212-866X.
- [18.] JANOČKOVÁ, Michaela. Postavení ústředního orgánu dle Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. *Právní fórum*. 2009, 8, 335-340. ISSN 1214-7966.
- [19.] KODRIKOVÁ, Zuzana. Únosy do ciziny – chrání stát dostatečně české děti? *Právo a rodina*. 2007, 4, 6-8. ISSN 1212-866X.
- [20.] LAMONT, Ruth. Re M and beyond: managing return when a child has settled following abduction. *Journal of Social Welfare and Family Law*. 2009,31(1), 73-81. ISSN 1469-9621.
- [21.] NOVÁ, Hana. Úmluva o právech dítěte. *Právo a rodina*. 2001, 9, 12-18. ISSN 1212-866X.
- [22.] NOVOTNÁ, Věra. Ještě jednou ke slyšení dítěte. *Právo a rodina*. 2012, 10, 9-11. ISSN 1212-866X.
- [23.] PTÁČEK, Lubomír. Styčný soudce ve věcech rodinného práva. *Právo a rodina*. 2008, 9, 1-3. ISSN 1212-866X.
- [24.] SILBERMANN, Linda. Interpreting the Hague Abduction Convention: In search of Global Jurisprudence. Brigitte M.

Bodenheimer Memorial Lecture On the Family. *U.C. Davis Law Review*. 2005, 38(4), 1049-1086. ISSN 0197-4564.

- [25.] SPILMAN, Sarah K. Child Abduction, Parent's Distress and Social Support. *Violence and Victims*. Springer Publishing Company. 2006, 21(2), 149-164. ISSN 0886-6708.
- [26.] TICHÝ, Luboš. Základy uznání cizích soudních rozhodnutí v českém a evropském právu. *Acta Universitatis Carolinae*. 1995, 1-2. ISSN 0323-0619.
- [27.] VALACHOVÁ, Ingrid. Medzinárodné únosy detí (1. časť). *Justičná revue: časopis pre právnu praxi*. 2012, (6,7), 829-841. ISSN 1335-6461.
- [28.] VALACHOVÁ, Ingrid. Medzinárodné únosy detí (2. časť). *Justičná revue: časopis pre právnu praxi*. 2012, (8,9), 996-1011. ISSN 1335-6461.

Internetové zdroje:

- [29.] GEBHARDT, Evelyne. *Zpráva o činnosti* [online]. Brusel: 2007. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/pdf/mediator_children/2007_05_16_midterm_report_combined_cs.pdf
- [30.] HRUBÁ, Michaela. *Mezinárodní únosy dětí* [online]. Právnická fakulta, Masarykova univerzita. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2008/files/pdf/civil/hruba_michaela.pdf
- [31.] KLOUB, Jindřich, VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Mezinárodní únosy dětí, I. díl* [online]. 19.4.2006. Dostupné z: <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=45>
- [32.] KLOUB Jindřich, VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Mezinárodní únosy dětí, II. díl* [online]. 19.4.2006. Dostupné z: <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=44>
- [33.] KLOUB, Jindřich, VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Mezinárodní únosy dětí, III. díl* [online]. 19.4.2006. Dostupné z: <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=127>
- [34.] KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Když rodič unese vlastní dítě*. In: *Epravo.cz* [online]. 24.01.2008. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/kdyz-rodic-unese-vlastni-dite-52592.html>
- [35.] LOWE, Nigel et al. International Law Discussion Group Summary. *'Abductors Keepers': Is the International Law on Child Abduction Working?* In: Chathamhouse.org [online]. Dostupné

z: <http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/International%20Law/310113summary.pdf>

- [36.] PTÁČEK, Lubomír. Přeshraniční únosy dětí. In: *Cak.cz* [online]. Praha: Mezinárodní konference ČAK, JA a ERA: Mezinárodní rodinné právo v praxi, 26.3.2010. Dostupné z: www.cak.cz/assets/files/3183/P_eshrani_n__nosy_d_t_.doc
- [37.] PÉREZ-VERA, Elisa. *Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention* [online]. HCCH Publication, 1982. Dostupné z: <http://www.hcch.net/upload/expl28.pdf>
- [38.] SCHNITZER-REESE, Ericka. International Child Abduction to Non-Hague Convention Countries: The Need for an International Family Court [online]. *Northwestern University Journal of Human Rights*. 2004, 2. ISSN 1549-828X. Dostupné z: <http://www.law.northwestern.edu/journals/jjhr/v2/7/>

Právní předpisy:

- [39.] Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností.
- [40.] Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o pravomoci soudů a uznávání a výkonu rozsudků v občanských a obchodních věcech.
- [41.] Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.
- [42.] Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 76/1990 Sb., o sjednání Smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Jemenskou lidovou demokratickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních.
- [43.] Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.
- [44.] Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte.
- [45.] Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 2/2011 Sb. m. s., k platnosti dvoustranných mezinárodních smluv ve vztazích mezi Českou republikou a Republikou Kosovo.

- [46.] Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 Sb., o sjednání Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.
- [47.] Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 43/2000 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení.
- [48.] Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 66/2000 Sb. m. s., o přijetí Evropské úmluvy o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí.
- [49.] Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 123/2002 Sb. m. s., o sjednání Smlouvy mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech.
- [50.] Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 133/2003 Sb. m. s., o sjednání Smlouvy mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán o právní pomoci a právních vztazích v občanských a trestních věcech.
- [51.] Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 208/1993 Sb., o sjednání Úmluvy o právním postavení uprchlíků a Protokolu týkajícího se právního postavení uprchlíků.
- [52.] Smlouva o fungování Evropské Unie, Úřední věstník Evropské unie C 83/NaN.
- [53.] Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů.
- [54.] Ústavní zákon č. 3/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.
- [55.] Ústavní zákon č. 4/1993 Sb., o opatření souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní republiky.
- [56.] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 8/1986 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Sýrskou arabskou republikou o právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních.
- [57.] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 15/1988 Sb., o Vídeňské Úmluvě o právu smluvním.
- [58.] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 17/1984 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Alžírskou demokratickou a lidovou republikou o právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních.

- [59.] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 33/1959 Sb., o Úmluvě o vymáhání výživného v cizině.
- [60.] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 40/1981 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Tuniskou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních, o uznání a výkonu justičních rozhodnutí a o vydávání.
- [61.] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 44/1983 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Afghánskou demokratickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních.
- [62.] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 93/1989 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou o vzájemné právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních
- [63.] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 95/1983 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o právní pomoci a právních vztazích ve věcech občanských, rodinných a trestních.
- [64.] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 106/1978 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních vztazích v občanských, rodinných a trestních věcech.
- [65.] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 132/1976 Sb., o Úmluvě o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti.
- [66.] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 207/1964., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií o úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních.
- [67.] Zákon č. 36/2005, o rodině a o změně a doplnění některých zákonů Národní rady Slovenské republiky.
- [68.] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- [69.] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Účinný od 1.1.2014. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/odborne_texty/NOZ%20interaktiv.pdf
- [70.] Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. Účinný od 1.1.2014. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Zakon_o_mezinarodnim_pravu_soukromem_pred_rizenim.pdf

- [71.] Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.
- [72.] Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů.
- [73.] Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- [74.] Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a změně některých zákonů.
- [75.] Zákon č. 359/ 1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura:

- [76.] Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7.12. 2000, sp. zn. III. ÚS 440/2000.
- [77.] Rozhodnutí Court of Appeal (England) ve věci C. v. C. (Minor: Abduction: Rights of Custody Abroad) [1989] 1 WLR 654 ze dne 14.12.1988, sp. zn. HC/E/Uke 34.
- [78.] Rozhodnutí High Court (England) ve věci Re D. (Abduction: Discretionary Return) [2000] 1 FLR 24 ze dne 6.9.1999, sp. zn. INCADAT: HC/E/Uke.
- [79.] Rozhodnutí House of Lords ve věci Re H.; Re S. (Abduction: Custody Rights) [1991] 2 AC 476 ze dne 13.6.1991, sp. zn. INCADAT: HC/E/UKe 115.
- [80.] Rozhodnutí House of Lords (England) ve věci Re H. and Others (Minors) (Abduction: Acquiescence) [1998] AC 72 ze dne 10.4.1997, INCADAT sp. zn. HC/E/Uke 46.
- [81.] Rozhodnutí United States Court of Appeals for the Eighth Circuit ve věci Silverman v. Silverman, 338 F.3d 886 (8th Cir. 2003) ze dne 16.4.2003, sp. zn. INCADAT: HC/E/USf 530.
- [82.] Rozhodnutí United States Court of Appeal for the Ninth Circuit ve věci Mozes v. Mozes, 239 F.3d 1067 (9th Cir. 2001) ze dne 9.1.2001, sp. zn. INCADAT: HC/E/USf 301.
- [83.] Rozhodnutí United States Court of Appeals for the Sixth Circuit ve věci Friedrich v. Friedrich, 983 F.2d 1396, 125 ALR Fed. 703 (6th Cir. 1993) ze dne 22.1.1993, sp. zn. INCADAT HC/E/USf 142.
- [84.] Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20.6.2007, sp. zn. 30 Cdo 474/2007.

- [85.] Rozhodnutí Court of Appeal for Ontario (Canada) ve věci A.M.R.I. v. K.E.R., 2011 ONCA 417 ze dne 2.6.2011, sp. zn. INCADAT HC/E/CA 1067.
- [86.] Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 2.4.2009, sp. zn. C-523/07.
- [87.] Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22.12.2010, sp. zn. C-497/10.
- [88.] Rozsudek ESLP ze dne 22.4.2010, stížnost č. 4824/06 a 15512/08, Štrasburk.
- [89.] Usnesení Nejvyššího soudu České Republiky ze dne 27.9.2011, sp. zn. 30 Cdo 2244/2011.

Webové stránky:

- [90.] Oficiální webové stránky Haagské konference mezinárodního práva soukromého. Dostupné z: <http://www.hcch.net/>
- [91.] Oficiální webové stránky MiKK e.V., Mediation bei internationalen Kindschaftskonflikten. Dostupné z: <http://www.mikk-ev.de>
- [92.] Oficiální webové stránky Reunite – International Child Abduction Centre. Dostupné z: <http://www.reunite.org>
- [93.] Oficiální webové stránky United Nations Treaty Collections. Dostupné z: <http://treaties.un.org>
- [94.] Oficiální webové stránky Úřadu mezinárodněprávní ochrany dětí. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/>
- [95.] Oficiální webové stránky Velvyslanectví České republiky v Abú Dhabí. Dostupné z: http://www.mzv.cz/abudhabi/cz/vizove_a_konzularni_informace/obcanstvi_pasy_a_matricni_zalezitosti/prvni_pomoc_pro_mezinarodni_rodiny_v.html
- [96.] Oficiální webové stránky Zamora and Associates – International Child Recovery and Security Services. Dostupné z: <http://www.zamoraandassociates.com/Experience.html>
- [97.] Oficiální webové stránky Zprostředkovatele Evropského parlamentu pro mezinárodní únosy dětí jejich rodiči. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/000c205a13/Zprostředkovatel-pro-př%C3%ADpady-únosů-dět%C3%AD.html>

Ostatní:

- [98.] Council of Europe. *European Convention on Recognition and Enforcement of Decisions concerning Custody of Children and on Restoration of Custody of Children: Explanatory Report* [online]. Dostupné z: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/105.htm>
- [99.] Council of Europe, Parliamentary Assembly. *Recommendation 874 (1979) on a European Charter on the Rights of Child* [online]. Dostupné z: <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta79/erec874.htm#1>
- [100.] Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci. *Praktická příručka pro používání nového nařízení Brusel II* [online]. 3.7.2007. Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/parental_resp/parental_resp_ec_vdm_cs.pdf Path: Homepage; Rodičovská odpovědnost.
- [101.] HCCH, Hague Conference on Private International Law. *Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction: Part III – Preventive Measures*. Bristol [England]: Family Law for the Hague Conference on Private International Law, Permanent Bureau, 2005. ISBN 08-530-8986-8. Dostupné z: http://www.hcch.net/upload/abdguideiii_e.pdf
- [102.] HCCH, Hague Conference on Private International Law. *Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction: Mediation*. Hague: the Hague Conference of Private International Law, Permanent Bureau, 2012. ISBN 978-94-90265-04-5. Dostupné z: http://www.hcch.net/upload/guide28mediation_en.pdf
- [103.] HCCH, Hague Conference on Private International Law. *Morocco Judicial Seminar on Cross-Border Protection of Children and Families: Annex A* [online]. Hague: the Hague Conference on Private International Law, Permanent Bureau. Dostupné z: http://www.hcch.net/upload/2010_morocco_e.pdf
- [104.] HCCH, Hague Conference on Private International Law. *Revised draft Practical Handbook on the operation of the 1996 Hague Protection of Children Convention* [online]. Hague: the Hague Conference of Private International Law, Permanent Bureau, 2011. Dostupné z: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd04e.pdf>

- [105.] Hague Conference on Private International Law. Special Commission on the practical operation of the 1980 and 1996 Hague Conventions (25.-31.1.2012). *Conclusions and Recommendations (Part II)* [online]. Dostupné z: http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2012concl_e.pdf
- [106.] Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. *Problematika mezinárodních únosů dětí* [online]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7292/Problematika_mezinarodnich_unosu_deti.pdf
- [107.] Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. *Tisková zpráva ze dne 17.1.2008: Změny v mezinárodněprávní ochraně dětí* [online]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5006/17012008.pdf>
- [108.] Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *První pomoc pro mezinárodní rodiny v krizi* [online]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=4520&d=172688>
- [109.] Nejvyšší soud Československé socialistické republiky. *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, sešit č. 4 – 5*. Brno: Nejvyšší soud ČSSR, 1984.
- [110.] Nejvyšší soud Československé socialistické republiky. *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, sešit č. 7 – 8*. Brno: Nejvyšší soud ČSSR, 1980.
- [111.] Reunite – International Child Abduction Centre. Child Abduction and Custody Laws in the Muslim World – Saudi Arabia In: *Reunite.org* [online]. Dostupné z: <http://www.reunite.org/edit/files/Islamic%20Resource/Saudi%20Text.pdf>
- [112.] UNHCR, United Nations High Commissioner for Refugees. *UNHCR Guidelines on Formal Determination of the Best Interests of the Child* [online]. May 2006 Dostupné z: <http://www.unicef.org/violencestudy/pdf/BID%20Guidelines%20-%20provisional%20release%20May%2006.pdf>
- [113.] Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. *Vývoj počtu řešených případů; Statistika únosových případů – státy 2012 – do České republiky; Statistika únosových případů – státy 2012 – z České republiky [interní informace]. Brno, 2013.*
- [114.] Veřejný ochránce práv. *Zpráva o šetření ve věci únosu dětí ze zahraničí*. Sp. zn.: 2840/2006/VOP/ON. Brno: 2006. Dostupné z: <http://www.rovnopravnost.cz/zpravy/ombudsman--deti-marcela-krajnikove-unesla-matka-583/> Path: Homepage; Bezpráví.

- [115.] Wikipedia: The Free Encyklopedia. *Members and Non Members of the Civil Aspects of International Child Abduction Hague Convention* [online]. Poslední změna 16.12.2012. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Members_and_Non_Members_of_the_Civil_Aspects_of_International_Child_Abduction_Hague_Convention.svg
- [116.] Zprostředkovatel Evropského parlamentu pro mezinárodní únosy dětí jejich rodiči. *Vademecum* [online]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/pdf/mediator_children/Child_abduction_handbook_cs.pdf

Seznam tabulek:

- [117.] Tabulka č. 1 – Srovnání vymezení lhůty pro vyřízení žádosti v řízení o navrácení dítěte.
- [118.] Tabulka č. 2 – Srovnání vymezení práva dítěte být slyšen.
- [119.] Tabulka č. 3 – Příslušnost soudů dle čl. 10 Nařízení Rady (ES).
- [120.] Tabulka č. 4 – Příklad: uznání a vykonatelnost opatření.
- [121.] Tabulka č. 5 – Příklad: názorná situace, jsou-li stát dožadáný i stát původu smluvními státy obou předmětných Úmluv.

Seznam příloh:

- [122.] Příloha č. 1 – Grafické znázornění vývoje počtu řešených případů v České republice (interní materiál Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí).
- [123.] Příloha č. 2 – Přehled smluvních států předmětných mezinárodních instrumentů.
- [124.] Příloha č. 3 – Grafické vyobrazení smluvních států haagské Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

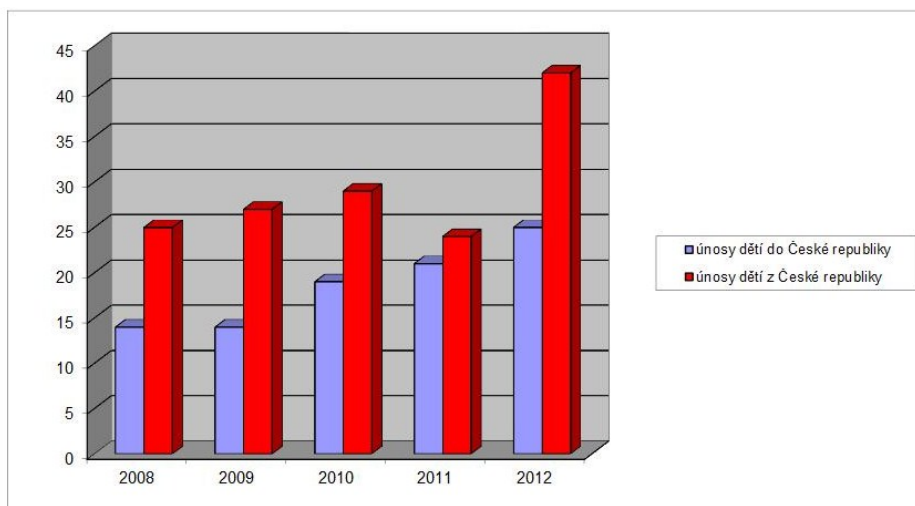
Přílohy

Příloha č. 1:

Grafické znázornění vývoje počtu řešených případů v České republice (interní materiál Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí).²⁵⁸

Vývoj počtu řešených případů

²⁵⁸ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. *Vývoj počtu řešených případů* [interní informace]. Brno, 2013.

Příloha č. 2:**Přehled smluvních států předmětných mezinárodních instrumentů.**

Úmluva o únosech	Nařízení Rady (ES)	Haagská Úmluva o ochraně dětí	Evropská Úmluva	Smlouvy dvoustranné s ČR ²⁵⁹
Albánie		ano		ano
				Afghánistán
				Alžírsko
Andorra			ano	
Argentina				
Arménie				
Austrálie		ano		
Bahamy				
Belize				
Bělorusko				ano
Belgie	ano	ano	ano	
Bosna a Hercegovina				ano
Brazílie				
Bulharsko	ano	ano	ano	
Burkina Faso				
Černá Hora		ano	ano	
Česká republika	ano	ano	ano	
Čile				
Čína (pouze Hongkong a Macao)				
Dánsko		ano	ano	
Dominikánská republika				
Ekvádor		ano		
Estonsko	ano	ano	ano	
Fidži				
Finsko	ano	ano	ano	
Francie	ano	ano	ano	
Gabon				
Gruzie				ano
Guatemala				
Guinea				
Honduras				
Chorvatsko		ano		
Island			ano	
Irsko	ano	ano	ano	

---

²⁵⁹ Česká republika

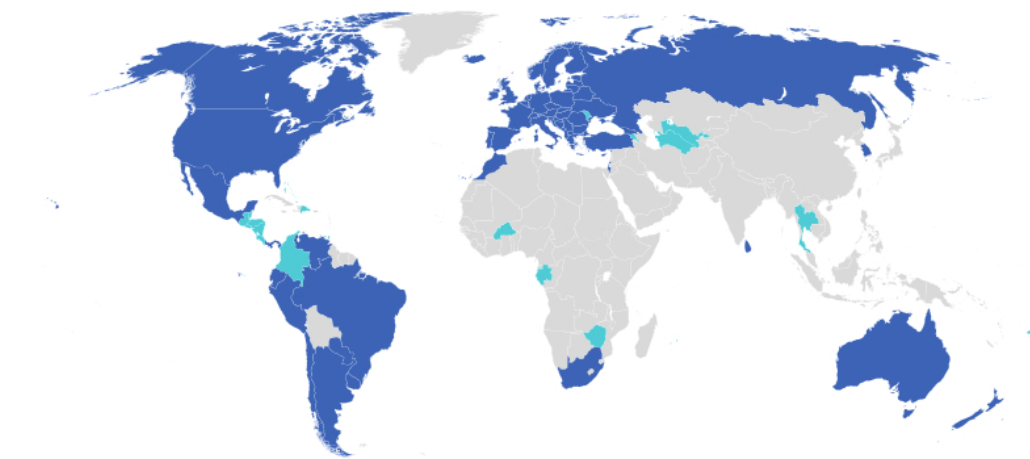
Izrael				
Itálie	ano	ano	ano	
				Jemen
Jihoafrická republika				
Kanada				
Kolumbie				
Costa Rica				
Korea				
				KLDR ²⁶⁰
				Kosovo
Kypr	ano	ano	ano	
				Kyrgyzstán
Lesotho				
			Lichtenštejnsko	
Litva	ano	ano	ano	
Lotyšsko	ano	ano	ano	
Lucembursko	ano	ano	ano	
Maďarsko	ano	ano	ano	
Makedonská republika			ano	
Malta	ano	ano	ano	
Maroko		ano		
Mauricius				
Mexiko				
Moldavsko			ano	
Monako		ano		
				Mongolsko
Německo	ano	ano	ano	
Nicaragua				
Nizozemsko	ano	ano	ano	
Nový Zéland				
Norsko			ano	
Panama				
Paraguay				
Peru				
Polsko	ano	ano	ano	
Portugalsko	ano	ano	ano	
Rakousko	ano	ano	ano	
Rumunsko	ano	ano	ano	
Ruská federace		ano		ano
Řecko	ano	ano	ano	
Salvador				
San Marino				

²⁶⁰ Korejská lidově demokratická republika

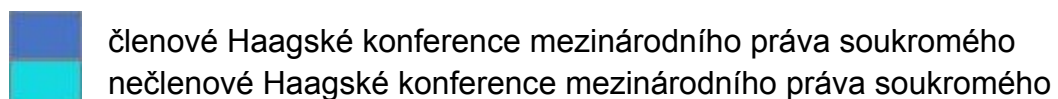
Srbsko			ano	
Seychely				
Singapur				
Slovensko	ano	ano	ano	
Slovinsko	ano	ano		
Spojené státy americké		ano		
Srí Lanka				
Svatý Kryštof a Nevis				
Španělsko	ano	ano	ano	
Švédsko	ano	ano	ano	
Švýcarsko		ano	ano	
				Sýrie
Thajsko				
Trinidad a Tobago				
				Tunisko
Turecko			ano	
Turkmenistán				
Ukrajina		ano	ano	ano
Uruguay		ano		
Uzbekistán				ano
Velká Británie	ano	ano	ano	
Venezuela				
Zimbabwe				
Celkem:				
89	26	39	37	16

Příloha č. 3:

Grafické vyobrazení smluvních států haagské Úmluvy o občanskopravních aspektech mezinárodních únosů dětí.²⁶¹

Legenda:

²⁶¹ Mapa převzata z: Wikipedia: The Free Encyklopedia. *Members and Non Members of the Civil Aspects of International Child Abduction Hague Convention* [online]. Poslední změna 16.12.2012 [cit. 20.3.2013]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Members_and_Non_Members_of_the_Civil_Aspects_of_International_Child_Abduction_Hague_Convention.svg

Cizojazyčné resumé

This diploma thesis covers the topic of international parental child abduction, addressing illegal situations where one parent has removed a child from, or retained a child somewhere other than, his or her habitual residence, resulting in a breach of the second parent's custody rights and, more importantly, the rights of the abducted child. The goal of this thesis is to describe all aspects of, and possible solutions to, situations where children have been wrongfully removed or retained by a parent.

Following the introduction and clarification of the term "abduction", the thesis is divided into four main parts. *The first part* addresses the main legal instruments: the "Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction" (further "Convention") and the "Council Regulation (EC), concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matters of matrimony and parental responsibility", specifying various features of the Convention. According to Article 1, the main goal of the Convention is to secure the prompt return of children wrongfully removed from, or retained in, any Contracting State. This is endorsed by a provision of Article 16, disallowing the state of refuge to determine the merits of custody rights. This, the core of the Convention, is based on the presumption that only the state of the child's habitual residence is able to determine the merits of custody rights because that state knows best the circumstances of the case.

Furthermore, this thesis explains the term "habitual residence" according to the interpretations provided by United States courts and the Court of Justice of the European Union. It also defines the term "custody rights", as mentioned in the Czech Family Code.

Two main principles upon which the Convention is based are: 1) the "best interests of the child" - a vague term which, due to cultural diversity, is difficult to interpret without ambiguity; and 2) the swiftness of the child's return, since time plays a crucial role in these disputes. The

Convention also emphasizes that an amicable resolution of the matter needs to be reached before proceedings to return the child are initiated. The Convention further states several exemptions, primarily intended to protect the interests of the child, disallowing the child's return (for example, when there is grave risk that the child's return would expose him or her to physical or psychological harm).

The second part of the thesis is devoted to the Czech Code of Civil Procedure, addressing the above-mentioned legal instruments.

The greatest advantage of the Convention is the high number of Contracting States cooperating, based on the principle of reciprocity. However, this is not the only instrument which could potentially help facilitate the return of the child.

The third part of the thesis, titled "Recognition and Enforcement of the Decision", is devoted to this concept as another means of achieving the child's return. In this context, two multilateral legal instruments are mentioned: the "Convention on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Cooperation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children" and the "European Convention on Recognition and Enforcement of Decisions Concerning Custody of Children and on Restoration of Custody of Children", as well as additional bilateral agreements between the Czech Republic and other states.

Finally, *the fourth part* addresses situations where no legal instruments are present between parties related to the conflict. In these cases, the only means to securing the child's return is through diplomatic negotiation. However, this method is lengthy, since the principle of state sovereignty does not allow for intervention in the domestic affairs of other states and, with the passage of time, it could potentially result in the best interests of the child changing in favor of the abducting parent. A possible solution for the future would be for the international community to seek to increase the number of contracting states cooperating through the use of international instruments. One obstacle which occurs in such negotiations, however, is cultural relativism, particularly in Islamic states.